Lydia Vik. En själs historia

Bokutgåva

Wahlström & Widstrands förlag, Stockholm 1904.

Af **Hilma Angered-Strandberg** har förut utkommit:

Den nya världen.

(1898) 3.50

På prärien.

(1898) 2.75

Från det nya och gamla

landet.

(1899) 3.00

– BEIJERS B. A. B. –

FÖRSTA DELEN

I.

Hon föddes på en söndag, just som klockorna ringde till höga mässan. Hennes märkvärdigt klara och genomträngande blick, icke för ett ögonblick skymd af det hos spädbarn vanliga virriga dunklet, riktades genast uppåt på glaskronan i taket, och jordemodern myste: jo, den kommer att ha ögonen med sig i världen. Men den lyckliga modern hviskade ömt: Måtte hon blott alltid skåda mot höjden.

Hennes första minne var, hur hon en gång stod och såg upp mot en herre och en fru på förmaksväggen och hörde någon säga: Vill inte lilla Lydia också bli klädd i sin fina klädning och upphängd i en grann ram där bredvid? Hon betraktade då noga de båda människorna och kände sitt hjärta snörpas hop af förskräckelse. Att nödgas sitta utan att röra sig, utan att få äta, dricka eller tala och detta ej blott för en liten tid, nej under många, många dagar, ja fråga vore om man ens någonsin skulle komma ned på golfvet och återfå sin rätta gestalt – kunde en större fasa tänkas ? Och för att undgå ödet, utstötte hon ett gallskrik och sprang bort och gömde sig i själfva svarta garderoben.

Hon hade uppkallats efter Kellgrens ömma Lydia, den Lydia, som ej fans till, det visste hon tidigt och var mycket stolt häröfver liksom öfver allt, som stod i samband med hennes far Bengt Claeson Vik, en fattig ehuru högt betrodd man, också kallad skald. De bodde i den stora staden på en mörk gata. Hvad det var kulet i dessa gamla kvarter, smalt mellan husraderna, trånga, råkalla uppgångar med ohandterliga portlås och höga trappsteg. När Lydia begått något brott, som ofta hände, och efter vanan blifvit instängd i det kalla förmaket, brukade hon ställa sig i en af rummets djupa fönstersmygar och stortitta midt öfver gatan på ett annat lika ståtligt stenhus med färgton af mögel och tungt och rikt utsirade fönster. I timmar kunde hon stå där mycket rak, hufvudet med dess starka panna buret högt, läpparne skilda, det hela en smula högdraget

undrande. Och bakom slöt sig skymningen tätare samman, medan ett gult sken från den nytända lyktan på gatan hoppade upp i karmen och låg och darrade under hennes vidvakna allvarsamma blick.

Hon tänkte så många tankar.

Där var nu prästen – –

Han som härskade öfver det ärevördiga templet, i hvars skugga de lefde. Lydia varsnade tornet som en svart massa resa sig bakom huset midt emot och förtona i snötjockan under en evigt låg och mullgrå vinterhimmel. För många hundra år sedan fick detta Gudshus namn efter ett kvinnligt helgon, nu var det hofpredikanten, som hvarje söndag från sin starkt förgylda predikstol rörde alla de fina fruarna till tårar. Han doftade af essbouquet och hade utomordentligt blanka stöflar af en sammetslen glans. När han på bjudningar stod med guldlorgnett för ögonen bakom herrarnes stolar och granskade kortspelets gång, smålog han mildt, och i sina predikningar nyttjade han vackra ord ur världsliga dikter. Så läste han till ingångspredikan endast fader vår, och hans tysta andakt i den långa, hvita näsduken räckte äfven anmärkningsvärdt kort. Var det för allt detta, som mamma fruktade, att han icke var ett sant Guds barn? Men pappa påstod, att det var löjligt, och att hofpredikanten visade sig som en både habil och honett karl. –

Ett ansträngande problem att lösa, denne förkunnare af Herrens ord.

Och så detta med de gamla husen, där det var mycket förnämt att bo.

Då och då någon hälgdagseftermiddag, när Lydia promenerade med tjänarinnan, styrdes kosan till utkanten af staden, där många nya byggnader reste sig bland tobaksland och kåltäppor. Åh det öfverflödet på ljus och fritt rum, hvad det kom fötterna att ostyrigt dansa och hjärtat att bulta af vansinnigt hopp. Människorna rörde sig i en egendomlig lyckoluft, icke möjligt att de på allvar kunde blifva ledsna öfver någonting i världen! En gång för längesedan, innan pappa blef förnäm, bodde också Lydia i ett litet hus, en sagodröm af fönster på vid gafvel, gården med en ensam, hemlighetsfull lönn och lukten af sjö, som man hissnade för men ändock drogs till i tjusning – vore det icke oändligt finare att bo där? De skulle då förlora sitt anseende menade folk, isynnerhet som de voro fattiga ... Hur kunde just fattigdomen utgöra ett skäl att bo i den dyrare trakten? När Lydia sporde sin far, såg han road ut och slog henne lätt på kinden. – Det kostar att vara fattig, lär dig det min stumpa, sade han.

Konstigt – men allra konstigast, att hon skall tycka så upp- och nedvändt om allting i världen.

På en gång började templets klockor klämta sju. Det var alltid lika skrämmande i sin närgångenhet, och hon rycktes upp till nuets sorgliga verklighet. Som hundra små troll störtade hennes oförrätter öfver henne, burna af klockornas skälfvande armar. Om hon för en stund glömt dem, togo de nu minsann ut sin rätt i kapp med all denna dofva uthållande jämmer, som oupphörligt dog bort för att genast åter lefva upp.

– Arma – lilla – Lydia, så oskyldig och så illa behandlad, började klockorna ömkligt klagande men kryade strax därpå till sig, svängde med större kläm och klingade dristigare.

– Nej, bara låta det borra till gagns i hjärtat, det är som att sticka sig själf i huden med en nål, kittlande nyfiket, härligt spännande. Djupare in med udden – hvad det svider att vara missförstådd och illa tåld och sårad på alla vis men ju ondare det gör dess hårdare vill man sticka, det är som en grym, grym lek. Hör gråten därute, hur den rent af prässas ur brösten af metall och slukas upp igen och försvinner i omätliga djup.

Blek, med stela ögon stod Lydia och pröfvade hårdhändt, hur långt hennes kränkta barnasjäl tålde kallt stål.

Men ur ginungagapen fortfor det att långt efter klämtningen ringa och pingla, aldrig hörde den dånande malmsången upp, den tvärtom ökades, blef till en häxfäst af dån, en orgie af domedagshot, tills flickans

stämning upplöstes i förvirring, och hon greps af osalig oro, en hopplös förnimmelse af att icke kunna löpa bort. Mörkret i rummet väcktes till lif, det vågade sig i takt med klangen, kom närmare, hon kände pustar i nackgropen, trycket af armar och vände till hälften hufvudet, blodet stockade sig i ådrorna och en vanvettig rädsla fick makt med henne – ville de något dessa klockor? Voro de skålar, fulla af Herrens vrede, färdiga att gjutas ut öfver hennes hufvud, om hon icke sprang bort och slog på dörren och tiggde om nåd? Måste hon bedja om förlåtelse för synder, dem hon ej förmådde ångra?

Nej – Lydia Vik motstod de vreda budbärarne. Hon bet hårdt samman alla sina friska tänder och spände blicken rakt i det gapande mörkret. Och i ett anfall af himlastormande trots, oviss om det ändå icke kom att draga öfver henne något förfärligt, kanske den plötsliga uppenbarelsen af en lågande svafvelgestalt eller ett grepp om nacken af långa klolika fingrar, hytte hon med sin knutna hand ut i rummet, tog ett par steg och vidrörde föremålen utmanande grundligt. Det var först sedan hon öfvertygat sig om, att de voro sådana de nyss varit och ingenting annat, som hon föll samman på golfvet och grät häftigt och länge.

Ty Lydia hade ett oböjligt sinne, sade hennes mor och suckade af sorg.

I Vikska barnkammaren fanns en blanknött och oformlig möbel, kallad Lydias ståpall och som spelade en bedröflig roll i den unga synderskans barndomsdrama. Hvad det var präktigt häruppe i höjden med småsyskonen vid ens fötter. Lik en höfding kunde man öfverblicka slagfältet och styra och ställa med den angenäma känslan att blifva kraftigt öfvertygande och åtlydd blott genom det oåtkomliga och upphöjda i belägenheten. Att de andra måhända föredragit sina egna små dumma påhitt föll aldrig Lydia in, då ju hennes afgjordt voro roligast. För öfrigt gaf hon ingen tid att afhandla frågan, ty som ordet tvekan icke stod i hennes ordbok, hade förslagen knappt dansat ned öfver syskonflockens hufvud, förrän de också sattes i värket. Blott några sekunder – och pallen var förvandlad till Trojas mur, där gubben Priamus stapplade fram eller den sköna Helena kråmade sig i släpande lakanmantel, medan lille Achilles fick det mindre angenäma uppdraget att springa rundt därnere på golfvet och se morsk ut i strumplästen, med sin rosenröda häl i önskligaste måtto blottad för Hektors ärtbössa. Självfva Diogenes trefvade så godt utrymmet tillät omkring på alla fyra, höljd i en gammal spånkorg, symbol förmodligen af hur blind den stackarn måtte varit, med en leksakslykta i handen, och spörjande i graflik ton:

Finnes människor som kunna Hjälpa mig utur min tunna?

Hvarvid det borde skadegladt tjutas ned ifrån golfvet:

Nej här finnes ingen mer än du, Därför återvänd till tunnan nu.

Men lika lättvindigt höjdes den bräckliga muren till rang heder och värdighet af Sinai berg, hvarest Moses med näsduk för ansiktet höll predikningar, bestående egentligen af ord, ord, ord, hvilka förtjuste flickans öra, ehvad de nu härstammade från profeterna eller från Sokrates och Plato, hvad helst hon snappat upp, utan mycket sammanhang, stundom blott rytm och klang, ett obegripligt språk, som hon njöt af att uttala blott för att höra det återklinga från väggarna.

Ty på ett häpnadsväckande sätt sammansmälte i Lydia Viks fantasi bibliska och hedniska gestalter. Hon kunde gifva Paris en harpa att spela psalmer på likt David för att de båda voro unga och smärta med fullt upp af ledighet, där de vaktade hjordarna. Och som gracer tjänstgjorde i systerlig sämja den tjusande Aspasia och kvinnan vid brunnen, – hon som varit i stånd att blifva förmäld sju gånger! – samt Magdalena med det underbara håret. Det mest omöjliga kunde bjudas på från den hederliga barnkammarpallen.

Denna glupska handlingslust hade emellertid en kapplöpnings äggande natur. Ty härskade unga Lydia i barnkammaren, så fanns öfvermakten nära till hands och hotade att i hvarje minut slå ned och fördärfva alltsammans. Sparfven där han vågar sig fram till boningshuset är icke otryggare, än hon i grunden var, där

hon på sin tribun stod blossande af begär att få fram sitt och samtidigt spänd på att höra lätta steg, förebud till idkeliga afbrott och hinder i hvad hon företog sig af egen drift. Fru Vik ägde ett mildt temperament, men hvartenda ett af dotterns infall verkade på henne så motbjudande, att hon blott behöfde se sitt barn utstyrd och röd af ifver stå där i höjden för att blifva häftigt upprörd. Oupphörligt ringde anklagelser i Lydias öron, och hon spratt till vid hvarje knäpp. Hennes påfund kunde ej kallas bestämdt opassande men sväfvade dock på gränsen. Hvarför finna upp ovanliga lekar, när så många vanliga stodo till buds? Roligheter som icke tilläto hennes odödliga själ att fladdra hejdlöst ut i det tomma. Hvad hon ville, hvad hon trodde, hvad hon tyckte – märkte hon ej att i dessa upptåg skymtade fram just det, söm människor helst böra glömma och gömma: sig själf?

Den spänning flickan erfarit kom henne att vid sådana ord brista i gråt, ledsagad af mycket ohöfviska stampningar i den stackars pallen. Tydligen förtjänade detta straff – ja.

Men Lydias lilla själ hade skarp hörsel.

Hon förstod, att straffet ofta blef rätt hårdt, emedan det var något mer, något helt annat än blott vreden och häftigheten hennes mor ville hafva bort hos henne. Hvad? Handen? Foten? Tungan?

Men hvar det än satt detta något, så kände hon oklart att just det ville hon icke gifva ifrån sig, icke glömma och icke gömma.

Och när hon nu icke ville det, så kunde hon rakt icke förmå sig att låtsa, som om hon ville det.

Icke för alla tempelklockor och spöken i världen.

Familjens måltider, alltid präktiga, då främmande gästade voro i hvardagslag helt borgerliga, och en middag hade serverats sill i papper. Lydia fattade genast afsmak för rätten och rörde den icke. Det hjälpte ej att hennes fars täta, svarta ögonbryn vredgadt sammandrogos, att han kallade henne en sakramenskad slynunge och klart bevisade hurusom hon ofta förtärt sill och mått fullkomligt väl – lilla Lydia försäkrade stammande, att hon denna gång icke kunde – för papperets skull. Hvilket föranledde hennes mor att strängt varna mot inbillningar. – Kan?! du kan väl en så enkel sak som att lösgöra sillbiten från papperet och föra den till munnen? Och då Lydia gråtkvaldt vidhöll att det hela ingalunda ställde sig så enkelt, som hennes mamma förmodade utan erbjöd svårigheter, omöjliga att redogöra för, blef det åter i mörk arrest hon fick begrunda den sorgliga händelsen.

Hon satt på mattan i det skumma rummet och ansträngde sig för att reda sin trassliga härfva. Inbillning – det här? Åh visst icke. Inbillningar kunde hon kväfva. Det rysliga mörkret t. ex. Men så var mörkret också något stort, en makt, då lönade sig kampen. Det här var för futtigt och obetydligt i förhållande till hennes egen ofantliga afsky, och att tvinga sig till en onödig plåga föreföll rent af löjligt.

Så hade hon suttit i timmar och hårdnackadt stirrat in i de fallande skuggorna, medan då och då fru Vik visat sig med den förskräckliga talriken. Sista gången medfördes som lockbete ett stycke kaka. Men ehuru hungern brakt hennes dotter i ett feberaktigt tillstånd, motstod denna orubbligt. – Du lägger din mor i grafven, du Lydia, sade modern. Allt blef nu vildt, ohyggligt. I ljuset som flödade in genom den halföppna dörren, föreföll det olycksaliga papperets feta gula glans vidrigare än någonsin. Lydia erfor en vuxens olidliga trötthet och begär att få vara i fred. Hon såg sin mors tunna, tårstänkta ansikte, lidande i dess blidhet, men ehuru det skar i henne hvasst hvasst, stötte hon pannan mot golfvet och ropade i formlig själanöd:

– Jag kan inte,

Modern talade:

– Icke vore det sillbiten, åh nej, men insåg hon icke, snart stora flickan, det förfärliga i detta? Förstod hon ej, att det onda ägde djupa rötter? Hon hade vilja. Det var det, som ingaf bekymmer. Icke för att hennes vilja var riktad omedelbart på ondt, nej men en människa med egen vilja kan aldrig vara säker. Viljan hindrar oss att blifva lyckliga på jorden, och den utesluter oss från evighetens hopp.

Men när fru Vik därpå stilla gråtande gick ut, vred hon icke längre om dörrens nyckel.

Sannerligen, att hafva segrat innebar all jordens olycka. Där låg den unga brottslingen kvar på golfvet ömkligt vanmäktig, medan tillvaron blef mer och mer overklig, och de nyss uttalade orden klöfvo den likt hugg från skarpa liar. Kanske är det döden –

Efter kommer evigheten ...

En äng med hög och blå himmel och ofantligt många blå klockor, alla svinga och pingla de, men så sakta och vackert, så sakta och vackert. Och öfver dem släpa flickor sina snöhvita klädningar, de bära kransar i håret, de ha ögon som stjärnor och lyfta sina armar i bågar – med fingerspetsarna snuddande vid kransen, så att de blifva till urnor, höga hvita urnor lika alabasterurnan i förmaket. Så trippa de på, alla i en lång lustig rad, tills de möta nakna gossar med klubbor i sina händer, stora förfärliga klubbor. – Få vi köpa er, säga gossarne, ni äro urnor. – Nej, nej, ropa flickorna. – Då slå vi ihjäl er, säga gossarne, och höja sina klubbor. – Ni ska få oss, om ni kasta era runda skifvor, säga flickorna. Och strax böja gossarne sig framåt, sträcka armarna ut och slunga runda metallskifvor med ett sjungande ljud utåt ängen. Hvad de rulla, rulla, men bäst det är flyga flickorna upp på stora skramlande vagnar, som rasslande och klingande jaga bort öfver ängen. Och alla de blå klockorna ringa skrattande muntert: Vi vilja inte, vilja inte, vilja inte.

Lydia satte sig häftigt upp, till hälften kvar i drömmen. Skenet från dörrspringan stack i ögonen, och genom rummets tystnad böljade rytmer – tal eller sång.

Skönnakne ynglingar till brottning drogo Och diskus ven och cästusklubbor slogo Och segervagnar rasslade till mål.

– Pappa deklamerar!

Befriad af glädje for hon i höjden, rusade vild af ångest att vara utesluten på dörren, kastade upp den i ett slag och flög fram till sin far.

Efter vanan spatserade presidenten Vik klädd i nattrock fram och åter i den långsmala salen, hvilkens ekbonade väggar glänste svagt i det glåmiga skenet af ett par ljus på skänken. Lydia smög varsamt sin hand i hans, där den lekte med nattrockens tofsar och emellanåt höjde sig till någon af de få behagfulla och försynta åtbörder, hvarmed presidenten betonade sin uppläsning. Nu slöt den sig om dotterns, och med en obeskriflig känsla af trygghet och äganderätt, kände hon värmen från denna fina, ömtåliga hand. Hon kunde plågas af svartsjuk oro öfver att ej fullt rå om sin far. I stunder som denna tyckte hon sig göra det.

Icke så att han gaf akt på henne. Hans stora ögon, lågande blå nu, med en glimt af höghet, sänkte sig mot hennes ansikte, men han såg henne knappast. Hvad som ägt rum, hade han synbarligen icke lust att komma ihåg. Utan att afbryta sin framsägning fortsatte han att gå af och an, vände vid salens slut och svingade flickan på railleri öfver från sin ena hand till den andra. Hon vågade knappt andas af fruktan för att den sköna bubblan skulle brista.

På hvilket tungomål han talade var henne ganska likgiltigt. Stämman, klingande som ur ett svalg af metall, den förnämt flärdlösa, nästan afmätta och dock med en egendomlig konst uttryckta rytmen, uppfattningen så manligt hel och likväl utsökt i skiftning, hela denna berömda talang, som hon njöt utan att förstå, uppenbarade likt musik hennes egna drömmar. Allt sedan mänskliga ord först nådde Lydia Viks

medvetande, hade diktens största gestalter omsväfvat henne. De kommo nickande och leende från blåa haf och sollysta kullar och buro henne upp på det höga berg, dit hvarken mamma eller syskonen räckte, det kändes litet skadegladt, och den hon var fri till att handla, tänka och vara just den hon ville vara. Och fann hon till och med sagans flickor och gossar för spaka i sin harm och för litet brännande i sin kärlek, gaf hon dem eldtungor att behaga sig själf.

Så vandrade i kväll liksom otaliga andra kvällar, far och dotter, båda i solnäjder bortom världen. Den hastiga öfvergången från mörker till ljus kom Lydia att känna bandet dem emellan berusande starkt som kroppslig beröring. I öfverfyllnadens smärta öppnade sig hennes unga själ med hvad den innehöll, och som hon på något sätt velat gifva honom, medan hon utan att förstå begärde att få mottaga outsägliga ting. Hennes omedvetna åtrå efter att växa var så jäsande, att den heta oron följdes af lekamlig mattighet.

Om presidenten erfor särskildt intryck af att den, han ledde vid handen, var hans eget kött och blod, så förblef det hans hemlighet. Måhända sökte han blott återklang för sin lyriska stämning.

Slutligen dristade den lilla trycka hans hand.

– Nu ta vi Dafne, från när barken klappar.

Presidenten satte sig i gungstolen, och när Lydia slank in mellan hans knän slog han om henne nattrockens flikar. Han var en finlemmad man, under de rörliga uttrycksfulla ögonbrynen stod i denna stund den dunkelblå blicken, som eljes kunde möta med något nervöst, på spänn i sin glansiga skärpa, stor och lugn, ett glitter af ironi längst inne. Liksom hade han först nu fått syn på dottern, anslog han en smått förlöjligande ton, rörde med toffsen vid hennes glödheta kind och hviskade i örat. Hon skrek till förtjust, men han tystade henne och såg skalkaktigt mot sängkammardörren. Det var en offentlig hemlighet, att presidentskan icke tyckte om, hvad de hade i sinnet, och som beständigt tillgick på samma oföränderliga sätt.

Presidenten tog ett ljus och gick in i förmaket bort till några bildstoder, en Apollo i marmor, Venus Medici, Tegnér och en Anakreon med dufvan. Det ensamma fläktande ljuset i det höga gemaket kom dem att framträda på ett rörligt spelande sätt, som förtrollade och skrämde.

Sedan fadern skämtsamt hälsat med en handrörelse och en grekisk versrad sade han:

– Nig och tacka, det här duger för struntungar att få vara med om.

Och Lydia neg djupt allvarlig ända till golfvet för de odödliga.

Därefter blef Bengt Vik stående tyst. Blicken skimrade fuktigt. Kanske drömde han den dröm, som var ett med hans lif: att en gång få med sina lekamliga ögon skåda de hvita stodernas land, Dantes och Cæsars land, solens och de blå skuggornas, linjestorhetens, som fyllde hans själ med vår.

Hvart år, samtidigt med att solstrålar började visa sig i fönsterkarmen på presidentens dystra arbetsrum, kommo kartor och resetabeller som trollade fram på bordet. Lydia listade sig in, så begynte de båda att resa – för stängda dörrar. Det var en strålande färd öfver sjöar och länder med jättetorg och lysande vagnar och trånga dalar med hornlåt och getter, och skyhöga berg med snö – men man frös ju inte? Nej, man frös icke, det var det underbara, man frös aldrig, och så kom man till det blå landet, det evigt blå, där hvarenda parfvel är en Eros, och frukterna hänga guldgula och allt sjunger. Där var man riktigt lycklig? Ja, där var man lycklig. Lydia drog en lång lång suck. – Men i år resa vi ju verkligen? sade hon otåligt. Och presidenten gick till fönstret och böjde sig in mot rutan för att öfver hustaken skymta en bit af himmelen. – Nu drillar nog lärkan öfver frusna gärden, sade han sakta – ack, då blommar magnolian.

Men hur den fattige ämbetsmannen reste, hann han aldrig fram.

– Tag nu god natt.

Med dessa ord offrade drömmaren åt sitt Pantheon fyra slängkyssar, och den lilla följde troget föredömet.

Då de återvändt till salen såg presidenten plöstligt bister ut.

– Har Lydia ätit sill i papper nu?

Hennes hjärta sjönk lågt och hufvudet följde efter.

– Se så, inga fasoner, ut genast med sig, snäste Bengt Vik men räddade sig i samma ögonblick från skådeplatsen. Lydia sprang bort och fick fatt i det förskräckliga, blundade och svalde.

———

II.

Hos nästan hvarje ättling af släkten Vik hade funnits en droppe rödt konstnärsblod. Man författade och utförde komedier, man ritade i tusch, komponerade, dräpte med infall och skref versifierade flickbref, där ingen gräns syntes för lättheten att sätta allt på rim: pigornas dumhet, kavaljerernas faddhet och grannfruarnas affekterade manér. Stark i mockeri skonade man icke hvarandra, knappt sig själf. Det hände att mor och döttrar, då de någon kväll på teatern af hjältinnans hårda öde rörts till starka sentimenter, vid hemkomsten stängde sig inne för att frossa af tårar. Men bäst de så gräto i hvarandras armar, kunde de fara upp och brista i skratt åt situationens komik, hånande sin egen känslosamhet genom att graciöst lyfta kjortlarna till dristiga piruetter och luftiga pas. Det var en släkt med humör – och den kunde drifva ett gyckel ut till det lofligas yttersta spets. Så gick en sägen om en af familjens älste, en präst af det glada slaget, man visste berätta, att han både fruktat Gud och ärat konungen, men i ett obevakadt ögonblick af backantisk yra råkat fälla det icke alldeles prästerliga ordet: Att vara en tjuf mina älskeliga är si och så, bra är det icke, men att vara dum, det är oförlåtligt. När detta anfördes inom släkten logo stora, simmiga ögon under kupiga, halft fällda lock och med en liten glimt af kvickhet längst inne. Krönikans sannfärdighet förnekades naturligtvis. Men en och annan vågade sig på en applåd. Hos dessa logo icke blott ögon utan äfven munnar och näsvinklar en liten smula frivolt. Och de ropade undskyllande: Gubben sade förstås: att vara dum, när man stjäl, är oförlåtligt!

Denna egendomliga uppfattning af den purt enkla människorätten gjorde sig ingalunda gällande i släktens medborgerliga vandel, som alltid varit utmärkt för samhällsbevarande korrekthet. Men den kunde möjligen af en granntyckt iakttagare spåras i genomgående samhällelig likgiltighet. Visserligen sjöngo flere Vikar sånger till ära för Liberté och Justice, en poesi som både ägde form och eld, men det måtte varit så, att de omskapande idéerna med sina djärfva slagord blott utgjort ett åtråvärdt ämne för hjärnor, som evigt trängtade att skapa. Ty ingen Vik hade veterligt gjort insatser i sin tids frihetskamp, icke ens genom manligt uttalade ord vid tillfällen, då ord varit liktydiga med gärning. Kanske teg man af ren kulturell själfbevarelsedrift.

Frihetsgudinnan – hvilken Vik förstod icke att uppskatta den tärnans dolda behag! Och hvad nu den borgerliga fru Frihet anginge, passade hon förträffligt till att lifva en poetisk ingifvelse och med denna afla sköna betraktelser, samt äfven att då och då pusta upp elden på bildningens altare. De hade ingenting emot henne, dessa glada män och kvinnor, tvärtom skänkte de sitt välvilligaste leende, gåfvo henne som vivören sin tillbeddas kammarsnärta emellanåt ett nyp i den blomstrande kinden. Men sin plats skulle hon veta. Mot härskarinnan: Samhällets välvilja finge hon ej sätta sig upp. Ty denna höga dame var i stånd att störta hela

altaret, det enda heliga och oantastliga: kulturen. Och till vårdare af den helgedomen föddes hvarje Vik.

Men om det sålunda ursprungligen varit släktens hjärnor, som af århundradets tändande frihetsrörelser råkat i brand, så hade likväl glöden i tidens lopp tärt sig djupare ned i medvetandet. Åtminstone kan det sägas om Bengt Claeson Vik, en yngre telning af denna stam af skämtare och resonörer, att han var gripen ända i hjärtat af frigörelsens tanke. Aldrig glömde Lydia den underbara kväll, då representationsförslaget gick igenom, hur hennes far kom störtande in i hatt och rock och som det tycktes i skämtsam yra omfamnade alla. Han bad modern ställa till fäst och sätta ljus och lampor i fönstren, emedan mademoiselle Svenska äran eskorterad af herr Ny tid nu marscherade in i staden. Flickan, som knappt nådde upp till fönsterbrädet, höjde sig på tå för att speja ut i mörkret efter de sällsamma gästerna, men när hon snopen vände om, såg hon sin pappas ögon blänka af tårar och hörde honom med darrande stämma yttra: Barn glöm aldrig att du upplefvat den gladaste dagen i din fars lif.

Dock steg hans intresse icke öfver den medryckta åskådarens, som nog kan tåras af deltagande för en lycklig utgång på kampens drama, men som lika mycket njuter af att se händelsen skickligt och anderikt vecklad ut. Han rördes lätt till högstämdhet, men då fråga blef om att åtaga sig någon af skådespelets roller, drog han sig besvärad undan. Måhända innebar denna overksamhet en ömtålig naturs skygghet för de sår, striden gifver, måhända var den blott ironisk tvifvelsjuka: hur lönlöst för den enskilde att söka rubba händelsernas gång! En återglans af det egendomligt stillastående i dessa dagars poetiska kynne, hvars eld ej tycktes räcka till att spränga för nya landvinningar. Man tyngdes af en stor förtid. Man gick som i ett stadigt bakrus efter alla vittra utsväfningar, som nu voro ett oförgätligt minne, och ett stänk af misstro låg i sättet, hvarpå man betraktade nya och starka grepp in i de gömslen, där själen ser syner och drömmer drömmar, och där begreppen hamras ut. Sedan poesiens väldige gått till sina fäder, förbjöde simpel blygsamhet att uppträda, som gjorde man anspråk på att vara skald med vyer. Vore det icke rent af smaklöst att skylta med egna små tankar afvikande från de store hädangångnes? Gärna begynte man också sina anspråkslösa visor med någon slags ursäkt.

Så lefde sig äfven Bengt Vik, en ännu ung man, med stolt ömhet som hade de varit hans egna in i erkända andars verk. Hans smidighet att uppsuga var otrolig. Hela hans andliga medvetande syntes i den grad upptaget af välkända former och färdiga tankar, att han svårligen själf kunnat sjunga i en olikartad ton eller med annan klang. Och dock uppenbarades år från år tydligare, att presidentens inre ingalunda var ett fridens tempel. De rastlösa vandringarna och den ökade otåligheten vid störande afbrott, blicken, oftare och oftare drömmande i fjärran, hela detta nervösa väsen, som tilltog i retlighet – allt talade om en själ utan fäste.

Började han finna motsatsen skärande mellan den eviga samklang, som fyllde hans hjärna och de vittnesbörd om tillvaron, som aflades af hans ögon och öron ?

Skymtade han redan vid synranden en alldeles ny stjärnas sken, mycket för starkt, mycket för sällsamt att kunna vara annat än en villa, men likväl ägande häxmakt nog att för hans innersta göra det gamla ljuset mer blekt?

Vid hans knän stod ett barn med stora lifshungriga ögon. Om han hviskat i hennes öra sin själs upprorstanke, måhända hade då för henne en dag elden flammat renare, jorden vuxit större och himlen blånat djupare.

Men presidenten var nog mycket af en Vik för att manligt trycka tillbaka allvarsoron i sin barm. Istället spetsade han skarpare satirens udd.

III.

En ting fanns, som Bengt Vik ärligt och innerligt ringaktade, det var mystik. Han kunde taga på sig en artig min likt turisten i främmande land, men när han vände ryggen, log han tviflande.

Men lika afgjordt som Lydias far låg åt det klara och öfverskådliga, lika visst blickade hennes mor helst mot skrämmande djup. Och hennes väsen var bäfvan.

För Lydia kom hon i all tid att te sig som en skugga, väsendet blidt och ömt, sorgset och trött och den mjuka långa figuren glidande med obestämda rörelser genom minnets salar. Ingen prosa tynger dessa rörelser. Tvärtom ligger öfver dem ett stort behag, foten träder tveksamt, handen vidrör varligt, rädd att såra. Det hela är blott vagt – intill självfutplånelse.

Starkt framträdde dock hennes fruktan och bäfvan. Fru Vik ägde ett hjärta, skapadt att gifva sig hän, men så luttradt i den heliga tuktans eld, som kunde glöda dunkelt af stränghet, att hon aldrig gaf eller mottog utan att först pröfva gåfvan i himmelska deglar. Hon skyggade för allt omedelbart. Hon misstänkte hvarje steg, trampadt på fast mark. Och aldrig var hon lyckligare, än då hon ledt någon till randen af självfrannsakningens bottenlösa brunn.

Äfven hemmet präglades af något säreget obestämdt. Möblerna i 50–60 talets stil, det vill säga egentligen utan stil, gåfvo ej detta fäste för ögat, som lefver i minnet. Det dagliga lifvet ägde ingen hållpunkt, rundt hvilken den barnsliga längtan kunde kretsa tryggt. Det formades af tillfälligheter. Klockans pingel, en främmandes ankomst, glömda plikter, som plötsligt erinrades, minsta grand var i stånd att vända upp och ned på programmet. Det tydligaste minne Lydia ägde af sin mor var hur hon mildt vemodig sväfvade ur rum och i rum, bärande lampan som hon satte ned än på ett bord, än på en hylla, än på chiffonierens klaff, där hushållsboken väntade. Allt medan de små följde henne hack i häl, tiggande att ändtligen få slå sig ned, hungrande efter denna stora, soliga ro – samlade länge, länge i lampors sken, som sprider sig strålande vidt.

Likt en pendel svängde Lydia mellan dessa båda poler: far och mor.

Olikheterna dem emellan berörde henne närmast, när det blef fråga om den andliga föda hon borde intaga. Och i denna strid förstod hon tidigt, att fadern var vän till hvad hon önskade och modern dess oförsonliga fiende. För den förre var t. ex. den konstnärliga halten afgörande, för den senare vägde detta icke ett uns, endast huruvida skriften främjade dotterns eviga frälsning.

Ett enda undantag från denna regel gömde Lydias hågkomst. En enkel händelse, men som likt ett uppsprakande bloss för ett ögonblick tillbakaträngde skymningen, där hennes mor dvaldes.

Nyss hade utkommit Flammarions »Bebodda världar», ett verk mottaget med hänryckning af mystiska själar, som i allt rörande stjärnvärlden se det ojordiska fingret peka särskildt tydligt. Fru Vik, intresserad för hvarje tydning af tillvarons gåta, där tron icke kastas öfverända, köpte boken, men tveksam huruvida hon ägde full rätt att bruka dagens timmar till världsliga förströelser, satte hon sig halfklädd i dagbräckningen att läsa vid ljus. Och på en pall vid hennes fötter darrade Lydia af sömnkyla och omornad lycka öfver att få dela denna sällsynta ottevaka.

Hvad moderns tunna kinder brunno, där hon forskande blickade uppåt, och så härligt lockande hon talade, som hade de båda varit tvenne barn och vandrat hand i hand rädda in i en stor villsam skog.

– Då jag var ung, sade hon, mycket ung, tänkte jag, att kanske lefves lifvet om igen, på någon af stjärnorna, ljufligt, men ändå icke som i himmelen, nej, jag skulle fortfara att vara människa, bara större, veta mer, älska mer, kunna mer och så där. – Jag tyckte icke om att blifva en ande lik änglarna. Och ännu i dag finnes svaga stunder, då jag tycker: Om det vore så, om Gud ville – något sätt att lefva upp i ett kommande släkte. Hvad det skett mycket märkvärdigt bara sedan jag föddes, man får icke nog, fast jag ofta är trött, frestas jag

att icke vilja dö från det jordiska. Det är syndigt det här, men jag tror att Herren förlåter.

Så talade hon vekt och lågt i drömmar, och Lydia hakade sig fast vid hennes kjol och såg rakt in i den stora skogen.

Det var icke första gången. Skygg hade hon då och då stått där ensam bland konstiga former och hemska skuggor. Nu flög på henne den olyckliga ingifvelsen att begagna sig af ett ypperligt tillfälle.

– Mamma kan Stina skrifva?

Fru Vik vaknade till och rynkade lätt pannan.

– Nej, Stina är mycket gammal, och i hennes ungdom funnos inga skolor för fattigt folk.

– Kunde Stinas mamma inte heller skrifva då ?

– Du är tanklös, mitt barn. Stinas mamma lefde naturligtvis för ändå längre sedan, hon var också tjänarinna och kunde troligen inte ens läsa.

Lydia glödde af segerglad ifver.

– Nå, men då kunde väl inte lärjungarne skrifva, som voro så förfärligt fattiga! Och om de inte hade med sig små notböcker, hur kunde de då komma ihåg precis hvad Jesus sade?

Men bittert fick hon ångra sin förflugenhet. Öfver fru Viks ansikte for en så förskräckt smärta, att Lydia skamsen gömde sig i hennes sköte. – Är det straffet, Herre? – hörde hon den milda stämman kvida, hvarpå modern hastigt tryckte henne till sig, steg upp och släckte lampan. Vinterdagern, som redan stod öfver gatans grå hus sköt in i rummet och visade fru Viks anlete tärdt och blekt. Hela den lilla tilldragelsen, som lyst upp en vrå af hennes själ, slocknade, kväfd af hvardagens töckenluft, och Lydia förlorade åter sin mor ur sikte.

En söndagsförmiddag strax efter suto barnen samlade, försedda med andlig lektyr, då presidenten kom in. Han tog en af traktaterna, öppnade fönstret och stack armen ut, som ville han låta vinden taga bladet fatt. När fru Vik förfärad hindrade honom, grep han henne om lifvet och deklamerade med en anstrykning af cynism:

Regardez comme ils volent, les petits oiseaux, Madame, oh Madame.

Hvarpå han med ett grin kastade tvisteämnet på golfvet och tillsade Lydia att följa honom. Inkommen till sig pekade han bort mot bokhyllorna och yttrade förläget som alltid, då han behandlade flickan lik en människa, värd att tagas på allvar: – Välj hvad du vill, om du förstår något eller inte, kan göra ungefär detsamma, du är en struntunge, men jag vill, att din smak skall odlas.

Lydias glädje öfver denna utomordentliga förtrolighet var så gränslös, att hon af pur ödmjukhet ville sjunka till golfvet. I brännande begär att gifva sig hän stod hon och petade på alla dessa frestande ryggar af gult skinn och öfverlade om hon tordes kasta sig i sin pappas armar, där han nedsjunken i skrifstolen icke syntes gifva akt på henne. Slutligen tog hon några tafatta steg fram och hviskade: O, söta pappa. Presidenten såg upp, icke ovänligt men en smula besväradt, hennes hållning visade stor exaltation, och han mumlade: – Seså, sjåpa sig inte, sitt ner och läs. Men Lydia förmådde ej. Glömsk af allt, blott i en oklar förhoppning att blifva förstådd sprang hon tillbaka till sin mor. Hon fann henne läsande Guds ord och med småsyskonen tätt om sig på ett sätt, som ville hon säga: ni åtminstone äro mina och er skall jag icke borttappa. En känsla af fysisk vimmelkantighet kom öfver flickan. Hon stannade midt i rummet. Kunde hon icke låtsa en en smula omvändelse, bara för att få se modern le af lycka. Men det innebure ju en förödmjukelse för fadern? Om

modern också till sist skulle hafva rätt, om det hela var syndigt, ja då måste Lydia förstås bära det med honom. Så blef hon af idel stridiga tankar stående rak och trotsig.

Fru Vik drog de små in i sin famn och hviskade skakad:

– Hvarför kommer du hit? Gå du dit, där din själ är hemma.

IV.

– Lydia Vik – sade kamraterna, hon är så äresjuk, att hon inte näns låta en enda fråga glida förbi utan att sticka sitt finger med i spelet. Och lika bra vet hon att hålla sig framme i leken.

Men Lydia lyfte hakan och skakade kraftigt det tunga håret tillbaka från pannan. Den riktigt gnistrade fri. – Inte ginge det an att taga skolan som den stod där, ett grått fängelse med långa salar, där man idislade tråkiga schemata och tittade sig sjuk på hvitmenade väggar, då vore den ju outhärdlig – nej något måste »göras» af det. Genom att stormläsa, vinna beröm och flyttas upp kunde man få alltihop fästligt som en teaterkomedi, förstode de inte en så enkel sak? Och sedan när klockan kallade till rast, fattade de ej, hur härligt det var att leka på allvar, att med alla pulsar känna att man »var» något också i leken?

Nej, kamraterna begrepo ingenting af allt detta. När Lydia verkligen lyckades »göra» något af det hela, sade de, att hennes fjäsk kunde reta en sten, och när hon alltid hittade på lekar, där hon »var» något uteslutande för sig, påstodo de att större tyrann ej fanns på jordens ring.

Man behöfde bara se henne upptagen af sin sin egen viktiga person, komma farande in i skolsalen. Än strålade ansiktet som en enda sol af pigg väntan på obestämda roligheter, det riktigt talade ut af henne så här: Nu är jag lycklig, frisk och glad, nu måste ni alla vara lyckliga, friska och glada, jag ämnar inte ge er ro, innan så sker. Än företedde hon en bild af sorgen själf med neddragna mungipor och stora, bedröfvade ögon, och då blickade hon förvånad på alla, som förstode hon ej, hur någon människa kunde känna sig lifvad, och som ville hon säga: Stackars ni, som på egen hand ingenting förmå roa er med, i dag gå ni miste om mina påhitt, till hvilka förstås inte finns maken i tvenne konungariken. Hon förtjänade redligt öknamnet: shall and will and to be!

Men förargligast var, att Lydia knapt lade märke till, hvad folk tyckte och sade om henne. Ingen kunde tillvita henne kitslighet. Hon hämnades aldrig en oförrätt, triumferade aldrig med sin öfverlägsna kunnighet, när ovännen stod där och skämdes. Öfverhufvud brydde hon sig föga om andras angelägenheter. Men just det gjorde henne i längden omöjlig, ty hvem kan stå ut med att se en människa bara lefva sitt eget lif och betrakta annat ungefär som luft.

Omsider blef då Lydia mottaglig för en besynnerlig köld från lärarnas sida, troget återspeglad hos de lärjungar, hvilka ansågos som skolflickor i sin fullkomlighet, lagom ärelystna och lagom självmedvetna.

Det är något konstigt med det där, som man icke kan taga på, icke försvara sig mot, icke slå till marken och trampa på som på ett skadligt kryp, men som man börjar upptäcka i kallt granskande blickar, i försmädliga tonfall och hastigt afstannade samtal, när man springer förbi.

Det gör en på en gång rädd och trotsig, drifver till vågsamma bedrifter för att tvinga de ovilliga att se, hvem man är. Och naturligtvis bringar det en närmare de varelser, hos hvilka man finner gehör, dessa må nu vara sämst eller bäst. Man har förresten svårt att tro den om dåligt, som värderar en själf.

Men ett sakförhållande var, att de, som uppskattade Lydia Vik hörde till getterna inom läroverket. Och när

ändtligen ovädret en vår bröt löst i form af krig skolans »vänner» och »fiender» emellan, kom striden att ytterst stå om hennes person.

Kalabaliken afbröts af en tilldragelse, som likt en åskskräll efterlämnade öfver hela linjen ängslig tystnad. En liten tindrande svartögd vildinna af det »Vikska partiet» ertappades med att i kapprummet i fullt bärsärkaraseri sönderslita allehanda klädesplagg, något som föranledde till hennes ögonblickliga förvisning från anstalten. Under några dagar tycktes denna hafva gått ur gängor. Stämningen smälte samman med våren därute, det var som om buren ställts på glänt, härinne sutto de unga darrande af ett dunkelt och förväget hopp om frihet. Så hade Lydia en gång glömt medtaga sitt frukostbröd, och egendomligt nog samma morgon som det bland eleverna utdelats tryckta plakat med uppmaning till föräldrarna att gifva sina döttrar mer närande föda, än som vanligen bestods i den tidens hem. Papperet brände i flickans händer, hon jämförde alla dessa läckerheter med sin morgonkost af skummad mjölk och hårda smörgåsar och tviflade bittert på en lycklig utgång. Men vid tanken på sin pappas gycklande min under läsningen af den dyrbara handlingen – jo jag tackar, skulle han säga, de måtte tro att du är dotter till rockvaktmästarn på Rydberg! – togo hennes gastronomiska fantasier svindlande flykt och kom den verkliga hungern att kännas lifligare. Så när gymnastiktimmen slog skyndade hon hem efter det glömda frukostbrödet och bad i hastigheten någon vid uppropet svara hennes namn, hon ämnade ju återvända, hvilket tiden emellertid ej medgaf.

En solklar morgon stod i stora bönsalen med sitt kupiga glastak den fulltaliga samlingen af små och stora uppställd för att sjunga slutpsalmen, då rektorn hejdande lyfte sin hand och öfver församlingen föll en tystnad, lik den i kyrkan, när prästen böjer sig i ordlös bön.

Pulpeten framför Lydia glödde i solflaket, och som i lindrig yrsel såg hon mannen i katedern svaja och vaja med sin röda, storrutiga näsduk och förnam i ett enda virrvarr dessa undrande, förskräckta, skarpa, nyfikna eller småleende ansikten, här och där blossande af värme och otålighet att komma bort, men alla så besynnerligt riktade mot henne.

På något sätt trängde våren in genom väggarne – våren med tusen lyckliga möjligheter, kunde någon utmärkelse vänta henne?! Hon gjorde ett hastigt öfverslag af sina förtjänster och fann, att det ställde sig helt rosenrödt och möjligt, till och med troligt, hvad som helst. Under tiden hörde hon förspelet, ett surr af bekanta ord, utsagda med rektorns undervisande stämma. Hon lyssnade förströdt till talet om den dåliga anda, som fått insteg i skolan, ovisst eller rättare icke så ovisst heller på hvilka vägar. Sedt i största allmänhet yppade den sig i en osund benägenhet för det onormala, som i sitt innersta väsen sluter själfva upplösningstanken och slutligen leder den vilsna själen till upprorets fruktansvärda brant, hvarför sådant kräfver allvarliga åtgärder.

Här arbetade stämman upp sig till största mått af stränghet.

– Ett bedröfligt bevis på denna sanning hade rektorn att i dag förkunna. Tack vare en lärjunges rättskänsla, som förmått henne att afslöja den brottsliga, – denna hade frestat henne själf att deltaga i synden, – var lärarekåren satt i tillfälle att till rättmätig näpst befordra den skyldiga.

Ett uppehåll inträdde. Tillsammans med alla andra stirrade Lydia, märkligt tanketom, på den tjocka, gröna lunta, som högtidligt lades fram och slogs upp.

Den förfärliga boken ämnad att till evärdliga tider förvaras, ett straff som förekom så sällan, att det betydde hardt när detsamma som att jagas bort! Hur brukade icke den viktiga handlingen hålla alla bundna i skräck, med en liten tillsats af kylig nyfikenhet, kanske af skadeglädje – från denna timme tog man ovillkorligen afstånd från kamraten, ty intet förmådde rubba ens innersta känsla och öfvertygelse: brännmärkt, brännmärkt –

Med en liten hostning talade rektorn långsamt:

– Härmed tilldelas Lydia Vik för afvikning från gymnastiken anmärkningen Osanning och Olydnad. Henne till straff och androm till varnagel.

Och den brottsliga hörde ljudet af orden som ett smattrande i tomma luften. Allt föreföll att ske långt borta, hon visste ej mer, hvad som försiggick, ty en syn klarare än annat, sög till sig hela hennes personlighet. Där framför såg hon tydligt sitt eget jag. De orädda ögonen, de stolta läpparna, något skilda, hakan uppåtböjd som i trotsig beslutsamhet – alltsammans hon och dock icke hon utan en främmande, som hon skådade för första gången. Hvarenda människa hade sett denna varelse – utom hon. Och nu var det slut. Räddningslöst slut. Rundt om vardt allt svartare och svartare, endast hon, den andra lyste igenom och växte, växte, fick ett fult leende och en elak blick.

Lydia Vik: osanning, olydnad.

Någonstädes ljuder ett gällt skri, och så står hon ute på gatan och vinden rör vid hennes ansikte förunderligt lent och ljumt. Hon springer icke. Hon gråter icke. Hon går som öfver ett bråddjup, helt stilla, afmätt och stirrande, och hon känner de förbigåendes blickar som skam, en hopplös, ohjälplig skam, som nästan glider af henne, emedan hon är fallen allt för lågt.

Så gick hon irrande, hvar visste hon ej. Bredvid rörde sig alltjämt den andra med hårda ögon, den nya Lydia, hatad af alla. Något strömmade ut ifrån henne, hvilket steg som en sjudande saf, hetsande Lydia till kropp och själ. Det gjorde henne så lustigt fri till att skratta åt allt godt, till att härja och fördärfva. Gåtfulla ting som hviskats i stadsbarnets öra utan att tränga djupare in, emedan fantasien saknat mottaglighet, lockade på en gång, hon ville se sina hemskaste föreställningar taga verklig gestalt. Stel som en vaxdocka med urverk uti drogs hon mot gränderna, där hesa skratt ljödo, mot mörka hvalf, mot nästen hvilkas röda fönsterhängen hon såg brinna likt onda ögon. Böljor af ondskefull hårdhet välte inpå och starkare och starkare kom bruset ...

– Nu störta vi oss uti, ett, tu, tre – sade den främmande.

– Nej, skrek Lydia i nöd, jag vill inte.

– Prata persilja, nu ska vi hämnas, vi ska bli elaka på allvar. Du och jag är ändå förlorade.

– Du är inte jag, ropade Lydia, du är en främmande, jag menade ingenting ondt, jag var bara hungrig, det var ingenting, ingenting alls – en nedrig orättvisa, och jag behöfver inte skämmas.

– Andra veta väl bättre än du, hur du är i grunden.

– Nej, jag vet, när jag gör rätt, för när jag inte gör rätt, så tycker jag inte heller, att jag gör det.

– Mins du hattarna, du trampade i golfvet, alla dina fienders nya hattar? Det är egentligen därför de straffat dig.

– Gjorde jag?!

– Du gick till den lilla svartögda och grät, för att flickorna voro stygga, du tyckte om att hon hatade dina ovänner.

– Inte visste jag, hvad hon skulle göra, ropade Lydia. Hennes hjärta klappade hårdt.

– Hon var så förtjust, när du kysste henne och sade, att hon var din vän, hon var alltid förtjust uti dig.

– Gå din väg, elaka, elaka!

– För din skull blef hon bortkörd med skammen.

Lydia började springa. Människor, hästar och hus dansade förbi, allt var dimma och töcken, hon hade aldrig känt en grufligare rädsla.

Där ett gammalt broräcke tog emot, stannade hon och lutade sig handlöst öfver. Nere i det porlande, becksvarta vattnet skymtade ett ansikte, som aldrig ville blifva till ett riktigt ansikte. Hur hon stirrade, kommo alltid små oroliga vågor emellan och förvirrade bilden. Om hon bara finge klart för sig hur hon verkligen såg ut, hon visste det inte längre, det var det hemskaste af allt.

Själfva tårarna, som droppade ned i den grumliga sjön, blefvo tunga som bly.

Hon visste icke ens af, när hon gjorde ondt.

Men det var detsamma – straffet kom ju ändå.

————

V.

Ur bref från helpensionsföreståndarskan fru L. till presidentskan Alfhilda Vik.

– Och vågar jag nu försäkra, att lilla Lydia här på vårt stilla Ugglebo, fjärran från den oroliga staden och påverkad af mina, Gud vare lof! alla välartade och menlösa flickor – jag öfvervakar noga mina pensionärers vänskapsförhållanden – blifvit en helt annan person. Det är som jag sade, min goda fru presidentska, dessa skolor i stora städer förstå icke att fostra karaktärer. De äga nog förträffliga lärdomskrafter, men stadslifvet medgifver icke den ro, som fordras för ett djupt inträngande i de ungas själar. Egenrådigheten, denna hydra, som en gång ledde Eder lilla flicka på så sorgliga afvägar jämte den ohälsosamma böjelsen för att lefva i fantasien, aftaga tydligen med hvarje dag. Hennes utveckling artar sig att blifva normal. Hon är mycket douce och går fogligt upp uti sina väninnors oskyldiga sysselsättningar. Hon lyssnar till deras meningar, ja som ett intressant litet drag kan nämnas, att hon efter hvad jag observerat, till och med tager efter deras åtbörder, talesätt och klädsel, hvilket ju är för mycket, ty vår lilla själfständighet böra vi alla äga, så snart den icke sårar andra. Men det vore icke vist att härutinnan störa hennes allvarliga bemödanden, emedan det bevisar att hon slagit in på rätt väg.

I viss mån synes hon mig nog sakna courage och glädtighet, och jag nödgas äfven tillstå, att hon icke är så rikt utrustad, som ryktet påstått. Återigen ett bevis för att de lärda kollegerna i hufvudstaden kunna taga miste, goda fru presidentska! Hennes fattningsgåfva är ingalunda hvad jag väntat, och när det gäller boken visar hon blott ringa ambition. Detta är ju icke fullt glädjande, men ändock det mindre viktiga af tvenne ting: hufvud och karaktär.

En längre tid senare. Ur bref från pensionsföreståndarskan fru L. till presidenten Bengt Vik.

– Därför hur uppriktigt jag än beklagar den stackars moderlösa, kan jag icke underlåta att för herr presidenten framhålla den underbara verkan hennes oförgätliga moders bortgång utöfvat på Lydia. Jag vågar tillerkänna mig någon förmåga att skåda till djupet af unga människors själar, och tydligen har flickan på sitt samvete något hemligt, i barnslig förvillelse begånget brott mot den saligen aflidna, för hvilket hon nu förkrossad sjunkit till korsets fot. Hennes ifver att försona är rörande och upplyftande. Ytterst stillsam i sitt väsen, undviker hon numera fullkomligt att framhäfva sig själf. Hon är rädd till och med att det minsta pryda sin person och frågar oss i allt om råd. Måhända kan detta kallas öfverdrifvet, ty i viss mån böra vi ju lita på

oss själfva, och skuldlös täckhet är ej vår Herre misshaglig, men hur väl förstår man icke ett af naturen egenvilligt hjärtas behof af frid, som ju endast ernås genom försakelse af det egna jaget. Hon har växt upp, den kära flickan, och är smärt som en böjlig stängel, men jag ber herr presidenten vara trygg för, att om än hennes lifliga sinne böjts likt vidjan i en mäktigares hand, så är hon dock icke utan sin lilla udd, endast att den nu fått sin rätta riktning, hvarpå ju allt kommer an. Så är hon t. ex. en ifrig försvarare af vår troslära och bereder oss alla mycken munter fägnad, när hon på sitt träffande sätt med indignation, här så förlåtlig, ridiculiserar den enfaldiga logiken hos dem, hvilka förneka de Heliga Skrifternas verbala inspiration. Och beträffande hennes förströelselektyr, hvarom herr presidenten önskar upplysning, försäkrar jag, att den är af bästa slag. Vi hafva rik tillgång på synnerligen engelska – en öfning i språket är ju alltid nyttig – böcker af behaglig och oskyldig beskaffenhet, och lilla Lydia synes hämta sitt ideal af mänskligheten från goda, renhjärtade författare och författarinnor. Ja, det gifves verkligen all anledning hoppas, att då hon inom kort tillsammans med fromma vänner har att inför Gud aflägga de heligaste af löften, hon skall vara väl beredd.

VI.

Den gången hade skogen intill gården stått svart och hemsk, och det hade icke gjort annat än suckat, gnisslat och knakat i det gamla landthuset, där fönstren skyldes af skyhöga träd, hvilkas våta löf smeto sig fast på rutorna, och där ugglorna suto på fönsterbrädet och blinkade och glodde, lysande prickar i röda gula ringar, som kommo och försvunno i mörkret, hvarmed de vämjeliga kropparna voro ett.

Gafs någonsin en höst med så mycken skrämsel och så mycken ensam tung gråt! Tills en stormig kväll dödsbudet kom, det minnesgoda straffet, som nattufven skriat om, och som blef till det margrepp, hvarunder hon hade att kröka sig.

Men se att på detta sätt förminskas befanns vara befrielsen från en svår börda. Det var som att somna, när man var riktigt trött. Icke mer jagas framåt af en orkan af hvinande fröjd, som nödgar en att flyga, när andra stå stilla, mot solar hon, Lydia, ensamt ser lysa, där alla säga att det råder mörker. Nej, bara vandra i flock nu, många arm i arm, i skymningen bland parkens drypande träd och lyssna till det trånsjuka suset i lönnarnas kronor och till förtroenden om hemliga hjärtekval, halfva och dimmiga ord, så att man har svårt att förstå men anar desto mer. Allesammans voro flickorna snälla och praktiska landtjunkardöttrar, kunde till och med sätta upp en väf, men deras lidande var gräsligt. I denna undangömda vrå hade de glömts af *honom*. Visste Lydia hur det kändes? Icke som det vanliga, orättvisor, bannor och läxor, nej mycket värre, svidande sår, som nästan hindrade en att äta, nattsvarta skuggor öfver hela ens lefnad – om den nu blefve så lång, åldrad som man vore af erfarenhet.

Lydia lyssnade i djup känsla af sin underlägsenhet, ödmjukt tacksam för att dessa fina kännare af lifvet ville veta af en så oerfaren varelse som hon. Den gula månen bevittnade dyra löften om obrottslig tystnad och evig vänskap. Och så skref man i souvenirböcker lifligt understrykna versrader, som anspelade på sällheten att blifva helt förstådd i det oförståeligaste. Och medan bläcket torkade, växlades stumma famntag och mystiska ord såsom: Mins du, skulle icke jag komma ihåg – på klockslaget då?!..

Lifvet var som att bädda ned sig i något mjukt likt ejderdun. Lydia håfvade in idel soliga, ömma leenden. – Nu är Lydia Vik en annan, sade folk, nu förstår man henne.

Och Lydia var mycket lycklig, blott litet förvirrad. Ungefär som om hon spelat en roll, hvarutaf chignonen, som hängde tung i nacken, och den i marken stötande klädningen, utgjorde en väsentlig del. I ensamheten hade hon intryck af något ömtåligt vid det nya jaget med dess vilja och tycken, något af blankpolerad yta, som hon icke tordes andas på med den hemligaste lilla tanke för att den ej skulle mattas. Men då sprang hon

rädd ut till de andra, och känslan af dubbelnatur försvann.

Det var i de döende äppelblommornas och de knoppande syrenernas underbara tid, då ett regn af emaljeradt guldstoft flyter ned öfver jorden, och alla unga blekgröna löf dricka in det och få något af metallens blå, när kvällens blanka guldklot skimrar igenom. Då häggen står i evigt majrus och ängarnas klargröna gräs bågnar af millioner hvita fjäderbollar, där ljuset spelar in gnistrande af färg. Då det lättar i skogen och stjärnblommor blinka öfver blårisets mattor, och tallstammarna, vid det solen dalar, glänsa som polerade pelare af åldrig koppar, på hvilka trasten slår djupa klingande slag. Och då öfverallt en färsk doft af blommor stiger åt hufvudet, liljekonvaljer i skålar, syrener i bunkar, ruskor af löf, ungt syrligt björklöf i gapande spiselhål, bakom förstugukvistens kolonner och vid ladugårdsdörrarna.

Då var det Ugglebopensionärerna en sabbatsdag i bykyrkans lilla hvitlimmade kor, dignande af blomster, ändtligen funno sig ansikte mot ansikte med den mystiska handling, som lik en mur, hvaröfver aningen knappt vågade sig in i det okända, stod emellan dem och lifvet. Att stunden verkligen var kommen, föreföll ofattligt. När de åkt hemifrån hade någon hviskat upprörd: Detta är som döden, känner ni icke? Vi kan inte tro, omöjligt, att den skall komma, och så kommer den, vi är på väg till det vidunderliga, men det är ännu som om det aldrig kunde ske.

Framför på ett kors af förgyldt trä hvälfde den törnkrönte sina ögon mot höjden, och bakom rådde dödsstillhet, afbruten då och då af en suck af väntan, ett tungt stönande. De unga försökte att icke höra, icke se på någonting utom på mannen där framme, infattad i det gröna, han det synliga uttrycket för allt osynligt och ofattligt bakom, som kom dem att skaka af frossa, att stirra bleka som inför tillvarons djupaste gåta. För dem bar det pussiga fullmåneansiktet, täckt af karbunklar och färgadt rödt af drufvans safter, en ängels uttryck, på fullaste allvar tyckte de att det sken af himmelsk klarhet, och en viss ansträngdhet, som spände hans ansiktes muskler, togo de för ansvarskänslan hos den, hvilken i oändlig kärlek frambär själar inför den allsmäktige.

Mysteriet var genomgånget, de hörde till de invigda, deras hjärtan stodo fulla till brädden. Hur sökte de ej, där de följda af vördnadsfulla blickar, skredo ned för kyrkgången mot björkarna, som dallrade i den soliga öppningen, att fasthålla sin ödmjuka stämning, sin saliga hänryckning, att förgäta sig själfva som medelpunkt för en högstämd festlighet. Och i aning om en annan slags glädje, som väntade i solens sken, en glädje att frukta, lyfte de flickaktigt blygt den släpande klädning de buro för första gången och saktade ovisst stegen. När de slutligen med det bara håret glimmande i den blå luften, omvärfda som af en sky af renhet och uppriktighet, med blicken borta och anletet förklaradt trädde ut på backen, då böjde människorna sina hufvuden och gräto stilla. Men de unga sågo på hvarandra, så drömlikt allt var, den blanka dagern, vildblommorna, som vajade öfver grafvarna, hästarnas frustande, de andaktsfullt bidande skarorna och rösterna som smekte. Öfver deras själ föll den första skuggan af saknad, en oklar förnimmelse af tid som rinner bort och aldrig kommer åter. – Redan en half timme, hviskade någon, och alla förstodo, alla nickade till svar sakta blidt, hur svårt att icke bortföras af verklighetens kalla ström, ack lifvet är kanske icke så lätt att lefva. Och då de stiga upp på fotsteget till den väntande vagnen, spännas deras själar likt ett sprödt instrument, på vakt mot det första skorrande missljudet, blotta ansatsen af en världslig tanketon, medan de genomdallras af sammansatta aningar.

De skyndade in på sina rum. Huset var fullt af gäster och i skolans salar stodo långa middagsbord dukade. Då framkastade någon ett: kom! Hviskande upprepade alla: kom, kom. Hand i hand smögo de bakvägen ut i den lummiga parkhagen. Med bultande hjärtan, rädda att återkallas skörtade de upp sina prasslande kjortlar och började springa in mellan lönnarna, ned mot det sorlande vattenfallet, vid hvars yttersta rand de andtrutna sjönko ned på mossan. Halft leende, halft rodnande blickade de hvarandra i ögonen, förstodo utan ord: afskyvärdt, oheligt att med läppar ännu brinnande af himmelskt vin smaka jordisk föda. Och halft i oöfvervinnelig själisk blyghet, halft medvetna om att det nya, som kommit öfver dem, äfven borde mana till

dristighet, erkände de för hvarandra den tomhet, som skulle uppstå om – och den ena hviskade: Hvad såg du, när kalken kom till dig? Och svaret andades fram: Jag såg blod, det var inte inbillning, jag försäkrar er, något föll på min näsduk, det var blod – se här. Och hon insög begärligt den purpurdunkla droppen. Ja, vi tro, vi sågo det ock! Men den tredje talade i stilla beslutsamhet: Jag blickade in i pastorns ögon, hvad de blefvo stora och fulla, icke af denna världen, och jag hörde honom hviska, men hvad säger jag aldrig aldrig, rösten var icke hans, det var en annans.

Deras kinder hade börjat glöda af den nya kärlek, som dessa dagar sällsamt bränt, tills den förtärt hvarje korn af jordiskt stoft i deras sinnen. Långsamt veko deras blickar undan och de talade icke mer. Det stora närmade sig jordeväsendet, dess begär och lockelser och fick därigenom blott fastare och renare form. Aningen om strid trängde på, och genom själen brusade heta löften om att stå och icke falla.

Nu tog den äldsta ur sin ficka ett litet paket. Det innehöll ringar, alldeles lika, evighetssymbolen, en sammanslingrad orm, Och under kyssar och känsliga ögonkast trädde de dem på hvarandras fingrar men funno icke längre ord. Därpå reste de sig förströdt.

Hvad solen dansade på vattnet – skummet stänkte kring riktiga ädelstenar – från strandens konvaljer kom en bedöfvande parfym –

Som på ett gifvet tecken släppte alla ned sina glänsande kjortlar och läto dem frasa efter sig i gräset. Och försjunkna hvar och en i sin värld, återvände de till huset.

Men när Lydia morgonen efter på väg till sitt hem rullade ensam genom fälten, där daggen gick i solrök och lärkan ursinnigt drillande sköt mot skyn, där bonden hojtade vid harfven och korna, vårrusiga, pinglande och ramande skuttade upp för skogssluttningen, medan barbenta pigor under skratt och glam sänkte sina stäfvor i öppna brunnar för att vattna de fnysande djuren – och när hon i yrsel kände samma unga styrka som ur allt detta vältrade emot, sjuda genom sitt eget blod – då ryggade hon tillbaka, skrämd för lifvets elddryck, som ville betaga henne smaken för den himmelska nektarn, och hon täckte ögonen och samlade hela sin själ i ett rop ut öfver vårliga ängder:

Hjälp mig ifrån mig själf!

VII.

De stodo midt emot hvarandra i skärgårdsstugan, familjens sommarnöje, presidenten med båda händerna upptagna af att hålla nattrocken väl svept om sin tunna kropp, en ung gubbe utan en grå strimma i det korpsvarta håret, men så svag, liksom skör, att när hans dotter vid hemkomsten stormat emot för att sluta honom i sin starka famn, hon knappt vågat vidröra honom. Nu betraktade han henne med något hvasst ängsligt innerst i blicken, hvars blå eld mattats, måhända af tårar. Hon kände att han önskade säga något särskildt och väntade som på ett lifsens ord.

– Ja, min kära Lydia din uppfostran är gjord, du är nu une jeune personne. Din goda tant L. har meddelat mig, att du blifvit religiös, och det är ju mycket fägnesamt, jag önskar att din saliga moder fått upplefva det, du inser att du också bör visa prof på ett förändradt sinnelag, mamma var alltid rädd, att du inte skulle hålla din habit i ordning, du är visst litet slarfvig, nu har du också dina små syskons strumpor att stoppa! Jag hörde häromdagen en fru yttra sig högst maliciöst om ett ungt fruntimmer, som när hennes kjolar trasade sig i kanten helt enkelt klippte bort dem med en sax – en sådan horreur! Det klack till i mig; ack, tänkte jag; Lydia har ingen mor.

Här svek rösten och presidenten gick hastigt ut.

Lydia rörde sig ej från stället. När hon vid deras första möte kastat sig på knä framför sin fars stol och i öfversvallande stämning mumlat något om uppståndelsens stora hopp, hade han dragit sig afkyld tillbaka och yttrat nyktert: ja jag kan icke begära, att du skall sörja som jag.

Sedan hade han gått omkring och i smyg iakttagit henne, och då deras blickar mötts med något af det gamla besvärade löjet mumlat: vraiment, une jeune personne.

Så smått här var – hafvet hon drömt om ett trångt grått sund, pilarna prasslade knapt. Stugan i sin öfverlägsna ordning och dammfrihet liknande ett dockskåp. Att tänka hur hon, Lydia gått och fantiserat om hemmet som ett kaos endast väntande på ljusbringaren för att med ens förvandlas till paradiset självt. Enkelt och lugnt skulle hon intaga sin plats som den kloka änglamilda härskarinnan, allas afgud – tack! I går, när hon erbjöd fru Kuno, husets högbröstade värdinna sina tjänster, tämligen lamt, det erkännes, fick hon till svar: Lilla snälla mamsell Lydia, hvad skulle det här småpysslandet tjäna till, allt går i hvartannat så här: Och med båda sina präktiga händer beskref detta i evigt obefläckad perkalhabit strålande husliga under i luften en cirkel: hushållshjulet, som när det drog lasset nog också rådde med sandkornet. – –

På en gång stampade Lydia till – bittra tårar välde fram.

– Jag vill inte vara religiös, jag är inte religiös, slipper jag inte Gud, det är för otäckt. Förfärad såg hon sig om: satt djäfvulen i de gamla kända bohagstingen? – – På Ugglebo ja, där hade ordet omgifvit henne som mild luft – men när det nyss spikades fast hårdt och tvärsäkert, fick det en falsk främmande klang. Så olycklig hon var, hvart skulle hon fly?

Rundt gårdens melankoliska flaggstång lekte småsyskonen stillsamt, lite förstämdt – låg det inte en bön i deras klara ögon, vända mot fönstret ? Fattad af lidelsefull ömhet skyndade Lydia dit och lät dem draga sig omkring till holmens sevärdheter samt utgjuta sina små sårade moderlösa själar, tills upproret i hennes eget sinne löstes i ljuft deltagande, och hon heligt lofvade att lefva blott för dem.

Utsträckt på det låga skärflaket såg hon molnen dåsigt segla i ett blekt blå. I fjärran hördes barnsliga röster, som aldrig kommo närmare. Hon blundade, frossade af tanken på att känna smekningen af mjuka lemmar och se in i glada, otåliga ögon. Hela dagen hade hon legat spänd på att höra sitt namn ropas.

Hvarför kallade ingen?

En tid var hon ju oumbärlig, de ville icke lämna henne, de små, de ville sofva, äta och vistas i hennes närhet. Upptäckte de till slut, att det ansträngde henne som ett tungt arbete att sänka sig till deras värld? Och dock stack och ref det i hjärtat att se dem öfvergifva sin förtrogna och vände åter till det lif de lefvat, innan hon som ett fagert löfte kom i deras väg.

Hvarför sliter hon sig ej ur trögheten, som binder hela hennes varelse.

Så här låter det om dagarna:

– Hvad gör du egentligen, din mor var mycket skicklig i att brodera?

Eller:

– Du inbillar dig väl inte vara en fru Lenngren? Nej min kära Lydia kvick är du inte, så vitter blir du aldrig.

Och så slätar han öfver: – Du skall väl gifta dig, fast fattiga och fula flickor ha svårt att bli gifta i dessa tider.

Men hon svarar trumpen och förnärmad: – Jag behöfver ingen man, jag skall försörja mig själf, – Hvad då med, gycklar han åter – ser dock på henne forskande, som vore hon en obekant företeelse – guvernant kanske du kunde bli –

Skall inte hennes egen far förstå, att hon är en helt annan än den hon ser ut att vara. Skall han bry sig om hennes olycksaliga tafatthet, han som borde känna hur hela hennes varelse trår till honom.

Nej – intresset i hans blick dör, och han anmärker torrt: Du har just inte l'esprit de ton âge, kom ihåg att den, som inte det har, de son àge a tous les malheurs.

Ingen kunde tro hur Lydia hatade sig själf, där hon låg utsträckt på hällen. Ödsligheten vidgade sig likt ringen efter ett stenkast på vattenytan. Men allt djupare sjönk hon in i en dådlös drömtillvaro, blef ett med den stilla lergrå sjön och stränderna utan ljus, hela denna slutna enslighet, som icke blomstrade, icke handlade, icke lefde.

Tills en dag hon slog upp ögonen och fann jorden förvandlad. Hvad hade händt? Platt intet. Blott att vattnet stod skälfvande och sprakande af middagens gyllene gnistor och pilbladen skärande skarpa som klingor mot sol. Blott att himlen öppnats till ett afgrundsdjupt blått, och att i hennes bröst steg ett jubel högt öfver allt, som bundit henne, ja öfver själfva hjärtats sveda hän mot ett okändt lyckoland.

Länge hade hon sofvit och nu vaknat fullsöfd och modig, den förklädda prinsessan, allt för stolt och rik att längre låtsa vara den hon icke var. Nu måste det komma, nu kommer det – något.

Förtära och förtäras –

Af något gränslöst starkt, starkare än både jorden och den djupblå himlen.

Det är, hvad hon innerst trängtat till.

Synd?! I prinsessans medvetande reser sig ett styft motstånd – men i blicken kommer en hastig oro:

Om hon skulle dö, hvad hjälpte då det starka ?

Dö – händerna stelt korsade, håret svallande öfver idel hvitt, tunga blå ögonlock slutna – blommor och sänkta hufvuden, klockor som ringa i den ljusa vårkvällen, ty det är vår och människorna sucka och hviska: så ung, åh, hon, är det hon, som skulle ha blifvit ... lycklig hon som dog i sin ungdoms blomma, skär och ren.

Lydia sprang upp och sträckte på sin unga kropp, där blodet strömmade till i ljuflig värme.

– Asch, det gör hon helt enkelt ej, hon dör inte, innan något hinner ske. Inte hon!

Bakom viken gick solen ned.

Lutad öfver fönsterbrädet i sin vindskammare söfdes Lydia i drömmar af rösters sorl, presidentens och den glade skaldens, hans vän, som tillbringat dagen på deras ö. Nu yttrade gästen tydligt: – hon har sin mors grace och sin fars stämma, skada att hon icke kan bli skådespelerska. Lydia for tillbaka och stoppade till öronen. Så stod hon utestängd från alla ljud och borrade pupillerna rätt i solens öga, tills hela tillvaron blef en röd susande tystnad, allt utom hennes ansikte, som kallnade till is i den ljumma kvällen.

På bordet låg uppslagen den heliga boken, den sög till sig hennes blinda blickar och en tanke upprepades i tröttsam oändlighet på en fattig melodi: vakta din själ, vakta din själ.

Men som af sig självfva lyftes händerna till håret, och då den nötbruna massan böljade öfver hennes axlar,

sökte hon rodnande sin bild i spegeln, som glimmade och glödde. Raskt befriade hon sig från en del kläder och ryckte från toalettbordet dess skira slöja. Draperande sig framför det trolska glaset, blottade hon sin hvita hals och höjde sina nakna runda armar till behagfulla ställningar, och medan åthäfvor och minspel oupphörligt skiftade, tågade i stolt frihet skönhetssyner fram på rad, prunkande i den blodröda aftonsolen.

Med ens slocknade spegelglaset i en askgrå ton, allt förfulades, solen var försvunnen, och sjövinden vidrörde kyligt Lydias blottade lemmar. Hon föll ned och stödde sina armar mot bibelns blad, men elden i hjärnan dog icke. Under det mörkret barmhärtigt höljde henne i sin kåpa, fortfor hon att skåda in i en osynlig värld.

VIII.

– Kors i herrans namn, är flickan splitt rasande.

Bengt Viks ögon hotade till den grad svarta, att Lydia, som alltsedan de flyttat in till staden gått med sin bekännelse på tungan, icke fattade hur hon djärfts tala.

– Gå och laga dina småsyskons kläder och låt mig för Guds skull slippa trassel och fasoner, fortsatte presidenten med en röst, som skrek af vredgad patos. Han föll nervsvag tillbaka i stolen.

– Är det meningen att taga lifvet af din stackars far.

Mycket trist och mycket välbekant, till och med det mörka huset tvärtöfver gatan föreföll mögligare än förr.

– Jag tänker naturligtvis bli en stor skådespelerska – sade hon med ett lugn, som nästan innebar en smula förakt. – Inte lik de vanliga.

Hennes far satt med öppen mun, han letade efter ord, innan han frustade ut:

– M-mjuka tjänare, du är inte blyg – en liten mamsell, som sotar ögonbrynen och svansar och sjåpar sig i gröngräset och blir yr i mössan för att snälla tanter applådera – hur vet du, om du ens duger till att säga prosit på en veritabel scen.

Bara löjligt – kom från en fullständigt oinvigd! Den månskenskvällen, då hvar minut varit en upplefvelse, hvar sekund känts som ett på något sätt försummadt ögonblick – hur skulle hon då kunnat bry sig om handklappningar ... Flytt till skogs hade hon, djupt in till tjärnet, där dimguldsmånen dallrat och pilarna hängt upp och ned utan fäste, andelikt stilla och silfverhvita ... Rifvit af sig teaterglittret, gnidit kinderna rena från teaterglöden och gråtit öfver att ingenting var hvarken högt eller lågt, hvarken ondt eller godt – bara släktens lätta lynne vid allt – – Men som hon stått så lössliten och betraktat allt på afstånd, hade den stora vissheten kommit. –

– Det är inte svårt att veta, svarade hon stadigt, sådant känner man bäst själf.

Mot slik oförskämd naivitet förmådde ingen hetsighet hålla stånd, och presidenten såg på sin dotter rent af jovialt.

– Se så, gå sin väg mamsell och var människa.

– Pappa det är allvar, jag måste.

Åter flög Bengt Vik upp, hans sjuka nerver skälfde, feber lyste ur de glänsande pupillerna, han riste sina

bräckliga händer i klagan.

– Himmel se till denna olyckliga flicka, hvem brås hon på? jag trodde så visst, att du hade förändrat dig, att du blifvit religiös – af någon hänsyn till din saliga mors minne och för att sona din barndoms skuld mot hennes milda hjärta, jo jag tackar, i stället för en modest ung flicka möter din arme fader bråk och konster, du unnar inte en gång din mor ro i grafven. Tänk på att hon skulle vända sig där, om hennes ömt vårdade dotter sjönke ned till en teaterdame, en varelse utan högre vyer, kanske utan skam och moral –

Här flaxade ett litet inpass som en rädd fågel genom rummet.

– Men Pappa har ju aldrig varit religiös?

Det kom Bengt Vik att tvärtystna, och tvenne ögon sågo in i hvarandra, lika orädda och af inre uppror glimmande, båda. Därpå vände presidenten långsamt bort sina och yttrade utan en skymt af högstämdhet:

– Din far är gunås en stor syndare inför vår Herre, min kära Lydia, men sådana impertinenser passa inte att komma fram med för den, som inte är torr bakom öronen. Du saknar uppfattning af enkel anständighet, det finns vissa yttre band, dem takt och god ton bruka lägga på folk, en presidents dotter uppfostras inte till att beträda teatertiljorna, min flicka.

Ånyo såg Bengt Vik ut som om ett enda motsägande ord kunde få honom att med förvridna drag höja sina armar mot himmelen, anropande om förskoning för allt, som störde hans ro och plågade honom till döds. Tyst sänkte Lydia hufvudet.

Men beslutet att blifva skådespelerska rubbades ej. Hennes fars motstånd kom ju tydligen af sjuklig retlighet – hvarför skulle det vara sämre att stå på scenen och handla, än att sitta på parkett och skåda? Att inte folk insåg sina galna misstag och genast rättade dem.

Det artade sig till en snötung vinter. Lydia gick och kände medlidande med människorna, som trampade gator och torg, henne själf angick hvarken den fotstjocka modden eller vinden, som utan uppehåll stod råkall från sjön. Samma känsla af att vara ett undantag bar henne, då hon en dag helt enkelt gick upp till teaterdirektören. Nog märkte hon, att den store mannen smålog och granskade henne bra nog närgånget, men det fick han, hon var trygg, och när han gaf det undvikande svaret, att verkligheten inte tedde sig alldeles, som hon trodde, då erfor hon nästan förakt. Sådant visste hon väl, men förstod han ej, att verkligheten ingenting betydde för henne, emedan det just var hon, som skulle skapa om verkligheten.

Naturligtvis ledde det förflugna besöket till intet annat resultat än mycket obestämda löften.

Under vinterns lopp erbjöds Lydia att uppträda på ett offentligt sällskapsspektakel, och släkten bestormade Bengt Vik med böner. När Lydia såg faderns min, ett fångadt djurs och hörde sättet hvarpå han samtyckte – med ett sarkastiskt förbindligt tonfall, som brukade dölja uddig harm, greps hon först af oresonlig vrede. Men presidentens näsvinklar ryckte af tillbakaträngd gråt, och han kastade på dottern en egendomligt rädd blick. Då var det som om någon ropat: ögonblicket är inne, spring fram och ställ allt på sin spets. Fordra att bli behandlad som en tänkande människa, att få veta, hvad han egentligen tror om dig, hvad han unnar din själ att lefva på, hvad han tänker, att lifvet kan ha ämnat dig till, och hvarför han aldrig upplåter för dig sin egen värld. Säg honom, att på småsmulor kan icke du lefva, det är att dö tusen dödar.

Säg så och tryck honom hårdt i din famn, tigg honom att blifva lycklig i din ömhet och stolt af din framtid, alltid ni två samman.

Gör allt detta, kanske är det lyckan.

Och vid hennes tvekan bannade stämman strängt:

– Du fruktar för följderna, det kunde leda därhän, att du måste afstå från ditt nöje och det vill du icke – för något pris.

Nu inföll en annan röst lent och afgörande :

– Alltsammans är gyckelbilder. Det vet du väl, icke förstår han din underliga värld. Se på hans veka hållning, gråten som bara är ett stilla vederkvickande regn, det varnar för att spänna bågen högt. Lämna honom i fred.

Under den brådskande tid, som följde, undvek Lydia hemmet, hvaröfver hvilade något outhärdligt tungt, som hon helst gled utom. Först på den stora dagen gick hon för att säga farväl ensam in till sin far och fann honom slumrande.

Det var, som om porten slagits igen efter den larmande världen. Dämpande sin yra stämning saktade Lydia stegen. Presidenten slog upp ögonen och såg förvildadt på henne. – Är Pappa dålig? – Det tror jag inte, svarade han klart, men det lät, som talade han från fjärran, och Lydia darrade till, oförståeligt hvarför. – Vill Pappa, att jag stannar hemma? Bengt Vik svarade drömmande oberördt som nyss: nej, hvarför det? Han till och med skämtade litet: beaucoup de plaisir mademoiselle. Och lättad, hon visste ej från hvad, det hela var naturligtvis orimligt, kysste Lydia hans hand och gick.

Man hade strömmat ut i festsalen, och redan stämde musikanterna på läktaren sina instrument till dans, då en tjänare rörde vid Lydias arm och hviskade, att någon i tamburen önskade tala med fröken Vik.

Hon skrattade till flickaktigt och rodnade litet stolt ömtåligt. Ingen i hemmet kallade henne annat än mamsell, och den ovana titeln röjde en stegrad vördnad för hennes person, – var fanfaren, som blåste in en ny tid med obegränsade möjligheter, litet förlägen gjorde den, men hörde i alla fall med i aftonens härlighet – alla dessa främmande människor, som proppade hennes öron fulla med sin förtjusning. Icke för att hon ett ögonblick tviflat – men en sådan seger!

Då hon nu ilade genom våningen, vidrörde hon näppeligen ett vanligt golf, snarare något mjukt underlag enkom anpassadt för folk, som lyckan beröfvat jämvikten. Öfverallt susade beräknadt hörbara hviskningar af beundran, det gjorde henne nästan rädd för gudarnes afund, och hon sökte förståndigt afkyla sina känslor: Bah, hvem lyckas icke på ett sällskapsspektakel. Men hvad hon äfven med den största anspråkslöshet måste tillmäta betydelse var, att teaterchefen, hvilken i högst egen person åsett föreställningen, först af alla bockat sig, upprymd, med en min som om de båda ägt en gemensam hemlighet, och som om detta varit honom särskildt angenämt.

Flyg och far, nu skall hon hafva en förtjusande kväll – prinsessan med maken till guldskon – till på köpet hennes första bal –.

– Marie, är det Marie?! alldeles för tidigt, vi skulle ju dansa efteråt.

Som en hvirfvelvind hade hon kommit sättande ut i tamburen och studsat, instinktlikt värjt sig mot skuggan, som reste sig ur hafvet af ytterplagg.

– Herre Gud, jämrade tjänstflickan, att mamsell ändtligen kommer, presidenten har börjat yra.

Ett ursinnigt raseri mot ödet gjorde Lydia döf – hon ville icke höra, hon ville icke ut i mörkret.

– Yra, hvad menas med det, är pappa sjuk? – Det måtte väl mamsell veta, att han varit hela tiden.

– Nej, nej – medan hon slet kappan ur jungfruns händer, värjde hon sig ännu på måfå – tala inte så, tyst, klen ja, det har han varit länge, det är ju så många, alla äldre nära på, nej inte sjuk, Marie skall inte prata.

Ut för trapporna på den folktomma gatan. Hvad det snöade och hven! Vagnen? Det fanns ingen vagn, en sådan villervalla, hon, Marie blef bara tillsagd att skynda på.

Åh fasa, ingen droska i sikte. Med tänderna skallrande såg Lydia fientligt mot den upplysta fönsterraden. I ett nu funnos endast glasrutor med likgiltigt prål bakom. Skulle hon gå upp och anförtro sig åt dessa leende människor, höra dem beklaga – omöjligt, att sända bud efter en vagn skulle taga för lång tid, och hon kunde icke vänta.

– Vi få gå, Marie, spring, tag min arm.

De unga kvinnorna slöto sig intill hvarandra som systrar i fara.

Nästan skönt att i hemska öfvergifna natten jaga svarta, lystna gator fram och bruka sina armar rent af till att slåss.

Men in genom baschlikens glesa väfnad yrde våt snö, och örjan i de våta galoscherna kylde intill märgen foten i tunna skor.

– Är det – inte kan det vara farligt – riktigt – stammade hon virrigt och samlade de pjaskiga baltrasorna skyggt om sig och sökte rycka vissna blomstjälkar ur de raknade lockarna. Fru Kuno i korrekt nattdräkt – icke ens glorian af små krusflätor rundt hjässan felades – såg försmädligt ned på henne. – Lydia är för barnslig för sina år, det blir komiskt, borde väl förstått, hvad klockan varit slagen. Och när han då i afton gaf sig ut och tog en droska till kyrkogården, kunde man väl veta.

– Tyst ögonblickligen människa! Lydia trängde förbi den breda gestalten på tröskeln men fattades snabbt om armen. – Åh nej, ännu är det jag, som rår, mamsell.

Till och med i denna stund genomfors Lydia af hjälplös försagdhet – hatade henne då alla? Hon hade aldrig gjort denna kvinna ondt och sett henne krypa inför sådana, hon behandlats högmodigt af.

– Jag ämnar mig in till min far – ensam, sade hon iskallt. Nu vek fru Kuno och gaf trumpet husets dotter del af doktorns föreskrifter. Och med nyvunnen värdighet steg Lydia in i sjukrummet.

IX.

– Jag älskar dig, säg att du vet det, säg att du höll af mig mer än de främmande, säg att du trodde på mig, säg det en enda gång.

Små vanmäktiga ord – som dammfjun i en solstrimma dallra de vacklande i stillheten. Oupphörligt upprepade, blifva de småningom till en tom läxa, en smärta, som förtär sig själf.

Med den bara halsen skyld af håret som af ett dok, satt Lydia på golfvet, förtrollad af denna oföränderligt glittrande blick, utan igenkännande häftad vid hennes, af dessa hvita, starkt ådrade händer, famlande på täcket och hufvudet som spikadt vid kudden. Och af alla dunkla fantasier, där de i ett entonigt mummel skenade fram i ödeland.

Det sköt ut i Bengt Viks pupiller ett sardoniskt löje, tydligen bemödade han sig att få tonfallet stämdt efter och händernas trefvande åtbörder ämnade att uttrycka hån, äfven de.

Han höll ett tal.

– Hans allra nådigaste majestät Idiot, tilllåt mig komplimentera fatum för hennes skarpsinniga plaisantrie, rätt skämtsamt, rätt skämtsamt – schavotteras för det, som utgör ens största dygd –

Så ropade han till hvasst:

– Herre, min dotter är sanningen själf –, och tvärtystnade.

Lydias armar omslöto i en kramning de magra knotorna under täcket, med ögonen sökte hon binda hans vandrande blick. – Pappa, tala mer, du får inte tystna, hör du – tala.

Bengt Vik gjorde en svag ansats att spotta utåt sängen. Han sluddrade föraktligt: rappakalja, rappakalja.

Flickögonen släppte icke sitt tag. I öfverdådig viljestyrka drogo de till sig den sjukes vilsefarande själ, nödgade honom att oroligt vrida och vända sig, att skära tänder i vånda, tills medvetandet arbetade sig ur töcknet, och han stötte fram ett pinadt:

– Jag lofvade Alfhilda –

– Hvad, hör på mig, se på mig, hvad?

Men hennes makt var all. Bengt Vik fick en slug uppsyn. – Tja – och han vände sig om, åter slukad af mörkret. Då och då flöt upp ur den kokande oredan ett brottstycke af någon redig tankegång. Så kom det oförmodadt: Pianolektioner – kanske. Allt blott ett obarmhärtigt gyckel med hennes uppflammande hopp.

Timmarna förrunno. En för en föllo de likt jämnstora droppar från urets slagverk, hvilket ingen tänkt på att stanna. Svett sköljde Bengt Viks ansikte, hans ögon famnade stort tomma rymden, de fingo en sällsam leende glans och med en röst, som bäfvade af ömhet, ropade han klart:

– Godnatt, min lilla flicka – och sjönk samman, andande helt svagt.

Rummet, där gasen skrufvats ned, ljusnade långsamt i gryningen. Någonstädes i våningen rörde man sig, nöjd förmodligen att så länge ha fått sofva ostörd. Nu började terracottaskalderna på bokskåpet träda ur skuggan, hjältesångaren med bålt tillbakakastadt hufvud och segerviss hållning, drömpoetens lyssnande figur och tänkaren, som stod stadigt på sina ben och rynkade pannan. Den nötta skinnstolen afkastade mörkrets hölje och inbjöd på nytt, rak och myndig, och halfskrifna pappersark, saxar och pennor glimtade mornade, alla pladdrande så besynnerligt:

– Se en ny dag begynner, full af planer, och händelser – så mycket lättare nu, då han icke längre är med. Det som är gjordt, är gjordt, och det som inte är gjordt, kan ingen hjälpa, allt af brytes, som man knäcker en kvist, nu blir turen din, är inte den historien egentligen lustig?

– Jaså – till och med nu törs hon – hon med kalla ögon och fötter, som dansa hårdt fram öfver hjärtan – sin egen hemliga väg går hon, ensam och allena – och vägen är svart och kal och där möter ingen –

Ur det blankpolerade skåpet därframme skjuter i höjden ett spöke, en vanskapad skepnad af trasgrannlåt och stripiga testar och nakna axlar – blicken brinner.

Mörderskan, mörderskan –

En vagn rullade genom gatan och stannade vid husets port.

Från bronskandelabrarna på middagsbordet silade ett dystert sken öfver bordsilfret, som till ära för

sterbhusets utredningsmän med fruar, lysande herrar, uppställts mangrant på parad, ut i den långsmala salen af mörkaste ek. Mycket gediget och förmöget ehuru det icke hade vidare att göra med husets invånare, eftersom i morgon allt skulle bundtas och numreras och öfvergå till främlingar. Där Lydia kraftlös och tunn efter en sjukdom stödde sig mot dörrposten i den ännu tomma våningen och hörde småsyskonen, hopkrupna i dunklet bakom snyfta sakta, tyckte hon att till och med de döda bohagstingen togo på sig en min af förnäm otillgänglighet. Hon mindes nyss: bordet just färdigt i sin prakt, de styfva servietterna siratligt brutna, då fru Kuno utbrast: Kors, Lydia ha vi glömt, så förargligt, men kan inte ändras.

Hon log beskt, denna Lydia – hvad gjorde litet mer eller mindre, hon var redan dömd. Natten då hon tog sin rätt att lefva, slog handen – då dödades hennes röst. Den som skulle böjt en värld – nu låter det som när korpar kraxa, ohjälpligt säger man. De döda ha segrat.

Hur vaxgula lågorna dirrade – som mot väggarna i ett grafhvalf.

En mjuk arm slöts varsamt om stora systers lif, det var Fannys, så sökte en från andra sidan blygt efter fäste, det var Lauras.

– Syster, hviskade Fanny – när nu pappa dog och mamma dog och vi alla få skiljas och aldrig komma ihop, hvad tjänade det då till att vi blefvo syskon?

Tjäna till –

Lågorna stillnade plötsligt, togo sig, tänjdes och sköto klara i höjden – ville få makt nu med grafdunklet.

Så, hastigt, som skrämda kröpo de samman – åter blott flämtande likljus, som höllo vaka öfver ett sköfladt hem.

ANDRA DELEN

X.

Tornuret på slottet Unnerup begynte slå sina tolf slag. Långsamt, liksom begrundande, tungt och klangstarkt.

De båda damerna i flygelsalongen hade genast sett upp och väntade nu tysta, utan att ändra ställning, tills ljudet af det sista slaget dött bort. Då vände de samtidigt sina hufvuden mot konsolbordets pendyl, där stafven i herdinnans täcka lilla hand redan darrat till för att nu svingande af och an frambefalla tolf små hesa knäppningar, som påminde om oroligt trippande fötter.

På samma gång hördes genom tjocka ekdörrar en klocka i rummet bredvid slå doft och jämnt.

– Tout à fait juste i dag, tror jag, anmärkte den gamla grefvinnan belåtet. Hon virade knytnålen, hvarmed hon sysslat, in i det långa nätet och lade arbetet tillbaka i en sykorg, framtog ur en väska ett broderi och fördjupade sig däruti.

– På tiondedels sekunden, hade hennes sällskapsdam prompt svarat.

Det fanns möjligen ett litet biljud i den eljes riktiga tonen, som föranledde grefvinnan att närmare utveckla saken.

– Blomkvist är en mycket galant karl, det gläder mig, att jag kunnat instruera honom i att sköta uren, ingenting är oangenämare än när sådana icke stämma precis, jämvikt och regelbundenhet är själfva hälsan, vet min lilla vän. Nu ha vi således gjort ifrån oss den instruktiva lektyren och kunna med godt samvete gå till vår charmante Tartuffe – han hade visst krupit under ett bord, tror jag, mycket kvickt, mycket kvickt, ganska maliciört bara, det är skada, alltid bättre, när man kan vara kvick utan att vara elak, ser min lilla vän.

Fröken – eller mamsell, ty på det grefliga godset vacklade man ännu efter många år mellan de båda benämningarna – fröken Lydia Vik satt och bläddrade i den bok hon nyss föreläst. Det var en engelsk populärskrift om aporna, orangutangen höll sig med ena handen fast i urskogsträdet och hängde, slukande med dödsskrämda, glasblanka ögon en ofantlig orm, raklång ned utmed stammen. Begäret att läsa vidare om denna apas öde, hvaraf hon klockan elfva börjat få del, fick makt med fröken Lydias själ och tilltog i oresonlig grad, och hon erfor ett halsstarrigt hat mot den klassiske prelaten, som hon vid slutad läsning i går lidelsefullt omhuldat.

– Nu skriker jag, tänkte hon, jag skriker så, att betjänterna komma rusande, den lille trinde nedifrån köksregionen och den långe från ofvan, hvad deras ögon stå ut – af lutter dum förfäran, och när de spränga upp dörrarna, ligger jag med uppsträckta händer på knä och tigger: för barmhärtighets skull gif mig fri!

Det blir en syn, man skall få se, att jag gör det.

– Eh bien ma chère, yttrade grefvinnan kort.

Lydia satt blek.

– Får jag inte hellre fortsätta den engelska? hörde hon en sväfvande stämma och förskräcktes i ögonblicket för hvad den utmanade.

Grefvinnan rätade på sin spensliga figur och sköt beslutsamt tillrätta två hvita lockar på hvar sin sida om halsen. Hon hade kloka, djupt liggande ögon, som gärna sökte in till människors fördolda.

– Duger nu inte Molière en gång, sade hon skarpt. Och då intet svar följde, började hon i en ton, som beundransvärdt jämnt vägde mellan förbehållsam kyla och moderlig välvilja: – Jag vill säga min vän en sak, jag har länge tänkt, att jag borde säga det, man är ung, och man har ingen mor och måste gå igenom lifvet, det är mycket besvärligt, ser Lydia. Vi är litet af en rabulist, fruktar jag, he? Var det strängt sagdt? Ser min lilla vän, för hennes egen skull håller jag på en något rigorös indelning af vår tid. När jag växte upp, skall jag berätta, sattes jag i en pension, där de unga flickorna, långt innan de voro mätta, måste resa sig från bordet, knäppa ihop händerna och bedja den lilla bönen: Que Dieu nous préserve de la gourmandise. Ja sådant smakar inte. Men jag kan säga Lydia, att det varit mig till en stor välsignelse i mitt lif, ingenting får blifva så kärt eller så nödvändigt, att man icke med lätthet kan undvara det.

– Åtminstone billigt för pensionsfrun, kanske det var den enkla uträkningen, inföll Lydia torrt.

En horrör naturligtvis! Hon hade emellanåt dylika ryck af hänsynslöshet, då sättet att läsa böcker, spela piano och konversera främmande språk som soldater byta vakt hotade att stiga åt hjärnan.

Grefvinnan blef helt och hållet grande dame.

– Jag tror det är bäst vi afbryta läsningen för i dag, sade hon stelt. Lydia har sin frihet.

Detta kunde fröken Vik förutsagt.

När hon gick för att sätta boken tillbaka på dess plats stack det hetsigt och obehagligt i kinderna. Hon var icke längre ett barn. För hvarje gång blef det svårare att vid efterspelet, som gifvet följde, utföra en äkta roll.

De första åren hade hon varit vida bångstyrigare men också mjukare, och förefallande uppträden slutade alltid ljuft, med tårar, omfamningar och förstås – full underkastelse. Nu tog hon det lugnare men kände sig hård. Det hela verkade som spel, hon var icke tillräckligt upprörd för att gå igenom historien naturligt.

I hast öfverlades om hon icke skulle låta allt gå sin gilla gång. Tåga upp på rummet, sitta där och räkna träden i parken och fantisera om obehaget af nästa möte – naturligtvis för mycket bragt ur jämnvikt för att njuta af sin frihet. Därpå, i ångest öfver att botfärdigheten, förkrosselsen, mjukheten aldrig ville infinna sig, rent af pressa fram tårar. Slutligen af pur ensamhet och behof att blifva afhållen vekna, tvinga sig att fästa tankarna vid all godhet hon åtnjutit, vid det bekväma lif hon förde. Och så, när middags-gonggongen ljöd, skynda att tvätta bort tårarna och bemanna sig för en iskall tête-à-tête och, sedan denna uthärdats och modet ärligt sjunkit, genast de två åter blefvo ensamma falla på knä och linda armarna om sin moderliga vän och härskarinna: haf tålamod, jag är en syndig upprorisk varelse. –

Hu ja, så skulle det gå till. Alltsammans stod på mindre än en minut för henne. Slutet kunde aldrig blifva mer än ett – lönade sig då hela tillställningen? Hvarför icke göra det ifrån sig med ett enda raskt tag.

Hon vände om högt rodnande, böjde knä och kysste grefvinnans hand.

– Förlåt, andades hon.

Grefvinnan klappade det böjda hufvudet, hon var litet upprörd ännu.

– Stackars vän, yttrade hon kort, ödmjukheten är en svår dygd, godt att vi känna ånger.

Strax började det olycksbådande koka i Lydias sinne. De talade om ödmjukhet – här! Men hon bet samman tänderna, så att hjärnan därvid tycktes knastra, och grep med feberaktigt intresse efter boken. Snart susade de franska kvickheterna som pilar genom rummet, under det grefvinnan satt och kastade snabba blickar på sin sällskapsdam. Trots allt var hon litet osäker på denna sänkta panna och dessa purprade kinder och stämman, som slog om mellan öfvergifven lustighet och tårfull sorgsenhet. Men hon ämnade hafva stort tålamod. Uppstudsigheten hos denna borgerliga unga kvinna skulle varit osmältbar, såvida icke bakom spårats en ädlare natur kämpande för att komma till sin rätt. Det fanns ett ord om den rykande veken och den krossade rön. Patricierblodets motvilja mot det otämda och oförnöjda, bourgeoisimärket par préférence, finge öfvervinnas. Det gällde i dessa tider att visa världen den grundfasta sanningen af att ädelt blod förpliktar.

Dessutom hade man redan försökt så många, och denna flicka var lagom vacker och sökte icke draga till sig de unga herrarnas blickar, hon besatt otadliga manér och ett godt hufvud – fadern något slags poet, grefvinnan hade aldrig lagt det på minnet, och hon läste högt, så att det var en charme. Vid en sådan musik utförde man dubbelt behändigt sina små handarbeten. God lektyr hade alltid intresserat grefvinnan, en väl afpassad själsgymnastik. För resten voro alla rubbningar odiösa, om flickan en dag skulle göra det till villkor, då finge man jämka.

Grefvinnan Muhr förstod konsten att resonera sig till en harmonisk stämning, och då klockorna härnäst gåfvo tecken till aflösning, lade hon vänligt sin hand på Lydias och yttrade uppmuntrande:

– Se så nöjd man är efter sin lilla självöfvervinnelse, nu smakar vår promenad just skönt.

Det var i slutet af mars. Hunna ut på trappan till slottsgården hisnade damerna till för luftens eggande skärpa. De gingo skyndsamt genom porthvalfvet i ringmuren och öfver en gammal bro, vid hvilken fordom varit fäst ett vindverk. På vallgrafvens jämnsmala vatten, omslutande borgen, hade svanorna redan släppts ut. Bortom bryggan lågo parkgångarna vattendränkta och gyttjiga, så att galoscherna erbarmligt sjönko ned, och från de nakna träden yrde torra kvistar.

Att streta mot väder och vind var grefvinnans älsklingsnöje, hon trippade på ungdomligt hjältemodig och skrattade nytert hvar gång lockarna viftade ut ur sammetshufvan. Men för Lydias blick växte svarta ringar större och större, och hon betogs af en kväljande oro.

Vid den stora gallergrinden gjordes helt om – så tillbaka samma snörräta, långa gång genom led af höga, svarta popplar och in uti en lika oändlig och rak allé, vägen rät och målet klart i sikte – så skall det vara, brukade grefvinnan säga. Endast sommartiden trädde man utom järnporten för att beundra fältens skördar eller spatsera under knotiga ekar, som här och där på slätten skockat sig samman till en lund. Blott för ovanlighetens skull, ty att slå sig ned utom slottsparken hade ju varit dårskap, då den senare erbjöd soffor vid plaskande springvatten nedanför konstfulla blomsterkullar och sinnrikt inrättade lusttempel och grottor. Någon gång företogs vallfärder till byn, där man besökte den lilla komministerfrun, som dödligt förskrämd och bortkommen i sitt tarfliga förmak sökte göra les honneurs för det grefliga storfrämmandet. Eller doktorsfamiljen, hvilken i motsats lade an på att visa sig oberörd ända därhän, att tonen blef brusque och ansträngdt rättfram.

– Pauvres gens, sade grefvinnan efteråt ironiskt medlidsam, hvarför kunna de icke vara naturliga och okonstlade? Ingenting enfaldigare än att icke finna sig i sin ställning, ingenting mer ridicult än att göra anspråk på en viss rang.

Det var rätt uppiggande små visiter, i längden undgick man ej att uppdaga något alldeles särskildt vid ofrälse folk.

Som när ortens borgerliga familjer bjödos samman på slottet. Iklädda full stass sopade damerna med sina utstofferade underkjortlar parkens sandade gångar, och grefvinnan anförtrodde med en kostlig blinkning sin sällskapsdam, hur ofantligt det smärtade henne att tänka på den möda alla dessa pipade volanger kostade de små beskedliga fruarnas pigor. Då kunde Lydia visserligen icke reda ut, hvaruti skillnaden bestod mellan en adelsfrökens och en länsmansfrus släpande kalikåkrus. Men småningom infann sig den rätta känseln, och det var det enda som behöfdes.

Numera blef hon mörkröd vid tanken på den tråkiga historien strax i början, hon fattade icke hur den alls om alls kunnat hända. Vikarna hade gifvit sin unga släkting stränga föreskrifter att hålla aristokratien stången och ändtligen icke förgäta, att hon genom sin fars rang vore adelsmans vederlike. Ville t. ex. det andryga herrskapet lägga bort titlarna, borde hon svara så här: med nöje – men då duar jag tillbaka. Eljest farväl med anseendet. Nå det var något i detta, och så trädde fröken Lydia barnsligt frimodig inför hennes höga nåde, talade och sade: antingen kallar grefvinnan mig med all ära för fröken eller ock säger jag tante. Jag är nämligen den och den.

Icke för en prinsessekrona vill hon ånyo genomlefva de dagarna. Grefvinnan hade styfnat till is och suttit och stuckit emellan små ironiska: ah! vraiment, och minsann blef icke Lydia kallad fröken, allt mer eftertryckligt. Tills hon förintad en dag snyftade sitt första förlåt, säg för all del Lydia, säg det tiotusen gånger om. Karaktärslöst naturligtvis, men hvilket fridens solsken det framkallade! Kyssar på kind och många klappar. Att lilla vännens pappa varit något alldeles förträffligt, betviflades visst icke, men hon förstod väl ändå att slik löjlig högfärd gjorde henne rent af – simpel.

Än en gång stack gumman Trots upp sitt kantiga hufvud och klippte med fingrarna.

– Hvarför kan jag egentligen inte få säga tante?

Ja – det förefaller otroligt, men så sade hon. Hon kunde lika gärna frågat: Hvarför åka vi inte i kväll upp till månen, säg skälet!

Grefvinnan bara glattade och glattade på alexandralockarna och upprepade: hvarför – i en obeskriflig ton.

Sedan afmätt: Lydia är litet barnslig, och jag vill alls icke såra henne, därför göra vi bäst i att lämna ämnet för alltid, förstår min lilla vän.

Nej inte alls förstod min lilla vän. Och den tiden ville hon inte gifva sig utan att förstå. Hon ville midt igenom det, hon ville midt igenom allt då – ännu.

Nu gör hon vackra framsteg i att tiga.

Den fula ovanan att fatta lefvande intresse för ett ämne har hon alldeles lagt bort. Så fort hon blir ifrig, afbryter grefvinnan samtalet och öfvergår till annat, det kommer en att känna sig högst enkel, men är afgjordt uppfostrande. Lär konsten att när och hur som helst taga och släppa. Och öfver själen sänker sig en välsignad sömn, där man går och lyssnar till lärorikt småprat om lifvet, som är så och så, ett fast ordnadt något, som det gäller att stadigt mura och bygga på.

– Femton, afbröt Lydia plötsligt högt, ty hon hade hållit noga reda på de föreskrifna slagen. Grefvinnan nickade och tog vägen hem till sin middagslur.

Det var högeligen otacksamt af hennes följeslagerska att nu taga ett grundligt andetag, som hade luften renats. Och mycket vanvördigt att efter ett par flickaktiga skutt gifva sig till att storspringa till grinden och trycka ansiktet hårdt mot gallren, som om hon nu först kunnat se och höra.

Men hur hon anstränger sig dyka inga drömmar upp ur den bukiga slätten med svarta åkrar och gråsten under en ofantlig smutsblå kupa. Hur många gånger har hon icke haft handen på portens lås för att öppna den och vandra rakt fram öfver stubbgärden och fält, bara gå, aldrig stanna förrän – hvad? Hon vet då väl, att världen bortom synranden ser likadan ut som här, blott man kommer inpå. Bäst att aldrig komma inpå.

Men dessa första vårdagar var det dock något, som ej var sig likt. Solen sken klar midt i stormen, och när människor möttes i lä af hus och träddungar, skyndade de ej som förut förbi hvarandra, de dröjde för att talas vid, de ville aldrig skiljas, själfva skratten hade vid sig något märkligt. Och hör – blunda, hör noga efter – där nalkas ett doft, aflägset mummel, olikt andra ljud, det stiger och sjunker i mäktig takt. Det är hafvets brus, som bäres af vinden fåglarnas väg öfver flatta vidden. Alltjämt stiger det och vräker höga vågor af ångest in öfver din själ.

Lydia blef kall från hufvud till fot. Nej, hon stod icke ut med denna sjudande kraft, som tog men aldrig gaf. Bäst att vända och gå upp på sitt svala rum, rymligt som en sal med sparlakanssängens fyra snidade stolpar. Där kunde hon sätta sig i den stora länstolen af nött gyllenläder och spela prinsessa. Men när hon tröttnade på detta, rusade hungern än starkare på. Läsa? Det var underligt med böcker. De voro större än människorna, och så blef man orolig, ville tillbaka till de senare, ville se världen förändrad, ville själf blifva en annan. En tid gafs, då hon gick från böcker som från stålbad, en som tyckte sig kunna slåss med jättar och stiga mot det gränslösa. Men rundt om förblef allt sig likt. Det lilla var den ofantliga älfven, som rann midt igenom lifvet och i hvars brus det stora drunknade som en drömton, man visste knappt, om man verkligen hört den. Människorna, som läste böckerna, fortforo ju att tänka, påstå och vara alldeles detsamma som förut. De togo böckerna som något vid sidan af, något som alls icke hörde till lifvet. Detta gjorde Lydia yr i hufvudet. I ångest ställde hon till hvarje ny människa den stumma frågan: Har du aldrig tyckt, att världen är upp och ned, att lögn är sanning och sanning lögn? Efter detta enda var det hon egentligen lyssnade, när folk talade. Efter tecknet, som skulle antyda –

Åh, dessa röda djäfvulsgrin, dessa gälla häxskrin, blott man tänkte.

Skulle man då icke tänka?

Tänkte då icke andra än hon?

Lydia vände sig oroligt i stolen.

Hennes fingrar började rastlöst spela på fönsterkarmen och på stolens höga rygg. Inte skulle hon sitta här, det var något hon borde uträtta, en handling hon försummade –

En vårdag, länge sedan nu, hade hon gått till sin moderliga vän och sagt, att hon måste bort, ut, väfva, spinna, skura golf, om inte annat. Hon längtade att se blodet tränga genom naglarna. Nu frös det till is i hennes välvårdade kropp. Nu irrade hennes fattiga själ omkring i en öken af småhet och obetydlighet och feghet, och till det vore hon för stor. Hon var alldeles vild. Och grefvinnan blef icke ond. Hon blott behandlade henne med den varsamhet, man använder mot sinnessjuka.

Sinnessjuk, hvem vet? Allt förefaller henne ibland sällsamt overkligt.

Så hon talade, grefvinnan, varligt och blidt om målet, som vore att göra sin plikt på den plats, Gud anvisat. Hur skulle man veta, att platsen anvisats? Man skulle stanna, där man var, tills – Ja, där drunknade allt i samma vatten.

Och stor vore blott den, som besegrade sitt högsta begär, sin skötesynd. Tja.

För resten öfverflödade man med stöd och hjälp. Önskade lilla vännen praktiska sysslor, sy t. ex. Grefvinnan hade aldrig trott att det intresserade. Måhända fanns i byn folk mer likt lilla vännens forna umgänge, sådant kunde ställas om. Eller hon vore kanske ett stycke af en poet, som sin pappa? Hon skulle få en extra timme efter middagen att göra små poesier på, passade det? Sedan kunde de komma in i stadens tidningar, alltid ett litet plaisir, tänk om det var lilla Musan som kvalde.

Och i den mån patienten nyktrade till, tog man i med bindande förnuft. Skulle hon kunna lefva fattigt och eländigt hon, bland vulgära personnager, simpla vanor, klen föda, allt högst bedröfligt? Månne icke ett godt skyddande hem vore att värdera? Ty det skulle hon veta: när det stora, ödesdigra misstaget i en människas lif är gjordt, då är det gjordt.

Samtidigt skref släkten, att tiderna voro dåliga, sämre och sämre, ju äldre man blef. Om hon icke stannade på detta härliga slott, vore hon bindgalen.

Historien om tantskapet hade blåst bort.

Nåja. Lydia tog betänketid. Slutligen föreföll det svaga upprorsförsöket lika fantastiskt som böckernas höga visor.

Och nu är hon visst stendöd.

Hon sträckte fram sina nätta fötter och synade dem noga – kokett, det kanske lönade sig. Var hon vacker månne? Hon *kunde* vara det, då kände hon det på sig, det gaf henne förnimmelsen af makt. – –

Den unge grefven på grannslottet – vidare kvick är han nu icke, han frågar om de enklaste saker och väntar icke annat än de enklaste svar. Ungefär som när skalder och snillen tala med fruntimmer. Bara att det är afsiktligt, under det slottsherrarnes enkelhet visst är alldeles ofrivillig. Nåja, men han har mörka ögon, som man kan föreställa sig innehålla gåtor, och han talar till henne på ett särskildt sätt, så fort de se på hvarandra rodna de och småle, går hon, kommer han efter och frågar sakta: hvarför går fröken? Stanna hos oss. Det jagar blodet till hennes hjärta, hon blir vacker! Men grefvinnans blick är hvass och nykter, och plötsligt fattas Lydia af bitter vrede. Hon skall visa, att hon kan få en grefve, om hon vill.

Äfven nu där hon sitter hårdna dragen och näsborrarna rycka af onda tankar, tills hon slår händerna för ansiktet – hvem är hon? och dock har hon kämpat intill blods för att blifva stilla, död. –

Hör på, Lydia Vik, om någon i denna stund sade: Vill du blifva, hvad du en gång drömde, eller vill du hafva grefven? Välj!

Åh, icke blir det tal om något val.

Och stolt öfver denna frigörelse som öfver en bragd promenerar fröken Lydia ned i matsalen. Hon är färdig att bjuda hela världen spetsen, till och med betjänten, som tämligen vårdslöst skjuter hennes stol under bordet.

– Litet bättre in, Blomkvist.

Det kommer värdigt och lugnt. Alla se de litet flata ut. Men Blomkvist rättar ovanligt lifligt sin försummelse.

På Unnerup motsågs middagsmåltiderna med en viss förväntningsfullhet, och man möttes högtidsklädd. Måhända förefölle rätterna väl bastanta i förhållande till det stora antalet, som närvaron af en gäst dessutom gaf kär anledning att öka. Men matlusten höll sig i ett okonstladt skick. Öfverst vid taffeln tronade Unnerups härskare, kammarherre Magnus Hahne, gift med sin kusin, grefvinnans dotter. En godmodig, fetlagd herre, som hvarje dag, när grefvinnan visade sig på väntsalongens tröskel, med små nätta steg gled till mötes och kyssande sin svärmors hand uttalade ett lika oföränderligt: Hur mår ma chére mère i dag? Hvarpå han artigt förde henne ut till hedersplatsen vid sin sida och efter denna fullgjorda plikt med andaktsfull högtidlighet ägnade sig åt menuen.

I salen, där svartnade konterfej af ättefäder med handen morskt på värjans fäste bligade ned från väggarna, rådde uppmärksam stillhet. Hofmästaren i svart och de enkelt galonerade betjänterna trippade ohörbart omkring, och man talade till hvarandra med en lugn, jämn halfröst, som icke tydde på förstämning, endast på lifslång vana. Det hände, att en och annan högvälboren gäst från den stora bullrande världen, där alla måste tala högt för att höras, uttalade sig kraftfullt eftertryckligt, och då såg man på hvarandra och log. Han var kanske ett original, och man förlät, road, ty man tyckte om att roas; eller en mäktig herre, och man rycktes med, som hade slottets dörrar flugit upp och vinden, hvaröfver blott den högste herren rår, trängt in under det snidade taket. Men vågade någon utan myndighet försöket, möttes han af stum förvåning.

– Fröken ser käck ut i dag, anmärkte den unga grefvinnan Malin Hahne, småleende nedåt bordet. Hon var en lång kvinna med liksom utsuddade former. Och det slätstrukna gula håret, knappt skönjbart för pannans bukiga hvalf, den mjölkaktigt hvita hyn, bristen på ögonbryn och pupillernas bleka ton under tunga, hårlösa lock, som nätt och jämt förmådde hålla sig uppe – allt gaf ett lika påfallande intryck af färglöshet. I hennes rörelser, särskildt i de långa, starkt blåådrade händernas, låg något trånande mödosamt och talet gick i samma släpande takt. Men den stora munnen visade godhet.

Allt släkten Muhrs fysionomiska egendomligheter, här samlade till ett starkt helt.

– Ja, lilla mamsell har visst sin beau jour i blåsväder, instämde nedlåtande den skrumpna varelsen i florstunn taftklädning under märkvärdigt ordnade långschalar, friherrinnan de la Passe, en utfattig änkenåd, hvars lif var en kretsgång af »séjours» rundt om på traktens herregods, och som slets mellan en evig oro att förblandas med familjens underordnade och sitt behof att öfverallt möta vänner.

På Unnerup andades den stackars friherrinnan ut, här tog man allt så enkelt och naturligt.

– Ack, lilla mamsell, hviskade hon nervöst, under det sällskapet i en rangordning, som föll af sig själft,

tågade från bordet, och hon kommit att hamna i sällskapsdamens led – hvad mamsell är lycklig, som får stanna år från år, maken till Unnerup finns inte i hela provinsen.

Senare kom grefvinnan Malin och stack förtroligt sin arm under Lydias. De gingo bort till drifhuset. Hit brukade grefvinnan under druftiden komma och sköfla kast efter kast och och med en glupskhet, som om hon lång tid hungrat, förtära på stället den ena svällande klasen efter den andra. Nu dröjde hennes blickar i saknad vid de tomma bänkarna.

– Den här tiden är bra tråkig, sade hon, innan jordgubbarna komma. Längtar inte fröken efter något godt? Man vet aldrig, hvad man skall hitta på.

Sedan förfrågade hon sig ängsligt, om Lydias sofrum vore varmt och filtarna tillräckligt många? – Mamma trodde aldrig någon om att frysa. Och ehuru Lydia som vanligt i detta hänseende lugnade henne, fortfor grefvinnan att tala om, hur genomträngande våren kändes i år, och att hon tyckte, att Lydia magrat. Hon var riktigt rädd, att mamma öfveransträngde fröken, mamma hade ett så charmant hufvud och en penchant för lärda saker, det kunde inte alla stå godt med. Men fröken tänkte väl aldrig på att lämna henne?

I det bönfallande trycket af dessa dunlena händer låg ett så behagligt söfvande smicker, att Lydia endast mumlade några tama ord om den osäkra framtiden. Det gaf grefvinnan Malin ett verkligt bekymmer. Hennes handtryckning blef ännu vältaligare och rösten smekande. Hvad de skulle blifva ledsna, de kunde icke tänka sig en sådan sak, nu då allt gick lugnt och bra. Och det försäkrade hon, att fölle mamma ifrån, skulle grefvinnan Molde på Helgebo med nöje –

Men dessa nya utsikter måtte varit för svindlande. Förskräckt öfver det flammande ansiktet bredvid, afbröt grefvinnan och hoppades för all del, att hufvudvärk ej vore i faggorna? Drifhusluften passade säkert icke efter middagen, fröken måste nödvändigt gå in i hennes eget svala rum, där kammarjungfrun skulle stå till reds med luktsalt och vinaigre. –

Och så följde efter en lång dag en ännu längre kväll.

I hörnet af den gemensamma salongen hade damerna slagit sig ned och sydde med brådskande flit på allehanda prydnadssaker. Det var en modern vrå, mjuka formlösa kåsöser i röd belysning från en väldig fotogenlampa. Bakom låg gemaket i dunkel, här och där spöklika glimtar af speglar och kristallkronor och återstrålningar från glattnött marmor och af ålder mörknadt guld. I fantastisk ofullständighet tecknade sig utlinjerna af snirklade, grant förgyllda rococostolar rygg om rygg med rakbenta pinnsoffor, svängda kanapéer och ädelt formade empiretaburetter. Bredvid medaljstafflin, ståtande i sammetshängen, och ofantliga Makartsbuketter i majolikavaser skymtade de bräckligaste bord med spindelben och lastade af ömtåliga föremål framför pösande divaner eller någon tung mahognyskifva, stödd på tjocka gripklor. Allt hopträngdt, som i ängslan att behöfva stå för sig själft, ett verkligt symposium af århundradets stridiga stilar.

Som lätt rökelse låg öfver den lilla kretsen säfligt småprat. Man uttryckte sig i mycket enkla och allmänna ordalag, utan den ringaste personliga udd och utan skadebegär. Mest var det omständliga meddelanden om de talrika släktingarna, deras hälsotillstånd och tillämnade besök än här än där på godsen. Någon gång föll talet på, hvad som försiggick i den fjärran hufvudstaden, vänner som öfvervintrade där, fester och giftermål inom societeten. Det skedde litet tillbakadraget, ty man erfor i samvetet ett stygn öfver att så här undandraga sig de plikter, namnet ålade. Men stadslifvet vore oroligt, mycket nytt och förvirrande slog en där till mötes, medan Unnerup stod så välsignadt oförändradt.

Ännu mindes grefvinnan Malin den höst, då hon i sällskap med sin man och en skara den knappt räknas kunde af koffertar och askar, två domestiker samt de besvärliga pudlarna Hip och Tip rest till Italien, där man dock aldrig hunnit längre än till Venedig. En förfärligt smutsig stad, allt mycket obekvämt. Folk gjorde

af själfva natten dag, och när grefvinnan som vanligt vid tiotiden kände sig sömnig och längtade efter sängen, då började lifvet först på allvar. Nej, den resan minns grefvinnan Malin med en liten rysning af tacksamhet för att hon åter sitter på Unnerup.

Då och då hände, att i detta stilla familjevatten dök ned någon ofrälse vildfågel med tunga guldfjädrar och skarp hjärna och klapprande näbb, en hvars inträde i släkten nu en gång var ett sakförhållande och måste fördragas. Och detta yrfä, som hade sin egen tro om högvälborna människors instängda lustar och begär, trodde sig vinna gunst genom att stänka omkring små kaskader af skvallernyheter från societetens inre kretsar. Men han gjorde det icke gärna tvenne gånger. Måhända låtsade man blott misstro, måhända hviskade man till hvarandra i stilla kamrar om vissa sorgliga förhållanden. Men inför en utomstående förseglades munnen med sju insegel, man kände sig ett med alla dessa, upptecknade i den digra röda boken, som alltid fanns till hands. Blott en anmärkning mot en verkligt född kunde få fläckar att slå upp på den gamla grefvinnans kinder och blodet att stiga i den ungas.

Så kom kammarherren in, medförande en aning om stalldoft, och samtalet flöt öfver i fullblodsstons många bekymmersamma åkommor.

Särskildt dessa aftnar i samladt lag kände Lydia sig intill oresonlighet hemlös, slungad ut i rymden som ett ömkligt stoftgrand. Hvarför var hon icke mamsell Varg, guvernanten, som rak som ett ljus på yttersta ändan af stolen, och duad af ung och gammal smålog sitt evinnerligt ödmjuka leende. Hvarför var hon icke gamla de la Passe, där denna nöjd bara öfver att vara mätt och inuti den rätta trollringen, satt och knåpade med små underliga ting af fiskfjäll och papier maché, ämnade till souvenirer eller kanske till att säljas. Hvarför var hon icke hvem som helst på jorden utom den hon var! Kunde någon så som hon gnagas af detta olyckliga medvetande att stå öfver det hela och dock jämmerligt bunden.

Om hon blott kunnat svinga sig upp i något slags oåtkomlig värld.

Där var nu den tama leken, som fyllde de långa timmarna och växte in med stramaljens högröda rosor och gröna slingor. Barnsliga planer, som att nattetid tassa omkring och agera ättens spöke i huset, ända upp i praktvåningens blankbonade salar med guldstolar radade stelt utefter dystert glimmande spegelväggar – det låg något i fasan för att blifva upptäckt, blotta tanken fick henne med ett upprätt, stirrande yrvaken.

Där voro de krampaktiga försöken att på allvar lefva sig in i det förflutna, tänka hundraåriga tankar, känna de gamlas känslor, tilltvinga sig en viss blek, vemodsmättad grandezza i sin syn, främst på det egna lifvets öden. Men hon behöfde blott skåda dem här rundt bordet för att komma i tyst skratt. Det var hvad grandezzan blifvit till –

Då kunde hon öfverfallas af ett rasande begär att företaga något alldeles galet – om hon skulle springa upp och fram på golfvet, skaka ned håret, lyfta kjolen och börja dansa? Ah, Vikarna kunde dansa – smidigt, vildt, utan hänsyn till något på jorden annat än dansens trånsjuka härlighet och blodets sjudning, hon såg för sig hvarje böjning, hvarje luftsprång – hur alla ögon skulle vidgas och så skärpas af fruktan för den vansinniga. Men hon, hon skulle bara dansa, tills – ja tills hon störtades ut i natten och vinden tog henne – sagan – ödet.

Frestelsen kom till den grad nära, att hennes skakande händer kramade sömmen och hon kallt pröfvade: vore det verkligen så förskräckligt att plötsligt stå där i den hvassa natten, den vårtunga rifvande natten, stå där fågelfri, nödsakad att gå rakt fram det okändas väg.

För mitt blod är ungt, jag vill inte dö, hören I lifvets fördettingar!

Hon spratt till. Det hade hon då bestämdt ropat högt.

Men allt var lugnt. I det ljumma ombonade rummet spred lampan sitt rosiga sken öfver gruppen af högättade kvinnor, redan mätta af den äfventyrets glans, som fädrens unga lifstörst gjutit öfver deras namn, och trygga i medvetandet att de med bibehållen ära kunde låta sina dagar rinna hän i en stilla å för att småningom glida ut i ålderdomens damm.

Plötsligt sade kammarherren:

– Hör!

Damerna fällde arbetet i skötet. In genom tjocka murar och fönstrens dynor och hängen trängde stormens vreda klagan. De ryste litet, ty det hände sällan.

– Vårflödet blir starkt i år, fruktar jag, fortfor kammarherren. Unnerup får det svårt med sådden.

Grefvinnan Muhr nickade vänligt åt sin sällskapsdam. Hon fann henne denna kväll mycket stilla och angenäm. Efter lilla utbrottet kanske – ja, ja.

XI.

En solig söndag i maj höll vid slottstrappan ett ålderdomligt och mycket ståtligt åkdon, förspändt med fyra hvita hingstar. Formen påminde om ett lågt hopfälldt höskak, där människorna i två långa rader sutto rygg mot rygg, stödda af en väldig midtbalk alldeles som på en presenterbricka, medan kusken i trekantig hatt och en allvarlig jägare, smidd i silfver och med armarna i kors öfver bröstet tronade på den himmelshöga bocken. Men ned öfver alltsammans ända från kuskens säte till yttersta kanten af golfvet hängde veckrika schabrak af blått kläde med inväfda guldkronor. Det var ett riktigt kungligt ekipage.

Fyrspannet rullade ovigt in i murhvalfvet och skramlade sedan öfver vindbron, som vid beröringen af hjul och hofvar förde ett rasslande oväsen, den korta vägen till prebendekapellet. Ehuru folk i många herrans år skådat härligheten kunde de dock aldrig se sig mätta, öfverallt stannade man gapande, och den gamla grefvinnan, upprätt mot den guldprydda karmen som en drottning på sin rullande tron, smålog huldt och nickade nådigt. Men Lydia klämde vanvördigt tåspetsarna i guldkronorna, hon kunde aldrig förmå sig att se upp, det var ju att föras omkring som djur i förgyllda burar.

I detsamma vagnen svängde rundt kyrkogårdsmuren hördes ett manligt skratt, följdt af åtskilligt fnitter. Så gnolades utmanande i brumbas: »der Kaiser ist gross und Bismarck famos», hvilket dock genast hyschades. Lydia såg en främmande man med halmhatten skjuten i nacken och händerna i fickorna på sin kavaj. Hans obesvärade löje råkade träffa henne – om hon åtminstone fått försvinna in på kyrkogården men därpå var icke att tänka. För att gifva folket god tid att vika undan och längs gräskanterna bilda häck, satte det grefliga herrskapet sig oändligt långsamt i rörelse sandgången fram, främst grefvinnan stödd på sin svärsons arm och sedan de andra efter heder och värdighet. Det blef ett bockande och nigande utan ände. Blott ungdomen höll sig stram, men barnen formligen vidrörde jorden med sina små kroppar, för enkelhetens skull kvarsittande i denna ställning tills tåget hunnit förbi. På en gång foro några gamla kvinnor framstupa och kysste den grefliga kjolen. Lydia hade många gånger sett upptåget, men nu skyggade hon och kastade en blick åt sidan – jo säkert, han fanns tillstädes den ohyfsade människan, hade bredbent och trygg fattat posto på en hög grafsten och skref i en bok. Skissbok väl, han ritade af dem. – Om hon blott icke sett ditåt, ty åter mötte hans ögon hennes – i tindrande elakhet: jo, nu har jag er. Var det icke förnedrande, hon fick lust att ruska i de stackars gummorna, som på darrande ben reste sig förtumlade och sölade af mull. Tog då aldrig denna pinomarsch ett slut.

Men när man väl genom en enskild ingång kommit upp till slottsfolkets ingallrade läktare några fot blott från kyrkans golf, blef det icke bättre. Det var som om Lydia först i dag sett alltsammans: mattan, de förgyllda pelarna, fåtöljerna klädda i första ledet med dyrbart stoff, i de yttersta med enklare tyger och nedanför menigheten – vördande och afundande. På båda håll beredde man sig att hämta vederkvickelse ur den gemensamma källan, som bjöd på sinnesro och förnöjsamhet, den ena med sin ringa, den andra med sin rika lott. Och vist och taktfullt ställde prebendets själaherde hvar flock inför sin närmaste öfverherre, den stora omedelbart och påtagligt inför sin jordiska, den lilla utvalda mer medelbart inför sin himmelska, alltid litet längre afstånd och vidare rymd detta, obestämdare på samma gång som större och luftigare.

Bäst det var kom på Lydia, där hon krupit bakom, ett ohyggligt begär att skratta. Hon måste hålla näsduken för munnen. Det var ett sådant spektakel. Af gamla grefvinnan fanns bara ett par tomma ögonhålor, rundt hvilka oupphörligt dansade två hvita lockar. Grefvinnan Malin i sin hundraåriga karmstol grimaserade med ett dödsblekt kranium till hufvud och en massa granna kläder hängande öfver knotorna. Alltsammans spökeri från unkna tider, och så trodde de, att de lefde. Det var det, som var så kittlande, att de trodde sig lefva, ehuru de blott voro vålnader och hon, Lydia, just utsetts till att sätta lif i dem. Hon var tvungen att göra det för att icke själf blifva spöke – tänk tom i hjärnan och tomma glober.

Med stor ansträngning anlade hon en allvarsam min.

– Nu skall det ske likväl, tänkte hon hotande. För det kan icke undgå att ske. Jag undrar, om jag icke redan blifvit galen.

Då hon samma eftermiddag försiktigt öppnade parkporten, slog emot henne en luft, alldeles röd från skybranden i väster. Hon tyckte sig vandra ut i eld och lågor.

Hennes ärende var att lägga ett nyss skrifvet bref på posten. Hon skred sakta öfver fälten, röken från byns skorstenar långt borta ringlade sig uppåt likt féslöjor af lätt guldstoft – på detta fina, ljusa vill hon stadigt blicka, det röda skrämmer, där flammar:

– Du bär afgrundsmärket i dig.

Hvilken dof ängslan som prickar själen – luften får en gulgrön hemsk ton – kanske vårsökning? – hon är i förgården till ett inferno, närvarande och förflutet, stort och smått smälta samman till en glödande röra. Som i barndomen, när hon spatserade hand i hand med någon flicka på stadens moddiga gator och plötsligt förlorade minnet, och i hennes lilla själ steg en vanvettig fasa för att icke hitta hem och öfverhufvud allt, pappa, mamma, syskon, hus och möbler, blefvo till svaga skuggor, som blickade kyligt och det kom för henne, att hon vore ohjälpligt olik andra och förr eller senare måste gå förlorad – allt medan hon i stum förfäran kramade sin lilla väns hand, på det denna icke måtte lämna henne ensam i hela vida världen.

Då med en gång hörde hon invid örat tydligt orden: *Lydia, kom snart*. Icke något att misstaga sig på. Stämman, som hon länge efteråt mindes, var spröd och klar och verkade dock hård och kall. Den liknade klangen af stål mot glas och var utan minsta skiftning. Ej lik en människoröst. Men så genomträngande förnams den, att Lydia genast svarade: ja, jag kommer.

Hunnen till byn vek hon mekaniskt af in i dess första trädgård och uppenbarade sig på doktorns veranda, som tycktes henne fylld af folk. Skulle hon lyckas dölja sitt tillstånd? Doktorn föreställde:

– Herr landskontoristen Måns Löfvén. Ja, hon visste det; också hvad som härnäst skulle yttras:

– Herr Geheimerath Göthe, pappa.

Alldeles så. Sotto voce, medan alla fnittrade till, och en liten glimt bak doktorns ögon tillkännagaf, att han

uppskattat sin dotters kvickhet, hvad den nu innebar, ehuru han med orubbligt allvar fortsatte föreställningen:

– Fröken Vik.

Och mannen från kyrkogården bugade öfverdrifvet djupt.

Hvarenda liten enskildhet fick i Lydias vånda en sådan vikt, hon led af att det tydligen smått drefs med henne, okändt hvarför, men var oförmögen att göra motstånd, satt med en ödmjuk känsla af tacksamhet öfver att vara bland människor och att klokt kunna svara på förbindliga frågor om grefvinnans vårpodager och lilla Hips sura öga, ehuru talet hela tiden tycktes snurra på likt humlor i en blomhäck. Skarpt samladt som genom ett förminskningsglas iakttog hon att ungdomen borta i hörnet sökte behärska sin uppsluppna stämning, och att den lille tjocke doktorn, förment högtidlig som en präst, eldade på genom att ett i ett låta sina ögonvapen blänka. Men det egendomliga var, att hon fann deras uppförande i sin ordning. I bygden gick hon visst under namnet »slottsfröken» förmodligen emedan det antogs att hon gärna seglade i högvälborenhetens kölvatten, en misstanke som förr enbart roat och som hon icke brytt sig om att häfva. Men denna kväll gaf det henne en grof förnimmelse af lakej.

På en gång utbrast det uppnästa kvickhufvudet:

– Jag struntar i att tiga, det är författaren, fröken.

Hvarvid föremålet antog en olycklig min – sakförhållandet tyvärr oförnekligt, här stod han och kunde Gud hjälpe ej annat.

Komedien var fullständig.

Och Lydia brast i skratt. Hon begrep ju icke ett grand hvartåt man syftade, följde en länge instängd drift och skrattade måttlöst, riste af skratt, tills man allmänt stämde in i den egendomliga munterheten.

Utbrottet satte Lydias hjärna tillrätta. Hon torkade sin våta panna. Naturligtvis hade hon hört talas om Måns Löfvén – hin onde i egen person – föreföll åtminstone tillräckligt självmedveten. Kanske hälsosamt att låtsa okunnighet. Detta slog den blonda med förfäran:

– Måns Löfvén, vår store författare! som skrifvit »Utan band»!! som höll på att tagas i beslag!!! Är det inte stiligt säg?! Och trots varnande blickar fortfor husets enfant terrible att snattra som en skata: Boken vore förtjusande, och Måns med, fordom landskontorist förstås, fast det lät ju löjligt, men pappa tordes inte för att folk voro galna, annars låg han ute vid Årviks fiskläge med den stora målarkolonin – hade fröken inte hört om den heller? Hvad i all världen talade man om på det dödande tråkiga slottet.

Ja alltsammans makalöst – naturligtvis förde Lydia med sig hem den dyrbara urkunden till låns.

Och natten gömmer slottets tinnar. I parken röres icke ett blad. Blott från torngemakets öppna fönster står stjärnglans ut i mörkret – strålarna från två flickögon som söka genomtränga dunklet för att tilläfventyrs där bortom skåda jorden ny.

Då och då nå henne skarpa dofter från hägg och späda löf – är det bud från det unga lifvet? Allt som i denna natt strömmar i möte vill blifva till bud.

Och de strålande flickögonen lotsa sig allt djupare in i natten, de få något af vårhimlens egen färg. Rymden fylles af en helighet, som bär hennes hjärta uppåt i stor renhet.

Afgrundsmärket?! – det var sanningens märke det – Nu ser hon det brinna med en stjärnas ovanskliga glans.

Och hon lyfter sina händer mot nattens himlar och hviskar, bäfvande af gråt: Tack Du, hvem Du är, i denna stund lefver Du i mig – se skenet på min panna, se ljuset i min själ.

Ett löfte ger jag Dig: att stå upprätt, fri, tala ord, som jag tror och handla som jag talar. Amen. –

När Lydia slutligen kröp upp under den rosafärgade paulunen for en strötanke genom hjärnan: egentligen hade boken icke gripit, det var icke hvad hon menade med verklig dikt, helt annorlunda skulle hon ha velat skrifva den själf. Men tanken var liten och ful och troligen också dum. Så mycket sant, befriande sant som sidorna innehöllo.

Han måste vara en hel man.

Prostens hand föll ljudligt ned på sybordet – det knastrade i den delikata sköldpaddsinläggningen, och väggarnas sirliga herrar och damer i pudradt hår tycktes spärra upp sina redan högt bågade ögonbryn.

– I fängelse med dem, fru grefvinna, i klofvar och kättrar, det gör godt åt gudsbespottare och skändlige förförare af vår ungdom, jag hoppas vi en gång få denne gunstige herre fast, vederbörande skola inte töras annat, hela landet ropar på ett utrotande af skadeynglet.

Grefvinnan hostade – en charmant och värderad man men emellanåt väl kraftig.

Lydia undrade hvad som skulle ske härnäst.

– Ja fröken här är visst liten anstucken, sade den höglärde mannen rent ut. Och det föreföll Lydia som om den isigt klara stämman likt en skarp egg sönderskurit den väfnad af sken, hon varit svept i. Hon sade lugnt:

– Hvad menar prosten?

Han fortsatte i samma storvulna ton:

– Till och med prostgårdens piga tog anstöt af stojet, som i sabbatskvällens ro fördes på doktor Almgrens veranda, där hon till sin förvåning igenkände fröken Lydia Vik från Unnerups slott. – Vet man af, att den unge man som behagar gästa trakten skrifver konfiskerade böcker? Omoraliska och gudsförnekande skrifter?

– Min gode prost, min gode prost, föll grefvinnan in. Det här var en ytterst obehaglig morgon.

Men oförfärad i sin tuktande stränghet reste sig det kyrkliga ämbetets man till hela sin bjudande höjd. – Det vore icke för sitt nöje han i dag stode här, med grämelse hade församlingens pastor allt oftare saknat fröken Vik vid Herrans bord, med bekymmer hade han ock vid samtal och annorledes iakttagit den likgiltighet en så ung person visade i kristliga frågor.

– Jag måste vara sann!

Han såg ned på henne i spefullt förakt. – Ja visst ja, »sanningen», och den hade man funnit hos herr Måns Löfvén – gratulerade.

Hon blef röd och sedan dödsblek. Ögonen glindrade olycksbådande, men hela hennes väsen dallrade likt violinsträngen under en klockren, bristande hög ton. Svaret kom nästan vänligt:

– Om jag också funne den hos djäfvulen, skulle jag följa den.

I detsamma begynte den lilla herdinnan slå sina darrande försagda slag – det lät som ett afsked. Alla väntade under tystnad. När slagen upphört, tryckte prosten betydelsefullt grefvinnans hand – gjordes henne mer

vittnesbörd behof? – bugade kallt för Lydia och gick.

Den gamla damen satte handen för ögonen.

– Lydia är horribelt excentrisk, jag tror rakt inte hon själf förstår, men jag vill ingenting veta, ingenting alls, det bara upprör – lämna mig nu ensam med min Gud.

Utan dröjsmål hämtade Lydia sin hatt. Hur fort allt gått – måtte varit väl beredt. I går for hon till kyrkan som hon gjort år efter år utan att egentligen tänka på, att hon ej hörde dit, aldrig riktigt hört dit. Där såg hon en främling, söm alls icke behagade henne, en rätt förflugen man – i kavaj. Och i dag är hon på väg till honom för att så godt som lägga sitt lif i hans händer, bedja honom: hjälp mig att få ett fäste, ett mål, hem, bröd,

Ty det var hvad de menade, de rädda små knäppningarna.

Än om han vore annorlunda än hon tänkt – icke som boken –

Men vid denna förstenande tanke rusade hennes förtröstan till så mäktig, att hon måste taga emot den med båda händer.

Icke berodde det på honom – hennes egen stjärna lyste vägen!

XII.

Måns Löfvéns gång ägde en viss muntrande svikt, frodig och satt som han var, och när han emellanåt stod stilla och spände ut sitt breda bröst, pustande af ungdomligt välbefinnande blef hans fullsöfda belåtenhet oemotståndlig.

– Det här var det klokaste jag någonsin hittat på, har ni sett en stiligare morgon? Man skulle bara ha sig en Münchener och en af Thomsens rejäla biffar, Thomsen på Østergade, känner ni inte den? Ni kanske inte tycker om god mat? Det borde ni, det ökar stämningen förbaskadt. – Nej, kära barn, se på hur solen kastar af diset och står och myser splitt naken, luften har ju blifvit sommarblå, gud fader, hvad det är fint.

Och under det han talade svängde Lydia rundt af ifver att förstå.

Hur naturligt hade icke den ryktbare författaren genast tagit saken, utan krus visat det förnedrande i hennes ofruktbara lif, nu då hela världen stode kvinnan öppen. På alla områden vore hon af lika stor vikt hon som mannen. Och så hade han erbjudit sig att föra henne till målarkolonin i Årvik, där hon vidare kunde besluta om sitt öde. Han hade gjort ställningssteg framför henne och ärligt frågat: har ni pengar? Hvarvid hon i sin dumma ömtålighet för blotta ordet guld som för något borgerligt lågt, hajat till men hämtat sig och svarat oförskräckt: åhja, så pass. Då nickade han. Men till fots borde hon gå, en ordentlig vandring i stoft och mull som bot för de där makalösa fyrspannshistorierna. Hon behöfde minsann göra grundlig bekantskap med moder jord, hon – såg ju ut som en luftande.

Om de känt hvarandra i tio år, kunde det ej gått enklare till. Språkets rättframhet var visserligen okändt, men alltsammans lika förtjusande och innehållsrikt, tonen litet beskyddande förstås, men förklarligt äfven det, hon vore bara tacksam. Hvilken motsats till afskedet från slottet – idel isande förnämhet, alla dessa dyrbara år i en handvändning bortstrukna ur hennes lif. Endast grefvinnan Malin hade böjt sin fina nacke och kysst hennes kind. – Jag hör, att fröken ämnar sig till en badort, det blir nog stärkande för hufvudet. Ja, åh. Då Lydia i dag i ottan smög bakvägen bort från den slumrande borgen, tyckte hon sig vara så liten, att hon godt kunnat rymmas i väskan hon bar. Själfsvåldigt stödd mot en pelare i portiken stod den sömnige betjänten

och borstade skor – det var som om hon måst gifva sina föreskrifter om resgodset till kammarherren själf. Vid köksflygeln gläfste gamle ruggige Karo som mot en luffare och hushållsmamsellen tittade fram ur ett fönster och nickade. Lydia mer sprang än gick allén utför, bort från slottets hundra ögon, hvilka likt spjut stucko hennes rygg. Ännu då hon utom parkgrinden mötte Måns Löfvén sved förödmjukelsen så starkt, att hon kunnat slunga mot honom ett förbittradt: Kanske inte heller ni förstår, att härtill är jag nödd och tvungen? Säg, och jag går min väg ensam.

Bestämdt förstod han hennes fuktiga blick, ty han fick brådt att tala om allt mellan himmel och jord. Hur friskt det lät, föll samman med fågelsången i arla morgonen. Småningom vek det förflutna, och marken hon trådde blef viss och fast. I sin tacksamhet förtrodde hon honom hur gudomligt det kändes att ändtligen ha fått göra något splitt galet. Måns Löfvén sneglade och frågade med stillsamt eftertryck hur hon burit sig åt för att gå igenom lifvet så länge – artigheter bestodos aldrig – mångfärgad likt jordmattan där? Kunde hon se att det väfts in i den svarta tonen allt möjligt, blaskigt gult från fjolårsgräset ända till skrikgrönt från rågbrodden? Hon vore himmelsblå och grön och ändå det rödaste han sett – rasande litet färdig.

Ett sådant lyckoperspektiv det gaf: ännu icke färdig. Han fann på så många bra ord. Hon ville fråga dumma frågor blott för svarets skull.

– Hvad är blått och rödt?

Han hade ett sätt att se på henne som på ett underdjur. – Blå vore tanternas färg, de s. k. idealen, röd morgonrodnadens – vi, vi unga, visste hon verkligen inte, att en ny sol redan länge lyst öfver världen, det enda möjliga idealet, sanningen, den osminkade sanningens sol?

Om hon visste, det tindrade ju ut ur hvarenda daggdroppe. Omöjligt att icke låta lyckan strömma fram. – Tag fatt mig, ropade hon oförmodadt ystert, och så flög hon. Måns efter. Akta er, nu tar jag er – midt på landsvägen. Och han tryckte henne med lidelse intill sig. Hon blef litet blek. – Det var fult, sade hon sakta – jag menade något vackert. – Fult?! det kom buttert brutalt. Måns Löfvén gick åter tungt och fort och såg på henne under lugg. – Ni är en konstig tös.

Men omkring dem löste sig kälen i värmeångor. Allt fruset tinade, allt hårdnadt brast.

Beslutsamt trädde Lydia väskans handtag på sin staf och svängde denna öfver nacken. Reskamraten hade sagt ifrån, att hvar finge bära sin egen börda, mycket rätt, blott litet tungt.

– Nu tala vi allvar, sade hon – hvad skola vi egentligen göra, vi unga?

Han var visst ännu icke riktigt god, den store författaren.

– Fortfara att slå förstås, ingen skonsamhet – tyrannit och lögnen hvar de träffas.

– Med hvad? – Med hvad?! Nå ord tillsvidare – trumpeta tills alla murar ramlat.

Lydia såg liffullt framför sig. – Och sedan, hvad byggde man upp?

– Bygga upp? Han ryckte på axlarna. – Allas rätt att lefva lifvet fullt ut – ett med allnaturen. Hvart hon vände sig hade hon lifvet klart. Som nu deras roll, de ungas – såg hon fjolårslöfven på det där trädet? Bruna, hopknorrade, sköra som hundraårigt papper och ändå sitta de fast som beck. Försök – ni måste slita loss stjälken. Stormarna ha rasat, snön fallit tung – ingenting förmådde rubba den. Men betrakta nu bladknopparna på de kala grenarna intill, ser ni att hvarhelst de skjuta på, falla de gamla af? Innan sommaren äro alla gångna. Måste vika förstår ni, när den unga safven breder sig likt blodet i lemmarna –

– Och se dit –

Måns blef nu helt sitt nytra, pigga själf och log högt åt Lydias tveksamma uppsyn, när hon varseblef en kvinna sitta på sin tröskel och gifva barnet di. De svallande bröstens blåådrade hvithet afstack bjärt mot hennes smutsiga ansikte med tofvigt hår och mot landthusets nedsmetade stenvägg, där grisen välbehagligt skubbade.

– Jojo – Måns klämde i med ett allvar, som förjagade all förlägenhet, – den synen tål att titta på, lilla inbitna blåblomma – tror ni det finns något större, hvasa? Inga madonnaminer det inte – rätt och slätt jordevarandet – lifvets källsprång – herre gud han finge bestämdt ett drygt besvär med att göra en så bleksiktig kammarsittare till människa, sloge vad om att hon inte kunde skilja på korp och kråka?

– Åh, hur kan ni tro – naturligtvis inte – Lydia låg med hufvudet baköfver och skrattade, så att åkerfolket vände sig och drog på munnen. Men Måns slog ihop händerna, och vände i stilla fasa ögonhvitorna mot skyn: Gud Fader i himmelens rike.

Så begynte mästaren undervisa lärjungen om naturen. Han berättade om manbiets titaniska dödsflykt mot solen – icke mer än så betydde oräkneliga härskarors undergång, hvad det gällde var plats för den starke. Han berättade om ekoxen, som en morgon flyger färdig och grann ur fängslet, hofverar sig en stund i solskenet, älskar, faller ned och dör. Då kryper honan in i trädets bark, sväller så att hon lefvande begrafs – på det hennes pansar må blifva till skydd och hennes kropp till näring för afkomman. Det unga, det kommande, det starka – där hade hon det. Och då Lydia tankfullt invände:

– Ni som hatar allt, som underkufvar och förnedrar – hur kan ni på samma gång dyrka naturen?

Då svarade han:

– Jag dyrkar det som är, bara därför att det är, fattar ni inte det? Förtrycket är icke alls, det är det till afgång dömda, just för att det redan blifvit något svagt, som håller tillbaka starkare lifsmöjligheter. Kanske har det en gång själft varit starkt, det angår mig inte, nu är det jag som sitter inne med styrkan.

Vinden slog emot dem allt mäktigare och solen stod högt. Hon såg på honom, som trampade så fast den breda vägen mot hafvet – ja, han var stark.

Inne i lunden berörde hvarandra de väldiga ännu bladlösa kronorna och bildade en ljusdunkel sal med mattor af späda blomster. De vandrande hade druckit vin och Lydia trött och varm kastat sig ned, medan Måns satt bredvid på en sten. Ingen talade. Genom löfverket fortfor solstrålarna att leta sig stickande in. Det var som om jordens alla jäsande safter och krafter förnummits hörbart likt ett sus stigande mot trädens toppar. Är det en brand, som smyger lömskt genom skogens snår? Är det sitt eget blod hon hör brusa? Hvarför är allt så tyst, åh hvarför? –

Lydia satte sig hastigt upp, snubblade med en barnslig rörelse och blef stående på knä. Håret föll ned öfver hennes hvita nacke och fram öfver allt dunigt skärt.

Så olofligt små händerna äro, som brottas med de kopparskimrande slingorna – hvarför frestar hon? – – Måns strök upp hennes vida ärm – på det mjuka hullet brann en lång kyss – – – –

Han hade genast hejdat sig och kommit på fötter, rörde sig hetsigt och dock en smula osäkert.

Men hon stod kvar med hårnålarna krampaktigt slutna i handen. Som en dof aftagande smärta brände nu denna kyss, och hon visste icke om det, som långsamt arbetade sig upp var hat öfver att han kom eller kärlek vid det han gick, eller om det var kärlek för att han kommit och hat för att han gått.

– Ska vi glömma det här ögonblicket, fröken Lydia?

Han såg in i ett par ögon – att spörja dem var som att spörja natten.

Strax därpå gingo de snabbt och tigande ned till Årviks fiskläge.

————

XIII.

Här är hon, prissar, – läser Sevigné och Swetchine och Auerbach och sån't måj, och är ändå alldeles äkta, storartad må ni tro.

Måns Löfvén drog sin skyddsling öfver tröskeln till en låg värdshussal, så proppfull af tobaksrök, att det första Lydia måste göra var att blunda och grundligt hosta.

Sorlet därinne afstannade.

– Öppna för all del fönsterna, också fan att ni ska bolma, så att civiliseradt folk inte kan andas, goddag på dig Måns, välkommen lilla fröken, blif inte rädd för oss, den här tiden på dagen är vi särskildt svåra – sitt, sitt, här finns verkligen en stol, som Lasse inte lyckats sitta ihjäl. – Hade Rasmussan middag klar? Nå, hvad vill ni ha nu då? Konjak? Öl och porter? Här är servering hela da'n, förstår fröken, men ädlare vätskor är det skralt om i Årvik. Gud så stiligt, att ni gaf er af från de där idioterna, nu dricka vi fröken Viks skål: Hon lefve – hip!

– Hurra, hurra, hurra!

Några figurer hade rest sig, icke vidare villigt, från de obesvärade ställningar de intagit, slängda öfver bord och i soffor och med fötterna på stolsryggar, tydligen som det fallit sig närmast och bekvämast. I det sparsamma eftermiddagsljuset kunde man genom rökmolnen nätt och jämt urskilja personerna, ehuru det vid hastigt påseende var svårt nog att afgöra könet, klädda halft som sjömän med storstöflar och kortklippt hår och sydväst med band nedåt ryggen, som några af damerna voro. Hon, som talade, liknade en käck pojke, stod brynt af vind och sol och höll sejdeln i högsta hugg, leende mot Lydia med så lustigt små och godmodigt, litet lättsinnigt kisande ögon under ett eldrödt urrburr ned mot brynen, att det varit omöjligt icke le tillbaka.

– Hon ser alldeles förskrämd ut – fortsatte flickan skrattande åt de andra – men vi äro inte på Stockholms gator nu, fröken lilla, vi ha det gudomligt ska ni veta, fria och hyggliga människor allihop.

Från soffan kom en grymtning, en herre med hårtofs i pannan och båda händerna begrafna i fickorna på sin betänkliga kortrock reste sig icke utan möda och bugade vårdslöst.

– Presentera mig – sade han graflikt dystert.

Ja, märkvärdigt hur distrait Måns blifvit – ville han vara snäll och inte peta på tösen därborta, inte halftorr ännu, – utan i stället komma hit och vara höflig.

Omsider nalkades Måns och öfverdref betydligt, när han repade upp namn och värdigheter. Kortrocken fick vänta till sist.

– Sveriges störste Fleisch-Maler, herr Lars Olof Ulf.

– Europas, grymtade den omtalade.

– Räcker det? – gnällde missnöjd en liten herre, som satt för sig själf och drog i ett par väldiga mustascher.

– Nu ska inte Lasse och Petrus gräla igen, förmanade moderligt en något bedagad dam med matronlika höfter och kort kjol. – När Petrus får klippan med måsar klar, så lofvar jag, att han inte viker.

Petrus muttrade, att om han också finge hålla på till nästa år skulle han måla den, tills man kunde knacka stenflisor ur berget. Hvarpå herr Lasse hostade betydelsefullt, men den moderliga kom medlande emellan med underrättelsen, att hon i morse haft bref från en viss Ville i Barbisson, och att denne berättade om en fransman, som börjat på ett vårstycke och studerat det så länge, att taflan slutats som vinterlandskap. Det kunde man kalla styft. Fastän träden voro tyngda af snömassor, visste man dock, att hvarenda gren och kvist fanns under.

– Ja sådant gör bara en fransman, suckade kolonisterna i korus.

Blott Lasse föreföll lindrigt nöjd, hvarför beundrarinnan ex professo skyndade att föra talet på sommarens i allt fall celebraste duk, Ulfs ätande fiskare.

– Hade någon sett hvad han gjort i dag? – Varit och beställt skor hos byskomakaren för att få dem rejält klumpiga, inföll någon. Lasse är en sprätt.

– Nej, Lasse hade lagt fullt med flugor i Dollans ärttallrik, hvad det verkade stiligt! Det riktigt krälade i ärtspadet, de flugorna vore det bästa han någonsin målat, de komme att väcka uppseende, hon höll på att kräkas när hon såg dem. – Gud så bra de ä’, lilla Lasse.

Hvilket den store målaren bekräftade med ett mildt och okonstladt: »urstyft», medan Petrus ilsket snodde sitt kärälskliga murrhår i riktning mot höjden och yttrade, att då gällde det förstås.

– Var du lugn för det, min dyrbare vän, sade Lasse.

– Är fröken Vik intresserad af konst?

Lydia vände hastigt sitt hufvud, där allt hon hörde och såg dansade en vild tarantella, ömsom lockade och ömsom stötte bort.

Det lugna tonfallet hade varit omisskännligt ironiskt, och bakom stod en ung finbyggd man, vårdadt klädd och med kyligt leende uppsyn.

– Jag ber om ursäkt, vår vän Måns förgat min obetydliga person, namnet Örnfelt. Jag hör, att fröken lämnat Unnerup, jag har den äran att vara litet släkt, ja där är nog tämligen trångt.

Så besynnerligt att träffa en af det folket här. Lydia tyckte, att det gamla befann sig tusen mil borta, och att hon redan varit skild därifrån i hundra år. Men dock föll det sig lättare att tala med denne man än med de andra. Och hon sade honom i låg ton, att hon var mycket okunnig men förr vansinnigt älskat klassisk konst.

Baronen log.

– Hvarför icke fortsätta med något så förståndigt? sade han äfven i en ton för två.

De afbrötos af rop från bordet. – Hvad sitter lyrikern och inbillar fröken Vik för slag? tro honom inte, han svärmar ännu för änglar. Och Måns kom fram och slog baron Örnfelt på axeln och påstod sig ej hafva sett honom. – Han är koloniens prydnadsartikel, fröken Vik, höjer oss i våra egna ögon förstår ni, skald och vacker gosse och salongslejon och allt det där.

– Tyst Måns, lyrikern är bra.

– Tack, fröken Hilda, sade skalden fullständigt oberörd.

Men åter blef det hon, den röda, som fick samtalstråden i sin fasta hand.

Hon kunde icke begripa, att utvecklade människor täcktes tala ens om sådant som klassisk konst och ville för sin del säga uppriktigt ifrån, att hennes fiskartös där var tio gånger mer värd än alla Rafaels bruna donnor.

– Bravo, fröken Aurora.

Fröken Aurora såg sig modigt om i kretsen.

– Ja, det håller jag på, vi få väl någonsin se jolmet ärligt i synen, hvad rör oss egentligen det himlande sällskapet? Handen på hjärtat, har Sixtinskan verkligen tagit dig Petrus, har den tagit dig Bärtha? Så där i hjärteroten? Nehej. Det är ju inte sant. Låt det ha varit bra på sin tid, då folk lefde i molnen, men vi är barn af en ny tid, då folk lefver på jorden, och det är tusan så mycket större. Ergo äro vi större och den dumma massan ge vi sjutton. Bara friska spadtag, prissar, ögonen fram och ryggen bak!

Gud, hvad naturen är stor!

Fröken Aurora lyfte glaset och nickade, kväfd af rörelse ...

Och Lasse förklarade högt, att detta tal var fan så bra för att vara gjordt af ett målande fruntimmer.

Så föllo kvällsskuggorna öfver den tarfliga salen, och gnabbet, hetsadt af tungt öl och nymorgnad frihetslusta lade sig till ro, man var åter goda vänner, här och där så goda, att ett manligt hufvud kom att hvila i ett kvinnligt knä och en kvinnas nacke mot en manlig axel. Sagans stund är inne. Men för dessa barn af ett lifshungrigt släkte blir det underliga sagor af, historier om lögnen, som öfver allt gör sig bred, om fattigfolks förtryck och gudsfolks svarta hyckleri. Med öfverdådig trosvisshet lyste man hvarje det starka jordelifvets fiende i bann. Galet var det, som nyss varit vist, stormgalet, och upphöjdt blef det som förut var förnedradt, omåttligt upphöjdt. Man hatade och man älskade och hälsade tviflet som en yngling, strålande af sundhet, hälsar dagen. Och svepte någon in sig i världstrött likgiltighet, föreföll det som när barn kläda ut sig i vuxnas kläder. Hvad man gladdes åt de gamla afgudarnas fall från sina troner i stoftet och jublade vid tanken på det damm, som skulle ryka upp och sätta fienderna i halsen. Blott på skiftningar var man en smula fattig. Allt mättes med rymliga mått, passade företeelsen på ett ungefär, sköts den gärna in under de stora slagorden: fri eller ofri, ny eller gammal, äkta eller oäkta. Och måhända låg till sist bandet mellan dessa oroliga artisttemperament mindre i någon djupare meningarnas frändskap än i det obändiga krafvet på att öppna vidt sitt kynnes tempelportar, skulle än därvid förgårdens skräp komma till synes likaväl som klenoderna i det allra heligaste.

Hela tiden hade Lydia hört hafvets slag mot sandstranden, det var som om rytmen styrt det fladdrande pratet och förlänat detta något af sin fasthet. Småningom blef denna hemlighetsfulla sång det enda betydelsefulla, och de friska meningarna blott till för att höja dess lockande makt. Hafvet, det vidtfamnande, dref henne icke längre bort, det drog henne till sitt möte, något därute kallade, något väntade i det stora vida – något som i grunden aldrig upphört att vänta, att hon en gång skulle komma.

Så tog hon hastigt farväl. Måns behöfde icke följa henne, nej, han finge det verkligen ej.

Men icke väl var hon utom dörren, förrän han stod vid hennes sida. Ett ögonblick kände hon en så stor otålighet att hon kunnat med skarpa ord jaga honom från sig.

När de gått ett stycke bygatan fram, frågade han hvad hon tyckte om Örnfelt?

– Örnfelt?! Hur så? Hon hade väntat bannor för att hon suttit där så dum och svarslös.

Måns teg. Började sedan att tala om dem därinne, försäkrade att de voro de snällaste, duktigaste pojkar och flickor, som kunde tänkas – och så äkta! – hvilket kom Lydia att le, nu var han barnsligt rar.

– Tror ni icke jag förstår, sade hon.

På kullens krön låg det hvita, lilla huset redan nattligt stilla. Lydia sprang upp för trappan och vände sig om – – Därnere gick hafvet i långa silfvergrå dyningar. Himlen skytäckt och tung – ja, nu kunde det göra detsamma.

Måns sträckte sin hand efter hennes. Ett ögonblick öfverströmmades hon ånyo af hans heta stämning, och fast den vek utan att värma lät hon sina svala fingrar hvila i hans. Hon ägde ett slags rätt att hålla dem så. Hon var alltför stolt att icke erkänna, att hon gifvit honom denna rätt. Men blicken riktades öfver hans hufvud – i fjärran.

– Snart ramlar jag i syrenhäcken af pur trötthet, sade hon. God natt!

Men somna kunde hon ej – måste idisla tanken på hur modigt det var att som dessa människor lefva helt ut i smått och stort, det hjälpte andra att se klart, välja och förkasta ...

Se, där kommer Måns. Han tar henne i sina armar och bär henne ut i hafvet, hon ser ända till botten och känner skummet på sin panna. Då blir hon rädd och ropar högt. Men Måns viker ej för hennes krampaktiga tag, skrattar och säger: Hvad ni krånglar – –

XIV.

Hon hade gått och väntat på att få se Måns, föreställt sig deras möte på tusen olika sätt, ty nu är den gångna dagen alltid olik den dag, som är, nu förefaller det ständigt som hade allt under gårdagen varit så naturligt, medan däremot i dag ... Och ändå är just dagen som är tusenfalt rikare. –

Då när de ändtligen träffade samman i flocken hände det enda, hon aldrig beräknat: han var ur humör – förhöll sig rent af vresigt och knorrade, att han haft en usel arbetsdag. – Jo då känner man Måns Löfvén, menade fröken Aurora oömt – fröken Aurora kunde verkligen vara ganska oöm mot stackars Måns – och så förtrodde hon Lydia, att Morgonposten gick illa åt hans sista häfte. Emellertid klarnade Måns och tycktes nu först få syn på Lydia. I båten svepte han om henne filten, häktade kappan högt i halsen och bad henne ohörbart för andra att vara förnuftig och rädd om sig, visste hon inte, att det var honom och ingen annan hon måste lyda? Den manliga beskyddarminen klär honom, och när hans stämmas mörka klangfärg går öfver i ljus vekhet verkar det som en smekning. Böjd öfver relingen iakttog Lydia hur obestämdt allt därnere var, här och där ett ljusstreck som blixtrade till för att strax förtona i dunklet.

De sutto på den gamla stocken invid vattnet – hon tyckte att marken under dem började bränna, var litet obestämdt rädd men mest domnande lycksalig. Då sade han plötsligt: Berätta från slottet, vet ni jag har lust att utnämna er till min musas första hofleverantör, skulle inte det duga, ni som går och letar efter ett lifsmål.

Kylan från vattnet hon lekte med trängde genom fingerspetsarna ända upp i hjärtat.

Sedan han fått sin historia, slog han nöjd ihop anteckningsboken och makade sig nära intill henne. Hon flög upp – han fångade henne i en snabb vändning, och hon snuddade vid hans heta kind. – Hvad ni blifvit vacker, hviskade han, kring läpparne skalf ömhet. Men hennes fingrar visade sig uppriktigt hårdhändta.

Tystnaden, som inträdde, var ett besvärande patos, på väg att gå öfver i sin egen karrikatyr. Hon stod och

såg oafbrutet utåt hafvet och han kretade flitigt flisor, dem han plockade från stocken. Slutligen sade han:

– Hvarför skrämmer ni alltid bort lyckan, då hon är nära? Hon såg ett ögonblick oviss på honom – och gick. Bakom hörde hon honom skratta sakta: fröken Dafne!

– Åh låt mig gå. – Jag kan icke, så sant jag lefver – icke nu. – Ser ni icke, att jag vill, att jag hatar –

Men det dog bort i en kvidande hviskning.

– Du hatar inte, du.

Han sade det om igen, ömmare, tystare: Du – du.

Så släppte han henne. Hon gick ingenstädes. Från bänken gled hon ned bland de prasslande bladen, gömde sig för honom, för sig själf, för sommarnattens bleka stjärnor.

Det blef dödsstilla under bokarnas skylande löf. Blott fiolgnisslet långt bort från byns dansplats malde som en bäfvande men tröttkörd tanke.

– Hvarför kom du hit? Hvarför skilde du dig från de andra och följde mig in i ensamheten, hvarför går du icke helt eller kommer helt? Förstår du icke, att nu måste du blifva min.

Hon vet, att hon måste fly för dessa rusiga hviskningar, dessa sökande läppar och att viljan gått förlorad i ett töcken som sveper öfver all jorden, ett saligt töcken.

Ordet, ordet – får hon då inte fatt i ordet –.

Hennes lemmar blefvo fasta, och hon såg beslutsamt in i hans ansikte, som lidelsen hvitnat.

– Min vän, jag har dig så innerligen, innerligen kär.

Aldrig bjöd en kvinna sin kärlek mer uppriktigt, nästan enträget. Och dock vek Måns Löfvéns beslöjade blick, och hon hade lätt att blifva fri nu. Så lätt att hon upprepade i rädd ton, som hade en ny fara uppstått:

– Måns hör du att jag har dig kär –.

– Det vet jag Lydia, det har jag vetat länge.

– Måns!

– Ja, svarade han. Men det bodde något af fientligt mörker i de ögon, som motvilligt vändes mot henne. Och på en gång öfvergick den bortstötta lidelsen i vrede, och han slog sin knutna hand i bänkens rygg.

– Jag trodde du var för stolt att gå den pjaltiga lögnvägen – tusen stora kvinnor ha hängifvit sig och bara blifvit större.

Åter föll ned i henne som yrande eldflingor af längtan men hon höjde sin panna, hennes läppar kröktes.

– Stort – det som vore så lätt!

Bara hon kunde tala sig vred nu – tala all sin hopträngda smärta och ångest.

– Du tror det är så litet du att äga en människa, du tror det går som ett intet att taga kropp och själ, men hvad vet du om min själ – och jag – jag är inte viss på din. –

– Se Måns –

Den kvällen då jag läste din bok om friheten var en stor kväll. Jag grät af glädje – jag lofvade mig själf att kämpa i de frigjordas led.

Hon tystnade. Han var så oförstående, behöfde hon tala tydligare? Darrande litet på rösten lade hon till:

– Ditt lif är mitt lif – kan du säga detsamma ?

– Lilla barn. – Det hördes vemodigt vänligt men en smula trött. – Så få vi väl gå till prästen då.

– Prästen?!

Åh – ja visst, han förstod icke.

Hon slog armarna om honom, fick lust att skratta åt all denna tokighet.

– Jaså han trodde, att hon bara predikade, att hon när det gällde var rädd – för människor? Nej hellre än att svika det bästa hos dem båda, ginge hon sin väg. Helt fram skulle hon följa honom, hon hade bara menat, ja hvad? När hon nu talade flög det sin kos som det som aldrig varit och icke var – oro kanske öfver att de aldrig talat riktigt ut, att han lekte, inte vidare.

Och med det nedströmmande sommarnattsljuset spelande i blicken, sade hon högtidligt stolt:

– För Måns jag ämnar blifva din fritt, utan präst, utan vigsel, din hustru inför alla.

Och sänkte så i förkänsla af hans hänryckning sitt hufvud.

Men ingen storm var att befara. Måns Löfvén satt mållös.

Slutligen yttrade han ansträngdt, att hon icke kunde gå igenom något sådant, hon förstode ej. Och försagd af sin besvikning svarade Lydia, att han måste tro på hennes kraft.

– Du vet icke – hon tryckte sig åter intill honom – du vet icke hur mycket stort jag lefvat igenom – jag ser oss två bara växa starkare, ju mer människorna vända oss ryggen – hvar morgon ska vi vakna för att stiga högre, du förstår? bröstet spändt mot vinden, det små under oss allt mindre och rymderna djupare.

Hon afbröt flämtande, som om hon redan företoge färden. Fortsatte därpå: När folk då se hvad vi få lida, så inse de ju att saken är mycket allvarlig, och ingen skall göra det efter bara på lek. Och när de se oss stå däruppe, du förstår – då kommer kanske någon, som ville men icke haft mod, att handla efter sin tro.

– Detta är religion.

Det undföll Måns mot hans vilja skonsamt som man behandlar en barnslig svaghet. Men i Lydias bröst steg bubblelätt förnimmelsen af en kraft som är öfver allt förnuft. Den lyfte henne i en kärleks sväfvande längtan och mättade henne med helig visshet, som icke lönade att tvista om, icke med en stafvelse.

Inne i löfvens skygd hade tvenne näktergalar länge svarat hvarandra, utan att de två gifvit akt därpå annat än som något helt likgiltigt. Nu kom den klingande växelsången närmare. Den fyllde hela natten. Den blef pockande i sin yrande styrka, likt hjärtan som bulta till döds.

– Barn – hviskade Måns Löfvén och frigjorde sig – nu bör jag gå, det vore bäst för dig.

– Gå-du-nu?!

Hade de sjungit så för honom, fåglarna.

Hon famlade efter bänken för att få stöd. Hon hörde sin egen röst skärande i stillheten:

– Menade du det då inte? Trodde du inte på dina egna ord? Var det ingenting det hela, för Guds skull säg!

Måns tog om henne. – Visst menade jag, blif då icke så blek, hvem håller du mig för? Du är bara så rasande okunnig om lifvet, vi äro tusenden, som tycka, men att vara den enda som lefver sannt i en värld af lögn är naturligtvis något rent jäkligt, hur skulle jag ha rätt att utsätta dig för allt elände.

Han snurrade planlöst om och fick fast i klungor af löf och smulade sönder dem.

– Dessutom vore jag en skurk, om jag inte sade uppriktigt ifrån, man tycker, att man vet en hel del om sig själf men ändå vet man ingenting – det gör ingen.

Lydia gaf till ett torrt skratt.

– Tänk att känna lifvet och ingenting veta –

Hon reste sig långsamt.

Näktergalarna hade hört upp att sjunga – den varma natten skalf till af en isande fläkt, vaknade ur sin gröna dröm och blickade skrämmande nyktert.

Så bröt in morgonglöd.

Kom det hela i ett befriande ljus genom muntert medvetande af eget värde, af kvinnomakt – Måns förutsatte ju aldrig att *hon* –

Föll det på henne en stark känsla af att här hennes öde mötte och att därför ingenting borde, ingenting behöfde skrämma –

Var det kanske begäret att forma en annans öde, tvinga hans själ att vinna sin stora seger, den som allenast vinnes i frihet?

Det redde hon aldrig ut, där hon i plötslig vildfager vågsamhet och glädje åt lifvet sträckande sig mot den nya dagen, eröfrande redan nu hvad hon önskade af den, vände mot Måns ett anlete af nytänd sol och hviskade:

– Jag tror ändå på dig.

– Lydia – min härliga flicka!

Hon smög in till honom, hon strålade af lycka. Det låg öfver henne något af barnets smidighet och rosenskär, när det drifvit sin vilja igenom. Och som i fruktan för mörkret bakom skyndade Måns och Lydia tätt slutna intill hvarandra fram under den ljusa sommarhimlen.

XV.

Fest fick det lof att vara. Och så hade hon slagit ut sitt praktfulla hår öfver en hvit klädning och stuckit madam Rasmussens sista rosor i bältet. De skrattade elakt, Måns och hon, när de stulo dem i middags – tänk om gumman vetat.

Hon måste le nu ock, där hon, stående i sin lilla kammare, väntade på att sensommarens skymning skulle

sänka sig öfver jorden för att gå till sin brudgum.

Hon fick uppsöka honom – just i stil med det förvända hela.

Därute kröp hafvet längre in i molnbankarna och synranden kom inpå. Var hon rädd? För att gifva henne god tid att »besinna» hade Måns varit bortrest en tid. Han förstod ändå icke riktigt. När man håller vågen med för och emot mycket länge i sin hand, så kommer nog handen i darrning och skålarna vippa, inte får det bero på det.

Se mörkret hur det nalkas. Mörkret i hvilket hennes dag bryter in.

Är hon icke som förr barnet i fejd med trollen? Hon förnimmer klockornas dån och ser sin mors smärtfyllda leende och sin fars rynkade ögonbryn öfver oroligt glimmande pupiller.

– Är du vårt barn? säga de – en sådan en, som du tänker blifva!

Och Lydia höjde sitt hufvud och svarade högt, och orden föllo som konstigt klingande mynt rundt om i det nattstilla rummet:

– Ja, det är jag – just ert. Så visst som att jag är kött af ert kött, har jag funnits i skumma vråar af er vilja, ert begär, era drömmar, där föddes jag. Det var det omedvetna hos er, som ropade på lif. Men aldrig skulle ni känt igen. Tungt, tungt har varit att vandra utan far, utan mor, men nu är jag lycklig, att ni äro borta. Ty hade ni lefvat – fader och moder hade jag måst öfvergifva för att blifva när min djupaste vilja.

Och buren af sin öfverstarka stämning gick hon ut på trappan och såg ned öfver byn. Under hägnet af alla de stupande taken slumrade idel aktade och fredade medborgare. Till och med djuren hade krupit i skydd. Bortom sof hafvet – som ett nästan slutet öga, där blott en rand af hvitan glimmar fram. Helt och hållet kunde det icke blunda för de förtroligt blinkande augustistjärnorna.

Med ens gåfvo nerverna vika, och hon kände, att hon skulle brista i gråt. Det fick icke ske. Och så bjöd ironin ut sig själf. Måns sade alltid, att Lydia Vik var ögonblickets hjältinna – nåväl –

– Hör, fröken don Quixotte, du högtidligt offerbekransade, klif dristeliga ned för trappans steg och bred dina händer välsignande öfver allt folket, slumrande sött i skuggan af svarta fördomar, dem du går att rubba – ädla kvinna!

Bah, hon gick ju bara till Måns.

Icke en lefvande varelse att se på den trånga gatan. Endast långt borta ett litet krytt och vaket ljusöga. Det är hos Måns som väntar i det ensliga huset med sitt enda rum, deras första hem.

Hon svepte slängkappan om sig, hon hade börjat småfrysa i den däfna luften. Men ingen kappa båtade, hon darrade likafullt, darrade så att tänderna skallrade.

Hennes bröllopskväll.

Hade hon till sist förspillt lyckan – för Måns, för sig?

Den natten då hennes vilja segrade, då älskade hon som en brud måste älska, i denna stund känner hon alls icke så. Nu ville hon sitta som en syster vid hans sida och tala lugnt om lifvet – nu ville hon segla ut med honom dit, där himlen drömmer vid den ljusa, ljusa randen. Eller läsa poesi, klingande, mäktig poesi likt slag på stålsköldar. Allt ville hon, blott icke älska.

Gifva sig utan lycka –

Hon stod framför huset. Hon var blek som en ande.

Så öppnade hon dörren till sin älskades boning.

Med ett dämpadt rop for Måns upp. Hon kastade af kappan. Hennes drag voro förklarade af en skär, ömtålig skönhet, själens bäfvan lysande ur feberaktigt glänsande ögon. Och räckande honom sin hand, mumlade hon som ett skrämdt barn sitt öfvertänkta löfte:

– Nu gifver jag mig till hustru åt dig, och ditt lif är mitt lif.

Han stod och höll hennes små kalla händer mot sitt bröst och värmde med långa kyssar än den ena än den andra. Så log han ljust. Och varligt lyfte han henne i sina armar och bar henne bort på bädden.

Han böjde knä vid sängens kant.

– Min älskade hustru – nu skall jag gå ut under stjärnorna och försöka blifva värd min lycka.

Lydia såg efter honom. Hennes hvilodag var inne efter ett stort verk, hon hade hälgens ro och andaktsfulla lycka. Hela rummet var fullt af Måns. Han fanns där oändligt klarare och vissare, än om han hvilat i hennes famn. Hon ägde honom. Välsignelse öfver honom.

Och kyssande sin makes hufvudgärd slumrade hon in som ett trött barn.

Fröken Aurora tänkte:

– Här har man offrat en hel arbetsdag på att spela god kamrat och till ungherrskapets ära stilat upp madamens nedrökta väggar och ännu inte en droppe smällkork. Sitter man längre uppsträckt i civiliserad stass och bligar på astrar och brutna servietter, börjar man bestämdt känna sig öfverklassig och längta hem till Stockholm.

Ett sakförhållande var att kolonisternas belägenhet hotade att blifva rent af tråkig. Den obegripliga känslofullhet, som utströmmade från festföremålen där borta frestade onekligen till invärtes rolighet, men den förtog all lust till utvärtes löje. Man hade dock möjligen förr sett något sådant som en förlofning, inte sant? Flickan är fin, kanske en liten smula för fin, men eh bien, bäste broder, låtom oss resignera. – Nå ändtligen klang mot glas.

Han var något blek om näbben, den lycklige fästmannen, som nu fattade sin kärestas hand. Då såg hon betydligt säkrare ut på saken.

– Mina damer och herrar – kamrater. Jag kunde i dag hålla ett innehållsrikt tal, men det bästa af talet är, att det icke behöfver hållas. Därför att jag står inför er, kvinnor och män af en ny och större tid med nya och större tankar. Inför er som veta, att världen kan segra blott i ett tecken: frihetens och sanningens. Den personliga frigörelsens, den personliga sanningens tecken. Här sänker jag fanan och ber er dricka en skål för min hustru – fru Lydia Löfvén.

De hade alla rest sig och kvarstodo äfven sedan orden svunnit i samma ställning, glaset i hand, blicken lustigt leende. De tyckte, att gåtfullhet i denna stund tog sig mildast sagdt litet dum ut. Och så stelnade deras leende i oförstående.

Det blef till den grad tyst, att den ene kunde höra den andres hemligaste tankar likt klara ord. Beslutsamt höjde Lydia sitt glas.

– Förstå ni inte, ropade hon skälfvande gladt, jag är ju gift med Måns, bara utan vigsel, vi ämna lefva vårt lif

tillsammans som vi så många gånger talat om, är ni inte glada?

Jo, nu förstodo de. Häpnaden trängde tillbaka hvarje redig tanke. Man var nöjd att icke behöfva tänka, bara svälja, sluta ögonen och dragas med i nuets hvirfvel, hvart det sedan bure. Det vackra upprörda flickansiktet, de hurtiga orden, dumdristigheten och ovanligheten, allt var som en galen dröm, men med festrus och klang öfver sig.

– Nej, men så stiligt, gossar säg, ropade fröken Aurora yrt – hurra!

Alla instämde ljudligt och drucko bägaren i botten. Genast fyllde Måns den åter till brädden, ty tungorna måste lösas. Det borde icke finnas en död sekund, så mycket förstod litet hvar. De obetydligaste lustigheter väckte på en gång lifligt intresse, och man skrattade utan mått åt sådant, man annars ej skulle funnit det lönt att draga på munnen åt. Allra helst damerna jagade i kapp långt bort från ämnet. Det var som om meddelandet af denna nyhet varit en förplumpning, den hvarje taktfull och godhjärtad person borde göra sitt till för att få glömd. Själfva Petrus upphörde att sköta sina prydliga knäfvelborrar, hans ögon tindrade af välvilja, där han lade armarna i hela deras bredd på bordet och berättade befängda historier, dem han berättat förut, medan Lasse lät sitt glas trumma melodier mot tallriken och ropade: morjens, gamle gosse, du tar dig.

Då och då tryckte damerna tårögda och purpurkindade af vin och rörelse i smyg Lydias hand. Hon hade blifvit en ny företeelse, betydligare men också mer främmande. Måtte man blott undgå att lämnas på tu man hand med henne, ty hvad i all världen kunde väl sägas i en så enastående belägenhet som denna.

Måns sträfvade hjältemodigt att dölja hvad han kände öfver att hans tal icke besvarats. Han var storartad som värd och skrattade åt hvarje historia med en uppsluppenhet, som väl påtagligt verkade smicker.

I den allmänna ansträngningen att hålla stämningen vid lif, lade ingen märke till, hur stilla Lydia blifvit. Dessa upphetsade ansikten bedrogo henne ej. Det fattades något i glädjen. Hvarför talade ingen om det stora Måns och hon ämnade. Hon som nästan gått och blygts vid föreställningen om hur de lättrörda människorna skulle höja dem till skyarna. Hon kände det som måste hon göra slut på denna meningslösa litenhet och ropa: Hvarför deltaga ni inte på allvar i vår lycka? Hvarför tala ni inte i dag edra stora ord om den äkta, den fria kärleken? Ni som aldrig tålt en skranka, hvad binder er?

Men när hon betraktade Måns, märkte hon, att han för tillfället mer tillhörde de andra än henne. Han såg så oroligt munter ut.

Då träffade hennes fuktiga blick baron Örnfelts. Denne reste sig genast och äskade ljud.

Vanligen var baronens stämma dämpad och tonfallet spefullt kyligt, som funne han allt i världen tämligen tvifvelaktigt, icke minst behöfligheten af att han yttrade sin mening därom. Men nu ägde hans röst en fasthet, som bjöd tystnad.

Han talade mycket enkelt och mycket allvarsamt.

Det vore ingalunda hans mening att hålla ett festtal, var vore därtill hvarken kallad eller värdig, men då han nu bad att få förklara hvarför de suttit här så talande och dock så stumma, trodde han sig utsäga hela koloniens tankar.

– Det som binder oss är vördnaden, vördnaden för er, fru Löfvén. Kanske möter oss just icke mycket här i världen, värdt att slösa så stora känslor som vördnad på. Men när vi finna det, är det också vår lyckliga rättighet att tillbedja på det största sättet: i tystnad. Kamrater – fru Lydia Löfvéns skål.

Jublet, som brast löst, var omåttligt. Lyrikern hade sant för Gud funnit det förlösande ordet, här kunde man

vara fullt med, hvem drömde väl om att missuppfatta henne, den lilla älskliga människan, hon var ju en ängel, herre Gud – fru Löfvén! bästa fru Löfvén! Lydia du är storslagen!

Strålande vände sig Lydia mot Måns. Han stötte sitt glas mot hennes och log ett leende utåt, hon kunde icke få fatt i hans ögon. Då man omedelbart därpå reste sig från bordet, hviskade hon: låt oss gå. Måns svarade högt i lätt ton: hvarför det? tilläggande lägre: vi få akta oss att bli till åtlöje, men följde dock upphettad efter i det fria. Som förföljda ilade de ned till stranden.

– Måns, det har ju gått bra.

– Bra?! helt enkelt ett kolossalt fiasko. Ynkryggar hvarenda en, Örnfelt värst, jag har aldrig kunnat med den karlen, jag litar icke på honom.

– Örnfelt – fiasko ?!

– Förstod du då inte? Mig och hela tillställningen ge de tusan, det var bara ämnadt som en artighet mot dig.

Så konstigt hafvet dunkade och larmade mot örhinnorna –

– Jaja, inte bryr jag mig om det, det är för din skull. Men jag skall uppriktigt säga dig – han sökte lägga hennes slappt nedhängande hand under sin arm – jag trifs här inte längre, de komma för nära inpå mig. – Nej, min egen, nu resa vi bara vår väg, vi två ensamma med vår lycka i hela universum.

Därinne hade allt likgiltigt prat med ens hört upp. Öfver bordet halflåg herr Lars Ulf, hakan i vädret, ögonen uppspärrade i låtsad enfald och Petrus snodde sitt munskägg vildt och hväste, att Löfvén vore en förbannad fähund.

– I alla fall väldig stil på det, ingen af oss gör det efter, tog fröken Aurora trotsigt uti.

Nu reste sig Lasse kapprak.

– Jag ska tala om för er en sak: det hela är helt enkelt *dumt*.

Och Lasse slungade det förkrossande lilla ordet ut i världen så eftertryckligt, att han neg därvid.

Örnfelt vände sin eleganta figur på klacken, han såg efter det flyende paret och sade lätt:

– Jag tror att Löfvén är ganska oskyldig, men till en sådan historia behöfver man vara af lika dimensioner, och den gode Måns förefaller mig något kort i rocken.

TREDJE DELEN

XVI.

Det var en sådan liten lustig stad, egentligen bestod den bara af ett stort, stort fyrkantigt torg, rundt hvilket de förnäma husen från landshöfdingens och borgmästarens till häradshöfdingens och rektorns stodo som paren i en fransäs. Där bodde också många adliga fröknar, några af dem urgamla och klädda i långa snibblif och hattar likt rundbågar utstående öfver pannan. De trippade så obesväradt öfver kullerstenarna på besök till hvarandra, med långa ridikyler af sammet och inväfda silfverblommor hängande om handleden och här och där i ansiktet små muscher för att dölja hudens skavanker. Staden var känd för att ingen brydde sig om

att dö där, af purt välbefinnande. Men när människorna skyndade öfver torget, och det måste hvar och en göra, som önskade komma någonstädes, sågo de ändå ut som vore fara på färde. De höllo gärna nacken böjd och tänkte synbarligen: Gud gifve vi bara väl vore på andra sidan. Det föreföll besynnerligt, ty något fredligare och oskyldigare än denna öde, rymliga plats, där sommartiden maskrosor stucko upp mellan stenarna och frodades i ljufligt lugn, var icke gärna tänkbart. Men såg man närmare efter uppenbarade sig på husens fönsterposter svarta tittspeglar, sådana där i hvilka folk har den präktigaste utsikt till höger och vänster, uppåt och nedåt gator och torg och kan urskilja, hur människorna taga sig ut både framifrån och bakifrån. Ingenting undgick den, som själf i skydd af två dylika sneda spegelrutor bara behöfde visa fram en finhyllt kind eller en skinntorr hals, törhända med en enslig lock nedfallande på den ullna schalen eller en bit af en vaxad mustasch. Och att nu löpa gatlopp mellan så många spjutspetsar till blickar måste ju vara förskräckligt. Man får genast känslan af att något är i olag. Antingen går man för böjd eller också för stram. Månne luggen raknat? Eller om eländet riktigt vill sig, har den råkat bli så vidlyftig, att den sårar ärbarheten. Det kan också hända, att klädningens kantband behöfver tillsyn, och att kängornas i hemlighet anbragta lappar komma till synes. Lika galet blir det, om nya hatten tar sig dyrbarare ut, än man egentligen har råd till, och om skorna sticka fram allt för parisiskt spetsiga. Korteligen – hvem bär icke något på samvetet? Därför sade de äldre, att speglarna voro nyttiga och uppfostrande föremål, ja, att de rent af främjade moralen. Sedan urminnes tider hade det nämligen i den lilla staden varit lag, att ingen flicka eller ung fru, såvida hon höll på sitt anseende, finge passera torget mer än ett begränsadt antal gånger om dagen. Det utgjorde ett studium, som upptog mycken tid och många tankar detta, hur ofta man egentligen tordes vika af uppåt storgatan utan att få sig sin lilla klick. Beskyllningen för brist på huslighet kunde väl bäras med någorlunda jämnmod. Det fanns det, som var värre. I ändan af storgatan låg Balders hage, en lummig promenad, tyvärr utom räckhåll för de svarta speglarna. Här kunde stadens ungherrar ända från häradshöfdingens biträden till sjundeklassisterna och de försigkomna bodherrarne spatsera en alldeles oberäknelig tid utan uppsikt. Och de flickor, som verkligen ville utsätta sig för misstankar i denna riktning, som med berådt mod gjorde sig skyldiga till att folk kom på tankar, folk som ingenting kunde se, och därför heller ingenting kunde veta, de bundo ris åt sin egen rygg. Icke begärde de väl att man utan bevis skulle fritaga dem från skuld? Hade man icke själf varit ung? Själf fått akta sig för att synas på storgatan? Själf känt lockelsen att slinka in på en tur i Balders hage bränna som synden i blodet.

Om allt detta hade Måns berättat – det var ju gudomligt. När Lydia under sina långa vandringar – väl i arbete tålde Måns icke gärna någon i sin närhet – utsattes för nyfikna eller höga miner, fick hon det muntraste begär att titta rätt in i speglarna och vänligt nicka åt de många häpna ögonparen. – Fräckt, sade Måns – förakta brackorna. Nej så mycket kostade hon visst icke på dem, skrattade hon – kände bara en okuflig lust att med ett par väldiga steg klifva öfver hela den roliga lilla staden. Hvarför skulle något få störa henne? Det gällde att gå vägen rakt fram. Nu brefven från fränder och vänner, dessa oundvikliga skrifvelser med böner och vrede och förakt och vålnaders uppstigande ur grafvarna, dem ögnade hon knappt igenom. Hvartill tjänade väl att utsätta sig för det grofva oförståendets klubbslag? Om någon led af hennes gärning, var det hans bestämmelse att lida för ett stort, som skulle fram. Ingen född eller ofödd kunde taga skada af att tvenne människor lefde fullt ut sin bästa tro, man fattade endast lidandet för smått.

Blott på Måns ville hon tänka. Den var glömd nu deras tvist därinne i Köpenhamn – härliga dagar förresten! Men så en kväll stötte de på två unga danska författare, hvilka Måns fann äckliga under det Lydia tyckte motsatsen – måhända bidrog att hon hört dem hviska till Måns: De har en briljant Kone, Löfvén, hvor fandt De hende? Efteråt anmärkte Lydia hur besynnerligt det var, att Måns böcker ej kommit på tal. – Besynnerligt? Inte alls besynnerligt, all den stund de små herrarna för sin del ej besvärades af någon storhet. Den inbitna tonen retade henne: – Åh vet du hvad, sade hon, Lange är in och ut poet, det är ju inte du. Måns blef då röd som halsduksknuten han bar: – Såå – du har funnit ut det du, onekligen litet sent. Naturligtvis gjorde hon stora ögon, var han tokig, han, hon hade väl inte gift sig med hans talang heller. Men det tycktes snarare förvärra saken. Och slutligen måste hon låtsa som om hon blifvit förargad öfver att Måns ej varit det

minsta svartsjuk, bara suttit och tänkt på litteratur. Men vid denna tarfliga manöver kände hon i sin tur äckel. Strax efter var det Måns öfverfallits af en så rasande arbetshunger att de hals öfver hufvud flyktat till den lilla staden och in i Måns gamla ungkarlsdublett, där värdinnan, en fördomsfri stockholmska, som förstod värdera att hr Löfvén året förut ärft pengar, tog saken praktiskt men icke förty gled kring Lydia mjukt som kring ett djur med misstänkt natur – bara roande naturligtvis! Och så var allt åter godt. Fint och ömt fastslog Måns hennes, Lydias ställning, hade råd att hålla sällskapsdam nu, sade han och ville icke höra talas om idiotiskt träl på någon slafinrättning. Så fick då hennes tillbakaträngda lidelse efter verksamhet slå ut i dessa drömmar, där hon alltid kände sig förbruka kraft som vid gärning, och som förde med sig en egendomlig förnimmelse af att något väntade. –

Snart lägrade sig öfver gator och torg ända ut på tittspeglarnas fula bleck den mjukaste finaste snö – hvad den såg from och god ut, den lilla staden. Till sist var den alls icke farlig. Utan att veta af det, mötte Lydia alla stirrande blickar med vänliga, fuktade ögon. Hon kunde gripas af längtan att gå rätt in i de små låga fredliga husen med klara fönster och snöhvit bomull, fatta människornas händer och tala varma ord om att ingenting ginge upp emot att vara en fri människa, som formade sitt yttre öde efter idealet i sin själ, och som just därigenom måste hålla detta beständigt klart och rent. Att ingenting var likt att tum för tum eröfra den fasta mark, man önskade vinna af lifvet. Ingenting likt att dag för dag binda sig själf med starkare band och tvinga den älskade att binda sig med starkare band.

Hon kände det, som kunde ingen fruktan mer nå henne. Om döden trädt i möte – hon hade mottagit den med lyftad panna.

Så kom hon hem, doftande af vinter, med strålande djup i blicken och granris i muffen och gled in och kysste Måns i nacken.

Om kvällen frågade hon:

– Håller du af mig mer än i går?

Och om morgonen sade hon alldeles ologiskt :

– Måns, vi ha för litet att kämpa mot, jag ville se deras vrede bryta ut, så att jag finge besegra den.

Men det svåraste att strida mot tycktes vara den lilla insnöade stadens drifvor.

Då hände midt på ljusa dagen, i sol på blå himmel att husen och människorna kröpo ihop, och pinglet från slädarna och glammet från torgbrunnen ljöd i ett aflägset fjärran. Så mörknade solen och snön. Hon hörde och såg intet. Allena stod hon i natten. Och under det hon sjönk djupare in i denna natt smög öfver henne samma förnimmelse som i de sällsynta ögonblick, då man vid att blicka in i den älskades ögon får en glimt af sin egen kärleks djup. Så mätte Lydia i en stor ensamhet bortom lifvets småhet sin andes bärkraft. Och ju mäktigare hon kände, hur rustad hon i sanning var att lefva ett större lif, dess stoltare syntes henne döden, och ur hennes själ, som blödde af uppriktighet, pressades ord likt tunga droppar: O död, jag vill gifva mig åt dig, fritt och leende vill jag dö med min kärlek och min tro brusande om mig likt starka böljor.

Genom en port i parkstaketet kom hon in på den vidsträckta kyrkogården. Det var en kal och ödslig plats med späda nyplanterade popplar längs regelräta gångar, ett dödt oafbrutet hvitt, hvitt, hvitt. Töckniga snökvällar med en beslöjad måne likt ett tåradt öga nedblickande på de dödas kullar, gick Lydia här i den blekblå stillheten och hörde sitt hjärta slå. Detta var den verkliga döden, så tedde den sig. Den kom dagens stora dödsdröm att förfrysa. Och medan hennes yttre sinnen togos fångna af detta döda hvita och domnade bort, se då steg ur grafvarna ung och ny drömmen om lifvet men i större gestalt, strålande i ljusa, obekanta färger.

Därhemma satt Måns och skref och skref. Numera hade han så brådt, att han knappt tålde höra eller tala om någonting annat än sitt verk.

Men om natten, när han sof den uttröttades tunga sömn, steg Lydia ljudlöst upp och satte sig i hans egen stol, vid hans eget bord och fyllde hans fridlysta penna med sina dagars och kvällars drömmar.

Det skulle Måns ej veta. Icke ännu.

De måste spara litet på sin lycka.

XVII.

Lugna dig, Jettan lilla, sade borgmästarinnan en smula sarkastiskt. Där hon utan att röra en muskel i sitt vackra ansikte, och med de behandskade händerna i kors tronade i pinnsoffan, företedde hon själf en bild af behärskningen. Men fröken Jetta, familjens yngsta, ville icke lugna sig. Hon fortfor att sväfva omkring och med pekfingret behändigt rulla upp små skruflockar, som dansat sig slaka på hjärtvärmaren, omslutande hennes nätta gammalflickfigur. – Riktigt oren och vilsegången kände hon sig för att hon ingenting företog.

– Åh, Jettan företaga, så besynnerligt Jettan talar, afbröto med en mun fröknarna Natalia, Anne- Sophie, Hedda och Jemima Strålbergh – med h till skillnad från de många ofrälse Strålbergarne. Jettan lät dock icke tysta sig. – Nu när Guds klara vårsol sken öfver det skygga, tänkte hon jämt på mamma. Om denna vetat hvad som en dag skulle ske under hennes eget tak. Ja, det instämde systrarna uti. Och så måste de åter springa om hvarandra med små gummfjät, ur ena rummet i det andra och tillbaka igen, utan synbart ändamål, obeslutsamma i sina rörelser, yra af tankeansträngning och ovana bekymmer. Och ehuru deras ståtliga gäst smålog åt denna föråldrade opraktiskhet, lika inbiten som rummens kvafva dofter af torkade örter och hundraårigt möbelträ – det låg onekligen något löjligt i att tänka sig de sippa gamla jungfrurna försatta i en belägenhet, som kunnat bringa hvem som helst ur fattningen – förstod hon likväl att värdera renhjärtenheten, den verkade så upplyftande just nu, då man jämförde.

– Naturligtvis får det här inte hålla på, sade hon. Hela staden är enig om, att något måste göras.

De kommo alla, hvitgrå i hufvudet och flaxande som en flock vipor och slogo sig förväntansfullt ned på stolar och taburetter rundt soffan. – Hvad det är trefligt med Selmas uppriktighet, ropade Natalia. – Selma är så rådig, inföll Jemima. – Ja, att tänka sig det hufvudet – nickade Anne-Sophie, som om hon beundrat någon hundra mil därifrån. Men den skrumpna och torftigt klädda Jemima, som stod för hushållet, sprang upp och slog samman sina sträfva händer:

– Kors, bevara mig – kaffet! Något som föranledde gästen till den humoristiska anmärkningen, att en ryktbar författare stundom kan avancera ända till främjare af handeln och näringarna – det hade i vinter bevisats. Hvarvid systrarna föllo i ny förtjusning öfver all den obegripliga kvickhet, som utvecklades från det borgmästerliga hållet. Men ännu dröjde Jemima i dörren. Hon lade hufvudet på sned, så att den tunga tofsen i sniljnätet drog hela härligheten åt örat, och hennes tandlösa mun sjönk in till ett bedjande leende:

– Börja inte med det roliga, förrän jag kommer, söta flickor – lofva!

Man försäkrade – och fyllde tiden med att uttrycka sin rörelse öfver all vänlighet staden visat familjen denna långa, pröfningsrika tid. Bad äfven sin ärade gäst frambära ett högtidligt tack – hon, som vore högsta hönset i korgen.

– Joo, Selma lilla – afgjordt – numera, sedan pappa majoren dött, kunde man icke sikta högre, förresten

räckte lilla Selma med sin charmanta tournure minsann till själfva toppen. Hvilket borgmästarinnan lönade med varma försäkringar om att flickorna Strålbergh rönt allmänt deltagande.

Och så – ändtligen.

De gamla damerna sköto darrhändt tillbaka sina urdruckna koppar och makade sig närmare intill. Ju fler bevis de mottagit på det intresse man börjat hysa för deras ringa personer, desto förskräckligare tedde sig det hela, och nu voro de riktigt uppskrämda ehuru ur stånd att fatta, hvad som egentligen kunde göras åt saken. I deras ängslan blandades en viss barnslig nyfikenhet, då de nu ödmjukt sporde hur staden ansåg, att de borde ställa sig.

– Flytta naturligtvis!

De ryckte till – tilliten hade fått en liten stöt.

– Goda Selma. – Inte ett päronträd som inte Mamma med egna händer planterat. – Snälla Selma, Jettan är född här. Och Jettan skakade sina lockar fram på bröstet och fick tårar i ögonen. – Värst vore det för Rosas graf under stora linden, klagade hon mildt. – Det välsignade lilla lifvet drack hvar eftermiddag sitt kaffe ur mitt fat, inte värdt systrarna försökte, vet Selma hon bara lyfte tassen och slog åt dem så här.

Borgmästarinnans ögonbryn drogos otåligt upp. Att skona vore nu icke ens hälsosamt.

– Således de som finge flytta – eller ämnade fröknarna Strålbergh – *fröknarna Strålbergh* – verkligen fortfara att bo ihop med två människor, som lefde i öppet konkubinat ? Icke ens räddade skenet?

Hon lade ett finger strängt i bordet och tycktes växa flere tum.

– Jag är hvarken obarmhärtig eller pryd, hett blod är hett blod – joo kära flickor, ingen rodnad, det är naturens gåfva – och för det gifs ånger och upprättelse. Själfva fru Bygren med sina historier har dessa mörka tider synts mig som ett riktigt helgon, för jag vet genom prostinnan Carlman, att hon alltid känner djup och liflig ånger. Men herrskapet Löfvén anse sig helt enkelt vara gifta – så här ämna de lefva hela sitt lif, kära ni! Om hon gällde för hans hushållerska, om de gåfve någon förevändning, det bevisade skamkänsla – nu vittnar deras uppträdande om otrolig förhärdelse, i synnerhet hennes, jag är säker på att det är hon, hon ser så ut och redan i skolan hade hon fula saker för sig, kördes bort för kurtis på gymnastiklokalen eller hvad det var. Men att såra ett helt samhälle i dess finaste och ömtåligaste – själfva hjärtroten: anständighetskänslan, det går inte min gunstiga mamsell, och nu är tålamodet slut.

Borgmästarinnan hade talat i ett andedrag utan att låta sig störas af åhörarinnornas förfärade rop. De slogo afvärjande med vissna, gamla händer – allt för rysligt, men rysligast dock att Selma kunde tro dem om, att hon insinuerade – isynnerhet för Jettan. Mamma hade anförtrott Jettan i de andras vård, och det blefve deras död om –

Borgmästarinnan afbröt snyftningarna med ett par vårdslösa ord om att naturligtvis ingen misstänkte så gamla människor, men folk drog sig för huset.

– Kort och godt, herrskapet på nedre botten skall flytta, det afgör jag, slöt hon fast.

Systrarna rätade på sig. Selma kunde kanske vara litet känsligare ibland.

– Afgöra, lilla Selma, det är ett starkt ord, sade Natalia. – Det beror på Carlsson det.

Carlsson, skräddare och husets nuvarande ägare, hade antagits som köpare egentligen af den grund, att en så tarflig person, borde blifva lätt att handskas med för husets döttrar, som ej kunde tänka sig en skilsmässa

från fädernegården. Beräkningen slog emellertid illa ut, hvadan fröknarna ingalunda omfattade sin värd med synnerlig tillgifvenhet. Men i detta ögonblick flöt hans bild, eller rättare hans namn bredvid Strålberghska namnet på kontraktet ihop med huset, dess ära och myndighet. Hellre än att en främmande, som visade så ringa hänsyn, skulle få uppträda med fordringar på att styra och ställa finge det gå för honom.

– Ja, Carlsson kör aldrig bort stockholmskans hyresgäster, inföll sakkunnigt Jemima, hon stod på förtrolig fot med gårdens invånare.

Borgmästarinnan rodnade.

– Åh, den gode Carlsson finge väl hålla på tukt och seder.

– Kära ni, inte bryr sämre folk sig om det, utlät sig Hedda med öfvertygelse.

– Då få vi se till, om han inte kan tvingas att bry sig om det, lilla Hedda. Borgmästarinnan såg nu ganska hvass ut i ögonen.

För sin död kunde Natalia ej motstå att i utbyte spetsa tungan. – Åhja, nog är lilla Selma borgmästarinna, men en borgmästarinna rår väl ändå inte om – med tonvikt – hela staden?

Det verkade rent af pinsamt att se hur hastigt borgmästarinnans rodnad föll. – Jaså, Natalia trodde inte, att om t. ex. kolera utbröte i huset, staden hade med det att göra ? Och hvilket trodde Natalia var fruktansvärdast: kroppslig eller andlig kol ... smitta?

– Åh bevars väl, söta Selma, ropade de alla. Natalia fläktade sitt heta ansikte. – Vi ha väl inte pesten i huset heller! – Jag tycker egentligen, att hon ser rätt söt ut, jag – retades Jetta, hon kunde få sina små infall af egensinne. Men Jemima, som förgäfves blinkat åt systrarna, räddade den hotande belägenheten med ett snarfyndigt: – Usch, vet ni, hvar gång jag ser henne, kan jag inte låta bli att rysa.

Nu reste sig borgmästarinnan.

– Åh för all del. Tonen lika stel som hennes snörda figur. – Jemima tycks vara den enda, som förstår hvad saken gäller.

Och mer behöfdes icke för att de alla skulle vakna till besinning. Deras gamla hjärtan sjönko i ödmjuk förskräckelse. Bakom denna ståtliga rygg tyckte de sig se hela den fruktade och dyrkade staden. Vändes denna rygg emot dem, skulle hela staden göra så med. Staden utan hvilken de ej kunde draga ett andedrag. Hvad hade egentligen kommit åt dem, som dristat så mycket för det odjuret Carlssons skull?

Skamsna och hjälplösa omringade de sin mäktiga gäst. – Selma måtte väl för all del inte ... – Ack förlåt den häftiga Natalia. – Selma som vi till den grad beundra.

Med goda, undfallande ord lyckades de leda den förolämpade tillbaka till soffan. Carlsson skulle bestormas med böner – men tänk om han icke ville?

Ja, då fällde han sin egen dom. Här sammanfölle den enskildes intresse med samhällets heder. Hur skulle det se ut om främlingar kommo och pekade uppåt dessa fönster och sade: jaså, den här staden hyser sådant folk i ett af sina äldsta och anseddaste hus? Nej, något sätt att oskadliggöra samhällets fiender funnes Gud ske lof alltid, hvem visste ej, hur skräddar Carlsson kunnat köpa hus – och en liten uppsägning här och där bara –

Systrarna stirrade på det stränga ansiktet. I deras stackars hjärnor började det åter snurra rundt. De sågo gården som en lekboll kastas ur händer i händer, i en oöfverskådlig rad, deras hus, päronträden, Rosas graf,

allt hvad de älskade högst i lifvet.

De fingo en oklar syn af staden som något slags oskäligt djur med grymma gapande käftar.

De kunde inte hjälpa att de måste vrida sina händer litet, om så alla borgmästarinnor i världen sute där.

Men det var nog icke som de sågo det, åh nej, det kunde icke vara stadens fel.

– Ack, hvilka förfärliga människor! ropade de i sin förtviflan. Finns då inte lag och rätt? Skola två främmande få komma och köra folk från hus och grund!

I detta ögonblick sken Jetta till af en tanke.

– Flickor, minns ni att jag drömde, hur förebrående mamma såg på mig, tänk om hon menade – – Jag går ned till de stackars människorna och ber dem viga sig eller också lämna mammas hus. Nej, hindra mig icke, afvisade hon mildt hvarje invändning. – Mamma gick till de eländigaste och fattigaste utan att bli sämre för det, och rädd är jag heller inte, Gud skall styrka mig.

De gamla systrarna stötte på hvarandra. – Se så lik mamma Jettan är, hviskade de rörda. – Mamma kunde ingen motstå.

Fröken Jemima hade spått rätt. – Inte begär jag att få se mina hyresgästers vigselsattester, blef Carlssons bistra svar, och fröknarna som förnedrat sig ända därhän att stå och niga i hans smutsiga verkstad, som om han varit en kung, småsprungo hem utom sig, så att slängkapporna stodo om dem som uppblåsta gummibollar. De hade närt en orm vid sin egen barm, en gudsförnekare, en riktig sansculotte – men i alla fall – gården, gården – Hade så verkligen Jetta mod? Ingen fordrade något sådant. Ingen begärde en så stor sak, fast lämpligare person än Jetta med sitt fina sätt kunde icke tänkas. Om hon också vore för ung för så ömtåliga förhållanden, finge man kanske till sist icke se på det från mänsklig synpunkt.

Och lilla Jettan var färdig. Hon gick omkring ovanligt stilla, och när ögonblicket kom, svalde hon blott en tésked hjärtstyrkande droppar, som Anne-Sophie höll för hennes mun.

XVIII.

Såå – Måns mörknade – hvad svarade du den gamla fjollan?

Men Lydia log ännu, så att tårar trängde fram. Hon, den lilla, hade stått där som oskulden själf, iklädd hakband för drag, bara lilla lammet som fattats, och nigit rätt ned – »oändligt goda fru eller hvad jag får säga» – hon var förtjusande. Jo naturligtvis svarade Lydia, att de inte kunde gifta sig, därför att det hade de redan gjort – men gärna flytta. – Oförskämdt, brummade Måns. Han log grymt åt pappershögen framför: här skulle han få dem fast, smör och bröd skulle de sant för Gud bestå honom gratis.

Men när Lydia dröjde menande, blef han otålig, alltid var det något som störde, och han hade inte tid att bråka. Så såg han på henne skarpt, tog hon för gifvet att de kunde få något annat?

Måns var tydligen öfveransträngd – nå ja på det hela väl att han gick upp uti arbetet och glömde – – Det var ju endast att hålla modigt ut – och le. Men Måns hade så svårt för att le.

Ja, icke möjligt att längre dölja det för sig: mindre och mindre förmådde Måns att le. Stundom kunde hon själf önska sig stor världslig makt, en Thackerays penna, en Rotschilds guld, en kungs myndighet, för att inför världen blotta dumheten. Men begäret föll från hennes själ likt torkad dy från kjolens fåll. Hur likgiltig

hämnden mot självmedvetandets ljufliga ro!

Rum befunnos verkligen märkvärdigt upptagna, vanligen »just nyss uthyrda», och i den bostad de slutligen lyckades få vid en bakgata trifdes icke husgudarna – åtminstone icke ingifvelsen, surade Måns. Lydia drog en suck, hvad som tycktes trifvas i kapp med vårsolen var den smygande oron.

Snart därpå sände Måns upp manuskriptet till förläggaren, och svaret kom omedelbart.

Måns kastade brefvet till sin hustru och såg af pur tankspriddhet vredgadt på henne – hvad i herrans namn menade karlen?

Mannen sade sig hafva förlorat på Måns sista bok, en rätt oväntad förlust, och kunde alls icke betala begärdt honorar. Arbetet skulle han likväl gifva ut.

Måns stod och repade upp det sista: »skall – dock – ge – ut – arbetet», människan måtte ha en skruf lös. – Nåja, att han, Måns, denna gång ej stått i jämnhöjd med sig själf, anade han. Oron för deras belägenhet hade förstås inverkat.

En himmelsblå vårdag dök boken upp i boklådans båda hörnfönster. Den stod där framhäfd på granna stafflin, ett för torgets räkning och ett för storgatan. Namnet Måns Löfvén i prunkande sachsiska bokstäfver lyste långa vägar.

Aldrig hade det stora litteraturbladet varit punktligare. Dess anmälan följde så raskt, som om den legat färdig att tagas på hyllan, och när Måns såg den vidlyftiga artikeln, undertecknad af en okänd signatur, gjorde han sig lustig: – hvad är det för en gröngöling? Men Lydia märkte, att hans hand darrade och lade hastigt sin öfver bladet. – Åh, bry dig inte om att läsa! – Är du galen, bet han af. Hon lutade pannan mot bordskifvan, ville kväfvas af anande ängslan. Och när hon åter såg upp, förstod hon, att det fruktade var kommet. Men något hos Måns förbjöd henne att yttra ett ord.

– Detta är icke bokens skull, fräste han och gick tvärt sin väg. Då han om några timmar kom tillbaka, feberaktigt liflig, berättade han, att en vän i tidningarna telegrafiskt underrättat honom om anmälarens namn. – Kan du gissa?! Örnfelt – där har du honom! Ärofulla sporrar, nå det är en tröst, jag har alltid känt på mig, att hans högvälborenhet varit min svurne fiende.

Hur kunde han tro så fult. Lydia tryckte handen mot det olyckliga tidningsnumret och tyckte, att hon måste tvinga modet in i Måns bröst, modet att se sanningen. Han var icke den konstnär, folk gjort honom till – kände han det då icke på sig? Kunde människor undgå att känna sådant?

Kritikerna anslöto sig mestadels till den första, men ehuru Måns uppsluppet föreläste dem under försäkringar, att det roade honom se hur skickligt hetsjakten var satt i gång, såg Lydia nog, att han gick och väntade på något helt annat. På striden som skulle blossa upp om hans namn. Men därom spordes intet. Äfven gamla vänner dröjde. Blott en hafsig biljett från doktorns Adelaide: våruppköp – Köpenhamnsresor – boken mycket lik sin författare – säg hade han läst det senaste af den lofvande debutanten – gudomligt! man försmäktade efter något nytt. Eldröd kastade Måns bort den doftande episteln, att han kunnat anse en sådan uridiotisk modedocka vara någonting. Snart blef det fullständigt tyst omkring dem. Om de bott i en öken hade de ej kunnat lefva mer utestängda från människor.

Och just dem var det Måns nu tycktes kräfva. Antingen han slog sina lofvar i den lilla staden, som för hvarje dag myste mer hvit och röd och frodig med sina stupande tegeltak bäddade i millioner äppelblom, som jättejordgubbar i gräddskum, eller han satt i hotellsalen och såg folk komma och gå – alltid uttryckte ögon och väsen samma spörjande oro, växlande mellan hopp och missräkning. Och Lydia anade, att hvad han evigt och alltid bidade var att höra talas om sin bok.

Sedan gammalt hade staden brukat välkomna sommaren med en festmåltid i hotellets park. Och en vacker morgon kom Måns hem i ytterst lifvad stämning – de skulle ovillkorligen teckna sina namn på den framlagda listan. Man kunde också öfverdrifva sin misstänksamhet, kanske folk rent af väntade ett närmande från deras sida. Lydia log – han tycktes öftaga hennes roll.

Men då stadens tidningsunge härnäst kom ut, förkunnade den med jättebokstäfver, att årets tillställning på grund af mellankomna hinder tyvärr måste inställas. Som en ersättning uppläte borgmästaren sin trädgård, till hvilken dock af utrymmesskäl endast ett begränsadt antal biljetter komme att försäljas.

Måns hörde det på rakstugan, och af den talträngde Figaros sätt att behandla nyheten förstod han lätt sammanhanget. Han behärskade sig ända därhän att likgiltigt skratta, men utkommen i solen tyckte han, att alla människor drogo på munnen. Det kunde då icke vara inbillning att bekanta hälsade brådskande, som om de varit rädda att blifva hejdade.

Hvem skulle vågat tillfoga den berömde författaren denna skymf, om icke – Ett formligt illamående inställde sig, han fruktade att falla omkull. Hittills hade han verkligen mest lekt med onda föreställningar. Nu slog honom sanningen: hans skalderykte hade lidit afbräck.

Så kom en kväll, ljuflig som ett ljumt och kryddadt bad. Från borgmästarens trädgård bakom torget ljöd musiken bort till bakgatan utmanande muntert, och Lydia stängde hastigt fönstren. På en gång hviskade Måns från soffan: – Nej, det här kan inte fortfara. – Hvilket? frågade hon skarpt. Han teg. – Låt oss resa, sade hon starkt, låt oss bosätta oss bland dina vänner, de som förstå. – Vänner – jag har inga vänner. Han talade i tungt allvar. Och hennes själ var på väg att gå ut mot honom, då han på en gång slog om. – Jag skall säga dig en sak, Lydia: hela världen har förhäxats af tanken, att jag inte kan skrifva böcker – numera, du förstår?

Tystnad. – Och om så vore, skulle det kunna – något hjälpa? Måns reste sig häftigt. – Hjälpa?! Jag är väl i herrans namn densamme nu som förr, vill du också göra mig galen? Men en vanvettig handling kan ju – Han afbröt och begrof sitt hufvud i Lydias sköte. Grät han? – Du är sjuk, Måns, sade hon svagt och strök hans hår. – Ja, jag är icke frisk. –

De sutto i öppna fönstret i den ljusa natten. Ingen af dem kunde sofva. Länge hade de lyssnat till hvarandras tankar som till pulsens slag. På en gång talade Måns, han gitte icke längre tiga:

– Håller du i själ och hjärta så ofantligt på det här, till sist är det ju blott en form.

Hon knäppte ihop händerna, hon kved:

– Min älskade, förlora inte din själ, jag vill bära den, mina armar äro starka.

Hans drag mjuknade, men åter blef han tillknäppt och ett drag af hånfull envishet satte sig fast i mungipan: Jag skall säga dig, Lydia, du har ett betänkligt fel, du vill draga allt under din synvinkel, leda alla själar med din vilja och gud skall veta, att den räcker till –

Nej, nej, han slingrade sig ju. Hon fick ord att tala nu, klara ord om det vidunderliga i att han, just han – Men det tjänade till intet. Hon ägde honom ej. Han sade sig vara betydligt trött på ord, det borde hon förstå, han hade haft för mycket ord. Saken vore, att deras nuvarande lif gjorde konstnärsbanan af både inre och yttre skäl mer än oviss. Han ville hvarken öfvertala eller muta, långt ifrån. Ja, han ginge så långt, att han tillade: tiden kan ju bringa rosor.

Rosor – i den jordmånen?!

Dagarna släpade sig fram. Lik en missdådare smög Lydia ur huset bakvägen öfver kållanden ut på fälten. Hon skyggade för att synas i staden, den stora feta jordens fålla, dit man vill jaga henne tillbaka, en förlupen, en brännmärkt flykting.

Det var som om hennes lif sletes i trasor, omöjliga att bruka mer.

Så gick hon en dag i kvällningen. Stegen voro trötta, hon tänkte på det samtal hon nyss haft med den unge hjälpprästen, vilsekommen på platsen äfven han, misstrodd för sin frisinnade åskådning. I förtviflan hade hon sagt sig, att han icke ens skulle tillåta dem spela komedi med ting, som voro honom heliga. För honom vore det väl ej blott form. En blond Kristustyp denne präst – med drömmande ögon, som föreföllo som ville de helst blicka i obefolkade rymder men af ett vaksamt samvete tvingades att forska ut människor. Hon hade talat om idealitetens värld, dit man drefves att spränga fram genom alla hinder. Han om den nödvändiga ryggraden. – På allt kunde man tvifla, till och med på en sedlig idé, tviflets mörka land vore stort, men aldrig på historiens orubbliga gång, på att seden, så länge den är sed också föreställer fullkomligheten. Han såg så lättad ut öfver denna tanke, hans ansikte lyste, han gick till fönstret och visade henne på, hur fridfullt skön den lilla staden låg där i kvällsolens brand. Midt i hennes sköte reste sig kyrkan likt en kärleksfull mor – samlande dem alla omkring sig, husen i sin grönskande infattning – högt öfver flocken pekar kyrkan – modern och har dock sin grund i samma mark – – – Ju högre barnen äro, desto mer skåda de af den ärevördiga, men till spetsen med det gyllne korset når dock ingen. Och de lägst stående måste nöja sig med att blicka mot de fasta murarna. Hon skulle taga det hela som en skön symbol.

Blek hade Lydia stirrat på det åldriga tornet, där solglöden kröp ihop och slutligen lämnade de vittrade väggarna i en död kall ton.

Vägande hvart ord på sanningens våg hade hon talat:

– Om nu det hundrade fåret födts med sugande längtan till berget där utanför samhället och kyrkan – längtar därför att det fått lungor att andas den skarpa luften och ögon att se vida omkring – in i osedda land. Om det just för att äga ryggrad, måste lefva sitt lif däruppe – upptäckarens, som bara så kan tjäna de nittionio – dömer ni då det hundrade fåret med sin enda kraft att offras.

Och den unge prästen hade smålett: Jag tror inte på dylika undantag, hvad vi alla djupast behöfva är ett och detsamma.

Hur hon då svept sig i sitt stolta medvetande likt romaren i sin mantel:

– Jag vet att det ni kallar brott har gjort mig större än jag var.

Men med ett blifvit svarslös inför frågan: Nå han, som ni nämner er make, har också han, för att begagna ert språk »vuxit» genom – sedlighetsbrott?!

Under det Lydia vandrade i dessa tankar kom hon in på en aflägsen del af kyrkogården och varsnade en ung flicka. De ströko förbi hvarandra, och det unga ansiktet flammade till, men van vid slika yttringar af igenkännande fäste Lydia intet afseende därvid, då hon på en gång omfattades af unga armar. Hennes hjärta slog mot ett stormande hjärta och hon hörde brådskande ord: – Vi äro ett par som förstå, vi älska er, ingen af oss gick på festen, men vi få icke – Och så var flickan borta. Men i den vindlösa sommarstillheten dröjde ännu orden, burna af millioner aspblads darrande och knäppande – suset om lifvets eviga seger.

Lydia vände fort, hon tog vägen genom den stora gatan nu och bar sitt hufvud högt. I hemmet slog henne i möte en kylig luft, där stod skrifbordet som det stått dag ut och dag in lika blankt och orördt, bokskåpet var låst och Måns satt grubblande och sluten, som hatade han allt hvad han förut älskat. Hon ilade fram till honom, hon bringade värme nu, hon, visste han att det fanns nya människor, som hoppades på dem, hur

skulle de kunna svika dessa? förvirra deras själar? Men utan att förändra en min mottog Måns detta budskap. – Min vän, att du bara står ut med att bråka.

Som hon kommit från gatan hade hon stått med ryggen mot fönstret, där natten sakta drog in – nu smälte hennes färg in i fönstrets gråhvita ton. Läpparna kröktes, hakan lyftes, hon såg ned på honom kallt.

– Så gör mig då till en sköka!

Men han höjde sina axlar – han var verkligen blifven känslolös för ord.

En månad efter helgade kyrkan Måns och Lydia Löfvéns förbund och gjorde dem till äkta makar.

Den dagen var Jetta Strålbergh stadens viktigaste person. Somliga menade att detta stora barn vore en sierska, den Herren utvalt till ett härligt dåd. Och alla enades om att den heliga dufvoenfalden aldrig vunnit en skönare seger öfver enfalden i sämre mening, den som blott är brist på ormens klokskap.

Men midt ibland dem gick lilla Jetta i djup undran öfver sig själf.

FJÄRDE DELEN

XIX.

Måns väntade tills de lätta stegen utför den knarrande trätrappan dött bort, sedan började han sina förberedelser. Han satte bläckhornet så att det tillsammans med skrifbordets två ljusstakar bildade en trekant, hämtade ett glas vatten och ställde vid sin högra sida och tre kvistar björklöf i ett glas till vänster. Midt emellan lades den välordnade högen papper, och under det Måns oändligt noga jämkade, darrade hans händer litet, och kallsvett bröt ut på pannan. Sedan gjorde han några gymnastikrörelser och doppade hufvudet i ett fat iskallt vatten, nyss hämtadt från brunnen, och var så färdig.

Likväl dröjde han och sökte oroligt med blicken en undanflykt, något som kunde ytterligare tillbakaskjuta stunden, då han måste begynna. Men intet fattades, allt stod där så innerligt tjänstaktigt till reds, det heliga tretalet väl företrädt. Att folk skulle beteckna hans uppförande som vansinne, visste han mycket väl men var längesedan öfver den ståndpunkten. Han kände, att det fanns en ångest, som klädde af människan hvar smul af förnuftig kunskap och ställde henne som ett naket barn inför hennes eget lifs erfarenheter. Och han hade märkt, att tretalet ensamt eller mångfaldigadt bringade honom lycka. Om sådant borde man aldrig försöka öfvertyga folk, ty de saknade förutsättningarna för att begripa.

Nästan vördnadsfullt satte han sig ned och började med en krampaktig fruktan dagens tunga. Att ingifvelsen svek fick man ej låtsa om, endast tvinga pennan att löpa lugnt och stadigt. Då kom det.

Det som af Måns Löfvén skulle skapa en ny konstnär, en ny, en ny.

Medan han skref, samlade sig föreställningen härom, det gällde att lösa något i hjärnan, som måste finnas där, måste, bara hittills bundet, men det blef till rakt ingenting annat än ord, ord, han förstod det och fattades af galghumör – skref vidare, skref i trots af allt, ur pennan hoppade små svarta satar ned på det hvita arket, öfvermänskligt fick han behärska sig för att icke skrika högt. I stället jagade pennan på i yrsel, han visste nu att ej en bokstaf af detta komme att tryckas, medvetandet härom bringade honom i ett raseri, som piskade fantasin genom öde öknar, utför mörka stup, hej, hvem kunde förmena honom att skrifva hvad han ville, den önskade han se i hvitögat, – om madonnor på liljeängar eller om Adams funderingar, innan man hade den

oförsyntheten att stjäla från honom en del af hans egen paradisiska lekamen.

Med ett skärande rasp korsade Måns öfver alltsammans, bringade hämndgirigt föremålen på bordet i oreda men ångrade sig genast och återställde dem i deras sköna ordning. Han fick vara sansad och förnuftig. Allt hade en öfvergång. Han nekade icke för att mörkret, som inhöljde honom, var fruktansvärdt, men historien och den enskildes lif visa, att gamla ideal ofelbart dyka upp på nytt. Se då blott de många skolorna, i dag blått, i morgon rödt, så blått igen, det hela världens största nonsens, man hade att förlita sig på hvad man en gång verkligen varit, bakom människornas växlande och virriga meningar stod rättvisan och inriktade händelserna, det var blott att böja sig och tro.

Måns förde nu pennan in i gamla kända fåror, men hela tiden dansade ett litet gäckande ord framför på det släta arket och stal styrkan från dem, som kommo efter. Ingen som bryr sig om – fladdrade och vippade det för Måns' ögon, ingen som bryr sig om. – Ordet svingade ut i stillheten och gjorde denna med ens opålitlig, rätt hvad det var trängde ljud in öfver allt genom dörrar och fönster, det blef ett kacklande och bräkande och råmande, som likt en fin syl rispade hans örhinnor. Till sist flyttade hela gården in i stugan, där rusade hunden skramlande med sin kedja ur lidret och skällde ursinnigt, drängens yxa gick löst på granriset, hackade ihärdigt utan uppehåll. Sven Bryntesson kom körande med ett planklass, och när stapelbräden föllo smattrande som revolverskott for Måns upp, darrande i alla lemmar och med hörseln onaturligt spänd. Det isade utefter ryggraden. Det kändes som om det aldrig mer kunde blifva tyst. Icke ens här på rama obygden, hvart skulle man då fly? Bygga ett skjul i skogen? Men alla socknens skällkor envisades att hålla till just på Bryntessons ägor, hvar kom den ifrån denna sällsamma otur?

Stel af förtviflan gick Måns till gårdsfönstret. Han var bestämd på att med hela skärpan af sin blick tränga genom lifvet därute och finna hvad folk nu upptäckte öfverallt: Det stora, det försonande, det ljusa. För det skulle väl icke händelsevis vara uppfunnet af sådana, som mist ögonen, som kastat af sig lifvets börda, emedan de icke rådt med den? Eller af dem, som funno det med sin fördel förenligt att omhulda mängdens lönligaste svaghet, kärleken till lögnen?

Åhnej, så finge man numera inte tänka och ännu mindre säga. Låt därför se hvar det döljer sig.

En rymlig gräsplan innesluten som en borggård af fähus och skjul samt två röda stugor. På gårdens ojämna tufvor samlar sig gödseln i högar, man kan nätt och jämt komma fram på de smala gångarna till uthusen och landsvägsgrinden, där två uråldriga lindar tjäna som stolpar. Lika uråldriga äro redskapen i det öppna lidret. Sven Bryntesson slår ännu sitt hö med lie. Han äger den fetaste jorden och den tätaste skogen på mils omkrets, och likväl bära fälten usla skördar och aplarna sämre och sämre frukt, ty ingen ids grafva, gödsla och förbättra, ingen bryr sig om att utvidga och odla. Som gården står, så har den stått i hundrade år, först då det gamla boningshuset rent af ramlade öfver gammelfars fars hufvud byggdes ett nytt. Och fast det nu är lika när, golfven gungande och väggarna gistnande, menar Sven Bryntesson att det håller hans tid ut. Se bara hur de gå där med sina tunga, oföränderligt liknöjda ansikten öfver gårdens nötta stigar. Sömnigt och säfligt, så att gräset kan växa öfver deras spår, hvarken blåst eller regn förmå påskynda stegen. Icke ens för att gifta sig orkar Bryntesfolket längre än till angränsande gärdesstängsel. De tre granngårdsböndernas hustrur äro alla Bryntesdöttrar. Måns vet att flickan utan motstånd låter sig som en vara förflytta från det ena huset till det andra, uppgörelsen sker under mycket prutande och ' små försök att öfverlista hvarandra. Ty ehuru man ej vill arbeta, vill man nog håfva in. En sak finns, som verkligen förmår tända lifsgnistor i dessa ögon, hvilka alltid se på en, som om de ingenting såge – öfverhufvud varsna de visst intet af världen utom grindens gamla lindar. En sak finns, som ger Sven-far målföre och och byter hans försagdhet i idel slughet. Det är ordet pengar. Klangen af silfver framkallar en svag rodnad på kvinnornas kinder. Nödgas de växla en krona, sucka de djupt, de lysa öfver grötgrytan med stickbloss, de värma vid glöden hemmaslaktad talg och stöpa sina ljus, och deras föda är fångens kost. Ja där de med ögonen nedslagna gå mellan fähus och källare är det som sökte de på marken efter förloradt mynt.

Det är väl också annat.

I trakten formligen blomstrar superi och vildt lefverne. Gamla och unga sällar draga från dörr till dörr och pocka på brännvin, de kunna komma i skaror nattetid och dunka på gammelhusets ruttna väggar och ruska i dess bommade dörrar för att slippa in till töser och dryckjom. Här går till som i den laglösa medeltiden. Men Bryntesfolket tiger. Tysta som möss ligga unga och gamla nedkrupna i sina fjäderbolstrar, och när Måns förehåller bondfar denna oförsvarliga feghet eller lojhet, svarar bonden aldrig ett ord, sänker blott hufvudet och spottar. Likaledes kvinnorna. De stå där med undergifvet korslagda händer och minen af envis slutenhet. Men bakom deras tunga ögonlock kan han skymta glimten af ett löje. Och den äldsta svarar varligt, att det nog är så det, allt blir en vana, men värre var det förr.

Sådant är traktens bästa folk. Hvarenda människa inom och utom socknen säger det: Bryntesfolket är bäst, därom finns intet tvifvel. De hvarken stjäla eller dricka sig oskäligt druckna eller skaffa ungar in på fattigvården. De hvarken slåss eller draga folk inför rätta. De neka till att på söndagen plocka ett bär eller slå i en urfallen spik. Se de Lydia sömma, stå de med händerna i kors och småle fromt, som ville de säga: Käre I hvad kommer det oss vid, det blir Eran sak, vi blott prisa Gud, att prästen lärt oss himmelrikets väg.

Bryntesfolket har nått höjden af bondedygd: frånvaron af laster.

Ah Lif – ditt namn är lögn. När du är som bäst är du svaghet och löjlighet och fulhet, icke möjligt att någon kan se på lifvet ljust utan att ljuga – inför sig själf.

Du lilla reptil – du människa, Måns Löfvén känner dig, han.

Och den upprörde författaren for omkring, händerna på ryggen, hufvudet sträckt fram som för att hinna om sina egna tankar.

Men just lögnen var det man begärde. Offentligt. Fräckt. Hvad vore så mer att säga? Massan hade alltid kräft den varan. Men under det förut folkets andliga ledare togo det i nacken och förde det till bråddjupets rand, tvungo det att stå stilla en stund och tänka, så gingo nu allesamman i rörande enighet hand i hand på den breda vägen. Intet under att man började älska ordets män, som målade allt i ljust. Sanningen den söndrar, men lögnen enar.

Måns vände sig mot en spegelbit, som hängde på väggen och betraktade uppmärksamt sitt ansikte. Under den blekfuktiga pannan lyste ögonen ettrigt hvassa.

– Det där var en bra fras, tänkte han, den skulle passa för mitt stycke.

Han fortfor att se in i spegeln. På lur i pupillerna stod en rädsla, som kröp längre och längre fram, och Måns tyckte att bilden löste sig ut från honom själf och blef en person för sig. Han visste på heder och tro icke hvem som ingaf alla tankar, hvem som harmades, hvem som ville, hvem som kände, om det var människan i honom eller den andre – författaren.

Och när han förnam att till och med denna tanke ville vampyren där suga till sig för att lämna den verklige Måns Löfvén tunn och tom som ett utsuget drufskal, svartnade det för hans ögon, så att han ingenting såg mer än en förvirrad massa af fläckigt och strimmigt kött, och han höjde handen för att slå till. –

– Du, stönade han, du som slukar hvart lifsfrö, som spirar i min själ, du som älskar för mig och hatar för mig, och som jag hatar och inte kan lefva utan, du sviker mig nu till sist – du diktarfan.

Den knutna handen träffade Måns egen våta panna. Han skrattade till: teaterhjälte – hvarför i alla goda makters namn kastade han icke den lede dit han hörde och blef rätt och slätt god människa och nyttig

medborgare? Sålde hvad han hade, det var ju inte mycket, sades det, och försvann från skådeplatsen.

En tid fanns då Måns Löfvén verkligen var en och icke två – därför att han aldrig upptäckt, att han icke var det. Och när han skref om sitt hat till det lilla vrånga lifvet, älskade han hemligen barnafromt detta lif. Det var på den tid, då människorna andäktigt lyssnade till hvad han hade att förtälja. Då släckte han allt sitt fromma hat i dikten och kände sig efteråt god och vänligt stämd mot allt och alla.

Men det förbannade var att människokärlek, dikt och erkännande hörde ihop. Förlorade han ett, förlorade han allt. Han var åtminstone ärlig karl, och skulle vilja veta, hvarför det just ålåge honom att träda utom sina gränser.

Åter ryckte Måns upp sig, fattade posto vid det andra fönstret och iakttog med den gamla hungerblicken, hur dalen mörknade för solskymmande moln, och hur alla de röda stugorna och vajande fälten tycktes öfverdragas af skyarnas blyfärg. I detsamma sattes bykyrkans båda spruckna stapelklockor i gång. Den hesa klangen hördes maktlös och tunn, då och då en ansats som för att svinga ända upp i himmelen, men som genast sjönk utan att förmå framkalla ens det svagaste genljud bland de furuklädda åsarna. Lika fattig och entonig tedde sig den lilla hopen med sänkta hufvuden, som i landsvägsdammet sakta nalkades kyrkogårdsmuren. Ett enda trögt framglidande af svart vadmal och stela lemmar.

Det gällde att gifva lifsmörkret stort nog, han anade hvad som brast, orsaken till sitt nederlag. Han såg för smått. Den som vill skaffa gehör åt något bortdöende, får nog skrika hårdare än förr. Det nyfödda kan man jollra sig fram med, folk höra på ändå villiga och förtjusta, taga det ej så noga, fråga ej hvarifrån det kommer, litet lån här, litet lån där, blott frasen klingar öfverraskande.

Det ryckte i Måns ansikte, hans sönderslitna tankar arbetade sig ända ut i musklerna, skärande tydligt såg han sig stå där förlamad och stampa på en och samma fläck, under det åren lupo ifrån honom och försvunno som minuter, och ett nytt släkte växte upp sagolikt stort och klokt och starkt, skyndande förbi utan att ens se åt honom, som en gång varit lika viss att han sagt det sista ordet om konstens och lifvets väsen. Djupast inne hade han redan vaknat ur denna villfarelse. Men icke skulle dessa lyckliga, som nu flöto ofvanpå, vara ett solgrand mer värda än han den gång eftervärldens dom föll – kunde han då icke vänta till dess? Nej det är något upprörande i en visshet, hvarom man tycks vara ensam i hela världen. Hvarför skulle han gifva sig? Han kände bara ett lif. Just att han förmådde törsta efter att lefva detta fullt, sade honom, att han icke skulle dö den efterblifnes kvalfulla död.

Det måste finnas en räddning, ett språngbräde öfver till lifvet.

Om han åtminstone mäktade bygga upp just denna sin egen vanvettiga åtrå till ett himlastormande under –

Eller kanske förakta den?!

För resten en tanke – måhända en af de trettio silfverpenningarna, som rullat ut i världen och blifvit till gångbart mynt.

Bah, till sist var Judas tviflaren, som hetsades till döds af tviflet på sitt eget tvifvel –

Hvem kunde bevisa att icke den störste förrädaren just var det största sanningsvittnet!

Därute låg ännu dalen i starkt ljus. Som förföljd hade Lydia sprungit uppför den branta ängsbacken och andtruten kastat sig ned på krönet med skogen bakom. Här kunde hon se träkorsen öfver Bryntessönernas många grafvar afteckna sig i en spöklång rad mot den kalkhvita kyrkogårdsmuren och Svengårdens takpannor glöda. Ängarna lyste af juniblom och i hundratal kilade svalorna in och ut under takåsen. Lydias ögon, borta i dalens ljus, tyngdes allt mer af drömmar. Och på en gång blef gården till en bröllopsgård med

gnäggande hästar och de två lind-stolparna, förbundna genom slingor af löf, där det som från skeppet i en kyrka hängde ned konstfulla kronor och hjärtan genomstungna af pilar. Ut på det blåmålade bislagets stenhäll träder brudgummen följd af bröllopsskaran. I händerna håller han tvenne åldriga silfverbägare, hämtade nyss ur loftkammarens sirade hörnskåp och fulltecknade af namn. De äro bräddade med vin, och så räcker han den ena till sin brud och båda dricka i botten. Och då de druckit, tager någon en udd af stål och fogar till bägaren de bådas namn under fars och mors och hela raden af Bryntessläktens män och kvinnor så långt någon minnes tillbaka, ja längre ännu. Därpå tågar det glammande följet uppför ängssluttningen hit där grafvarna skönjas så klart. Och brudgummen lyfter bägarna mot solen. – Se, ropar han, nu går det solbud mellan våra namn ristade här i det hvita silfret och fars och mors svartnade namn på korset, kom låt oss hälsa med solen tillbaka: hell er i döde, som aldrig dö, hell!

Lydia vaknade till.

Därnere steg en kvinna med sitt barn på armen öfver granngårdens stätta och släntrade långsamt hafrerenen fram. Hvar dag i storm och väta, i ur och tork vid den tid, då solen sommarårs viker från bänken under västra apeln, kommer hon. I kröken dyker en annan kvinna upp, stickande på en strumpa, hon nickar och de slå följe, en tredje möter vid Svengårdens lindar, så tåga de efter hvarandra öfver gårdens nötta grässtig in i köket och slå sig ned vid härden bland gammalhemmets kvinnor. Där sitta de och tala lågmäldt till hvarandra, medan dagen svinner. Råkar det dröja öfver tiden, kommer någon inifrån ut på trappstenen, står ett ögonblick spejande och går sedan långsamt, ansiktet dödt och likgiltigt bort till grinden. Mycket folk färdas på den vägen, folk från grannsocknar, som skola till långt aflägsna städer ja ända till Amerika. Men hon, som väntar, ser med bleka ögon förbi alltsammans mot hafrerenens krök. Och när kvinnorna ändtligen blifva synliga, säger hon: så ni komma nu, ni. Och de svara: Ja kära I, nu komma vi. Det var Stjärna som kalfvade i middags eller lillan som skulle ha droppar för magsjuka. – Här finns väl droppar i huset här ock, det borde I vetat, säger då hon, som väntat. Och så fortsätta de, fyra nu, trampande med krökta ryggar i hvarandras spår den nötta gången till gammelhemmets tröskel. För Bryntesfolket finnes ingenting till utom vissheten att de ha ett fast tag i hvarandra. Intet vilja de släppa – icke ens de målade kistornas rara klenoder eller öfverflödigt koppar och tenn på kökets väggar. Ehuru det gått utför med Brynteska släkten nekar Svengårdsfolket att likt andra sälja sitt gamla för att i stället kunna köpa slåttermaskiner och stadstyger. Där bo underliga människor på Bryntesgården – i deras blickar finns ingen oro.

Det gled nu stora svarta skyar för solen och klockorna begynnte ringa till begrafning. Lydia slöt ofrivilligt ögonlocken som för att slippa se de kalla färgerna eller kanske för att bättre kunna lyssna. Den var så oändligt rörande den tarfliga klangen som aldrig begärde att blifva hörd utom af sina egna. En klagan, men som innerst skalf af stålfast jubel. Berättade den icke om släkten efter släkten, som bundna i skuggan stirrat mot ljuset? Kanske törstande efter att lefva därute, kanske drömmande om att en dag resa sig och bryta banden. Men aldrig en och en, hand i hand måste man vandra ut i lifvets glans, tills dess är det godt att vara många om att lefva i skymmet, kort är ändå lefnaden all, ack flyktig som ett blomster på marken, intet att räkna mot den ovanskliga härligheten, all längtans fullbordan, fattigt folks stora upprättelse.

Detta ringde de spruckna klockorna in, och när Lydia reste sig och gick vidare in i skogen, där tallarna stodo täta långt, långt bortåt smög klangen med och blef i det rymliga djupet till ett mjukt fulltonigt strängaspel. Hon såg smärtare och rankare ut nu, dragen hade fått strängare linjer. Sitt tunga hår bar hon benadt midt öfver pannan i en jättefläta, som slogs ett hvarf från nacken om hjässan. Den rena stilen passade förträffligt hennes väsens kyliga tillbakaträngdhet.

Hon log spotskt: lögn skulle Måns säga, lata och småsnåla bönder är det, ingenting annat. Måns bara ser, han hör aldrig. Han lägger aldrig örat tätt intill ett yttre lif, tills han förnimmer rytmen af en dikt. Då skulle han förstå att ord och handlingar bara äro opålitliga genljud och vrängda återspeglingar af den dikten – verkligheten närmast spillror som flyta upp på ytan, spillror af tankeskeppen inunder där de slungas mellan

djupets klippor – af drömslotten som byggas och grusas.

Alldeles som när han ville lära henne se skogen – genom naturkunnighet! Saken är att Måns bara äger ett par ögon, men två får man ha. Det ena öppet – spejande talar om sina upptäckter för det andra slutna. Då börjar det slutna ögonparet också se, och hvad det ser är det hela.

Hon nickade åt tanken, knäppte händerna om nacken och blundade i ett lyckligt leende – hvad skogen hade många gestalter.

En grön skymning, där ljuset från alla håll söker tränga in. Och allt därinne rör sig i böljande massor, som vältra ur det djupaste dunklet – och bukta – och svinga, famla på skilda, vägar fram mot ljusets smala strimma. Men ner i den gröna stillheten droppar tungt en ton af vilsen längtan.

Och utanför stiger solen och bredare och bredare blir ljusets väg. –

En iskall stumhet, en visshet utan hopp, hvar man går fram ingenting annat än likgiltiga fula former, fjättrade vid jorden, frusna och liflösa hänga de i tomheten.

Ett enda hiskligt odjur, drömvidundret som plötsligt får lif och andas en i nacken och slukar en med hundra ögon och snuddar vid en med hundra armar, där man flyr i fasa för det gåtfulla.

Men lika ofta är skogen ljusa dagen, tindrande solfläckar, glädjen bara af att lefva i minuten, allt lätt att förklara.

Den är döden, skräcken, lifvet, hvad hon vill.

Skogen är helt enkelt hon själf.

Något otåligt kom öfver Lydia och hon skyndade vidare.

Hvarför skulle det vara större att lefva än att dikta? Dikta är att lefva helt – bara den storartade fördelen, att man icke personligen beröres. Självfva kärlekslyckan var som en utslagen ros i handen, då man njöt den skälfde man af fruktan för att bladen skulle falla af. Diktarkraften blir större ju mer man fordrar af den. – Underligt förresten att känna kärlekens och sorgens hela makt men blott i åtrå att vrida knifven om i bröstet för att se blodet droppa och bli till främmande gestalter. Det föder grymhet –

Grymhet – hvar fick hon det gamla ordet ifrån! – Långt inne i henne glöder något strängt – hon nämner det en gnista af rättvisans heliga låga. – Då Måns våldförde sig på det finaste hos dem båda, dog den stora lyckan. Hon ville att den skulle vara död. Detta föll sig lika naturligt som en gång kärlekens källåder sprang fram. Alltsedan dagen, då han försköt hennes fria gåfva, har hennes tanke lefvat stolt som en kränkt jungfru – det blef hans tuktan. Skonades hon väl själf? – Såg hon icke sin vår svinna? Och nu vill han också förneka henne –

Hon tvärstannade – minnet stormade inpå, när var det? Mycket längre sedan än det nu förefaller, strax efter det Måns uppfyllt hennes fordran att komma bort från människorna till ensamheten. Som tack gaf hon honom ändtligen del af hemligheten och väntade på hans dom. Alldeles segerviss. Och så kom det – dämpadt, skonsamt men fast:

– Barn, var glad att jag afbröt det här, för det är så genomgalet att hjälp knappt finns. –

Här drog Lydia ett litet darrande andedrag – minnet var förfärligt lefvande.

Hur hon på en gång fann sig besynnerligt sysselsatt med vägguret. Det slog lustigt i takt med hennes pulsar,

två för fyra, fyra för åtta – sjönk därpå, blef två för två, så två för ingen. Hennes hjärta hade upphört att slå.

– Jaså till den grad dåligt. Ingen hjälp – hon var bestämd att krossas då – ja men hur var det möjligt? Nej det var icke möjligt. Han dömde falskt.

Och åter slog pulsen som en rasande. Hennes ansikte måtte i tur och ordning uttryckt allt det där, från en dödsdömds tiggande ångest till det återuppståndna själfmedvetandets höghet, ty Måns granskade henne riktigt giftigt. – Är det på det viset, sade han, är du ärelysten? Det var värre.

Så började han tala om allt som felades hennes stackars alster. Både ämne och behandling voro konstlade och virriga. Hon hörde knappt på, hennes hufvud värkte af den enda öfverväldigande tanken: kan det vara sant – men det är icke sant. Hon beslöt att höra sig för på annat håll – var icke rädd för att taga steget fullt ut – sände upp just dem af sina alster, som Måns funnit allra orimligast och till själfva Otto Örnfelt, den berömde kritikern. Och nu vet hon, att det icke var sant, nu skulle hon kunna tillintetgöra Måns.

Hon kramade ovillkorligen om fickan som för att känna – jo det låg där som vanligt. Hon blef blodröd – skogen såg närgånget på henne. Men hon nickade tillbaka – hyckla inför sig själf är lågt.

På det hela alldeles ingen öfverraskning, hade hon icke alltid trott att hon en dag skulle finna riket och kronan.

Förr, redan som barn vid sin fars knän, drömde hon om en stor stor kärlek, som skulle taga henne sådan hon var med allt sitt, lyfta henne i sina armar och låta henne somna in där, glömsk af sig själf, därför att det fanns en annan, som sög till sig allt hennes och lade det till sitt eget och vardt större och starkare än hon. Den kärleken mötte hon aldrig. Ensam fick hon gå där med sin kungstanke. Och nu stod hon framför portarna och fordrade sin , gärd af lifvet. Icke mer, hon var för ärlig att mottaga ett uns mer än hon var värd, men heller icke mindre.

Vägen bar öfver flata stenhällar och trädrötter med gran och enkratte på ömse sidor, alltjämt uppåt, tills med ett buskarne åter samlade sig till allvarlig skog kring en brant och smal stig. Och så stod Lydia på backens topp i en flock af resliga furor, i hvilkas midt reste sig ett förfallet utsiktstorn. Vindeltrapphuset, ledande till afsatsen, var halft ruin, och den blottade trappan afbruten ett stycke från marken. För att ingen skulle finna gömstället brukade hon för hvar gång på nytt släpa fram en stubbe till den söndriga trappan och klättrade sedan djärft till tornets sista afsats. Det var alltid med barnets giriga glädje hon återsåg alltsammans: trälådorna tjänande till bord och stol och skrinet med skrifbehör alldeles som hon lämnade det, instucket i trapphusvinkeln.

I tanken att intet öga sett, ingen hand vidrört låg tjusning.

Hon gick fram till bröstvärnet och blickade andaktsfullt ut öfver sitt rike. Något glimmade därnere likt tennbitar i sol, det var byns rutor. Små kryp rycktes som dockor af osynliga trådar hit och dit, det var människorna. Högre och närmare stod den ofantliga hären af trädkronor, hufvud vid hufvud ända fram under hennes fötter, och långt i fjärran svallade åsarnas böljor i oföränderligt blått med lättaste silfverskum. Mellan solen och henne intet utom djupa rymden.

Och rätt som det var begynte trädens kronor buga och buga, från dalen kom ett sorl som af tusenstämmigt jubel, och ljuset öfver åskammarna höjde sig förklaradt.

Hennes alltsammans! Hvem kan skilja hungern efter att skapa från törsten efter ära? Det är som att skarpt fästa ögat på åsens kam och dock samtidigt tvingas att på ögats näthinna upptaga himmelen med sitt glödande klot. Ögat är inrättadt så, det är allt.

Hon motstod icke längre begäret, drog ur fickan det söndertrasade brefvet och indrack dess härlighet – nej intet tvifvel att just på henne väntade man i diktningens värld.

Hvad var det – lät som ett kacklande skratt? Nå blott de lösa sidobräderna som med ett torrt ljud slogo mot trappan. Tornet hade börjat knaka likt skeppet i frisk sjö.

XX.

Det föll sig allt svårare för Lydia att efter fullgjorda morgonsysslor obemärkt smyga ur huset. Från skrifbordet därborta utgick som en elektrisk ström, hvilken höll henne i jämn dallring. – Måns afvaktade ögonblicket, det kände hon. Det hade blifvit en formlig vurm hos honom att läsa upp sina alster, så skulle hon sitta inne och låta sin egen diktarstämning hackas i bitar – hvarför? Han tålde ju ändå icke sanningen. En stum kamp hade till slut utvecklat sig dem emellan. Bredt, nästan rått kraftigt, underströk Måns just de ställen han måtte känt på sig, att hon minst fördrog och vädrade visst sedan kritik bara i hennes tålmodiga hållning och undergifvet korslagda händer, ty med ett hörde han upp och anklagade henne för likgiltighet. Teg hon därvid, sade han: tänk en hustru som inte ens gitter tala om sin mans lifsgärning. Och yttrade hon sin verkliga mening – Måns diktning var henne ju på det hela främmande – blef det till att oförståendet satt och gjorde sig bred vid hans egen härd. Orimligheten låg i öppen dager. Hon kunde naturligtvis icke ljuga fram det enda ord, som förmått lisa denna svaghetens smärta, det hade ej blott varit löjligt utan ovärdigt.

Men så hände, bäst hon satt där med ordsvallet ur en sårad diktarsjäl gungande om sitt hufvud, att åtrån efter att skapa tändes lik en glädjeeld i hennes egen själ. Som vore medvetandet om Måns undermåliga verk ett bränsle, blossade begäret att just nu dikta – sitt allra bästa – öfverdådigt högt. Mot denna eld försvann allt i dunkel, hon uppbjöd hela sin förslagenhet – och lyckades slippa bort.

*

Andra morgnar tog Måns sin hatt och följde med ut. Misstänkte han? Sedan den där olyckliga gången hade de aldrig vidrört ämnet. Örnfelts bref – det kom för resten då och då nya – hade hon förtegat, af barnslig ömtålighet kanske, af oöfvervinneligt begär att hålla sitt för sig. Men när nu det stora arbetet, som skulle föra hennes namn ut i världen, kommit i gång, vore på tiden att Måns fick ställningen klar för sig. Hon fordrade sin frihet. Inte blott tid utan också vägen klar från stötestenar. Kom hon hem rusig af arbetssegrar kändes tryck och missljud olidliga, den förbrukade kraften lämnade henne vek, nästan blödig, hennes stämningar borde tagas varligt på, luften hon andades skulle vara lätt, dagen en fest och natten en brygga till ökad lifsförnimmelse – den som gaf allt, ägde rätt att fordra allt.

Hvarför icke taga denna rätt?

Hon kunde gå och föreställa sig Måns min, när hon berättade om sin lycka. Hvad hon genast såg var hans stumhet – han som spått så dåligt. Sedan blef det icke så klart – men han skulle väl storma upp i glädje öfver misstaget. Nåja – icke just storma – strax. Det vore ju rätt förargligt för honom, och han finge vänja sig vid ganska många band. Men efteråt – ja naturligtvis. Hon behöfde blott gå till honom och utsäga det lilla ordet.

Hvilket litet ord? – Nå icke värdt att tänka sig in i saken, stunden skulle nog ingifva.

Men småningom, omöjligt att veta hur, kom det dock att forma sig – och ungefär så här:

Ser du Måns, du har skrifvit i många år och börjar bli föråldrad. Det är ingen skam, för all del, du har haft din tid, men du förstår: allt bär framåt. Du var en gång, inte så länge sedan heller, man lefver fort nu, modern men icke lika stor, då är det så lätt att falla. Trösta dig emellertid med att jag tillhör det kommande,

betyg finns på att jag kanske till och med skall blifva berömd. Var ett snällt barn, nöjd och lycklig öfver att du får stå vid min sida därute i bemärkthetens solsken.

Så såg kärnan af hennes meddelande ut. Hon måtte sedan insockra pillret i hur mycket blygsamhet och halfsanning hon ville.

Hvad skulle nu Måns känna vid detta?

Måhända komme han icke att tro –

Men om han likväl trodde? det föreföll så underligt –

Förr under deras ströftåg gick han gärna och utlade sina arbetsplaner, tänkte högt, det hjälpte, sade han, och hon behöfde icke svara. Så vande hon sig att gå där bredvid och drömma halfvakna drömmar. Likt i barndomen då hon spatserade med sin far och hörde honom läsa vers, ibland visste hon icke ett ord af hvad Måns talat.

Men numera teg han. Det var som om han sökte hennes tankar, som om han lurade på henne. Hvarför stämde han icke upp vaggsången, som lullat henne till ro? Hvad ville han?

Härom kvällen t. ex. De hade följt landsvägen nedanför ängsbacken, luften stod mättad af åska, och under låg den långa dalen mörk och bidande. Öfver backen steg en ofantlig molnmassa i entonig blyfärg, och mot detta svarta aftecknade sig högst på klinten en blodröd stuga. Måns föll i hänryckning öfver verkan af färgmotsättningen – det vore en färdig dikt. Då fattades hon af otålighet – evigt något ofullbordadt i hans syner! – och ropade: Åh inte blir litet röd och svart färg dikt. Lägg i stället märke till hur fast och manligt stugans takås skär af allt det där vilda hotande, som tränger på. Hör du inte att det blåser i trumpet; hitintill skall du komma, men icke vidare, jag är lugnet i stormen, i mitt röda varma sköte bor man tryggt. Sådant är dikt. Hon hade talat tämligen högdraget och väntade, att Måns skulle skratta eller ock blifva ond. Men i stället tog han ifrigt upp sin bok – och skref. Hon var ju van vid att han tecknade sig till minnes likt och olikt, men nu rann något på henne, hon visste icke hvad, och med ett häftigt: det där är ju mitt – ryckte hon boken ur hans hand. – Är du galen – ditt?! sade han.

Nå det hela var ju ingenting, den futtigaste småsak, hon nästan blygdes, men – deras tankegångar voro ju som eld och vatten, och isynnerhet om han ansåg sin för elden och hennes för vattnet, hur kunde det senare då gagna honom? Det var det märkliga – trodde han ändå till sist –?

Där han nu oftare och oftare följde hennes steg, gick tigande med ögonen mot jorden, röfvade hennes tid och fordrade hennes själ, var det beständigt som om han ämnat säga något, som aldrig kom och som hon tvangs att gå och lyssna efter.

Hon kunde ju icke fästa sig vid hans känslor, nu finge det ske –

Åh Gud –

Ingen kunde misstaga sig om att Lydia i dag hörde på, hennes ögon slöko papperet, Måns föreläste ur. Men lyftes hans blick veko de undan som i blygsel att möta den.

Småningom svalnade hennes harm, som glödt hvit, till öfverlägsen ömkan. Det var ju så svagt att –

Dödt, stendödt.

En ilning af nöje for igenom henne – hvad gjorde det då!

När Måns slutat var det som om han velat förekomma, ty han anmärkte genast, att han en tid bortåt varit ur stämning, men det här vore han själf glad öfver.

– Berättelsen är min, sade Lydia kyligt klart. Du har användt en af de bästa bitarna du läste den gången du vet. Måns rodnade starkt. – Ja visst – än sedan?

Än sedan?! Hon strök förvirrad öfver pannan.

Måns böjde sig fram och knackade nervöst i bordet. – Hör nu min lilla vän, började han. Tonen var skolmästerligt sträng. – Det där lät hon honom förstå litet väl ofta, till sist tröttnade han. Hade hon verkligen inbillat sig, att hon – hvilket måttlöst självbedrägeri. Fantasi saknades inte – idéer – mindes hon inte, att det just varit han, som spått, att hon kunde bli till nytta för hans arbete? Men i sitt ursprungliga skick var det obrukbart, inte svenska en gång, liknade symbolistkludderiet, rent ut sagdt en obegriplig röra. Hon hade förälskat sig i ohållbara teorier och lagt an på att blifva mer romersk än romarne. Nej – han hade i stället väntat tack. Genom honom framträdde historien i allt fall i ordentlig form, det stod han för.

Som i förtrollning häftade hennes blick vid hans oroligt glänsande ögon, hans upphettade kinder med uppåtsvängda mustascher och munnen, som gick och gick – det hela gaf intryck af sprattelgubbe. Småningom försvann för henne både ansikte och ord. Hon måtte bestämdt se ut som en gast, läpparna kändes torra. Hon öppnade dem och det kom till ett mummel, som träffade hennes egna öron doft och konstladt. Förstås att nu skulle hon tala. Det var ju så skrattretande lätt.

Ja visst – segerrikt lugnt, öfverlägset i sin enkelhet, hon visste på pricken hvad hon skulle säga:

– Jag hatar dig inte Måns, jag föraktar dig inte, jag bara behöfver dig inte, hvarken dig eller dina ord. En större domare har räckt mig kransen och snart rider jag triumferande in – just i den krets, där du helst ville krönas. För nu förstår jag dig, nu känner jag dig. Dem du hatar ville du själf kunna likna.

Nå, slå då Lydia, slå –

Han är det värd.

Nej, hon kunde icke. Hon var fysiskt oförmögen.

Just därför att det var så skrattretande lätt – att träffa.

Bara därför.

Måns måtte känt på sig, att han fäktade i luften, ty med ett tystnade han. Då allt fortfor att vara lugnt, steg han upp, trampade några slag och föll åter ned i stolen, han såg mycket dyster ut.

– Det duger således inte, sade han på nåd och onåd.

– Ditt eget är bättre, tro mig. Du kan rifva ned, men icke bygga upp. Han satt och kämpade. Hårdnade till och skrattade fientligt. – Tack skulle hon ha, hans eget »bättre», så uselt det för öfrigt vore! Bevars väl – inte skulle han tigga sig till hennes nåds geni.

– Vet du hvad min kära Lydia, Gud förlåte mig, tror jag inte till sist att det är – yrkesafund.

Hennes ögon slöto sig som inför det ofattliga, det oerhörda. Så slog henne löjligheten i hela saken och hon storlog.

– Kanske, du, sade hon, men var icke beredd på verkan. Måns hufvud föll mot hans händer på bordet, och hon tyckte sig uppfatta: barmhärtighet.

Då bröt ovädret löst inom henne. Barmhärtig, hon icke barmhärtig?! Sannerligen värdt ett skratt, allt till den grad vridet på sned. Om hon bjudit honom hela sitt hjärta, hade det icke hulpit denna sveda. Det enda hon kunde göra var att icke låtsa märka hans förnedring utan lämna honom att återvinna värdighet.

XXI.

Uppklängd på stenmuren vid skogsbrynet fick hon syn på två träd, som växte midt i storängen. Det var en rönn och en apel, de stodo där som på en holme i sjön bland en grupp sten och småhällar.

Hon tänkte, att om dessa träd än till evärdeliga tider förblefve i samma jordmån och drucko samma sol och samma dagg, skulle de likväl fortfarande vara rönn och apel med vidt skilda blomster och löf och doft och färg. Att tänka annorlunda vore ju dårskap, den ena förmådde icke gifva den andra en hårsmån af sin växt.

Rätt besvärligt måtte de ha det dessa två midt på flacka vidden, prisgifna åt stormar som säkert här gjorde sitt allra värsta, sleto och refvo, bände och härjade allt som fanns att ödelägga. Också voro stammarna böjda och krokiga, helst rönnens, den hade det värst, den tog emot första törnen, stod framför apeln rakt i vindfånget för den stygga västan, där denna kom svepande ned från åsarna midt emot, samlade sig i dalen och tog väldig sats uppåt.

Rönnen bar stora, tunga klasar, men det märkvärdiga var, att apeln hade så många kartar – hvad lefde den af? Där i torra marken, som hvarken gödslades eller plöjdes, stod apeln kanske grannare än äppelträden i trädgården.

– Sven, ropade Lydia till mannen, som kom slentrande uppåt ängen, förstår Sven hur apeln i stenröset kan bära frukt, så magert som den har?

Mannen lyfte en smula på de tunga ögonlocken. Han såg nedåt och log med de hopknipna läpparna i sitt skarpt skurna ansikte.

– Den, sade han, den har allt ställt det slugt åt sig. – Hur så? – Kamraten gödslar, skall frun tro. – Rönnen?! – Jojo men, den bär väl inte mycket på sin fattiga kropp, som den inte klär af sig och kastar ned på jorden åt han, snålingen där. Det är som det vore uträknadt det, västan kommer från hafvet och drifver'n till det, och så faller det där det bäst behöfs; rönnelöf och rönnekvistar och rönnebär, de ligga i högar och ruttna invid apelstammen, och så går hela kalaset ner i mullen och kommer upp som apelkart, frun lilla.

Och Sven Bryntesson, som anser sig böra gifva skäl för naturens något godtyckliga förfarande tillägger:

– För se apelkarten äter svinen och af svinkött lefver människan. Men rönnbären är väl mest till för himlens fåglar.

– Nå rönnen själf då, hvad lefver den på ?

Sven rätade litet på sig – om det nu innebar förakt eller beundran. – Apeln får ha mycket han, annars dör han, men rönnen är liksom vild och fri. Den står för sig själf, ser frun, den är stark. Det spottade Sven på och så gick han.

Men Lydia fortfor att stirra på rönnen, som bara tjänade till att skaffa apeln en mängd af kartar, som svinen slukade, svinen som till sist blefvo människokött.

Hon kunde haft lust att skaka ned hvarenda mogen klase och bära dem upp på det högsta berget till fröjd för himlens sjungande fåglar.

Bara för att rönnen var vild och stark –

Nå – rönnar –

XXII.

Måns väckte Lydia, hviskade till henne att det knackade i väggar och tak, alltid tre slag åt gången. Och så hörde han röster och tissel och tassel. – Jag skall läsa något högt, kanske du somnar, sade hon och skalf i nattkylan. Han gjorde en vred teateråtbörd, där han stod midt på golfvet, håret åt alla väderstreck, ögonen vilda af lång sömnlöshet. – Tala icke om böcker, göm dem, bränn dem, han tålde icke se böcker för sina ögon – hade länge väntat att hon af pur taktkänsla skulle rödja litet ur hans väg – hvarför klippte hon icke helt enkelt bort ur bladen dessa kritiker, som kunde sägas vara en direkt förolämpning mot hans person? Slutligen hämtade han vin ur skåpet, hällde ett dricksglas fullt och föll i tung sömn.

Lydia reste sig i bädden. Det svällda ansiktets halföppna läppar, tjocka af rus, stötte fram andedräkten som en bälg. Hon höll händerna stelt mot hjärtat. – – Icke det att hennes sömn var störd, att hjärnan i morgon skulle arbeta slött – åhnej. Icke att hon kände, hur hon skulle kunna hata, de båda voro fiender, naturliga fiender – nej småsaker allt sådant mot – det andra – – lik en hal orm kröp det in öfver henne. Det hade förr stuckit upp sitt hufvud.

Efter några nätter af samma slag skedde som vinden slår om en vårdag, Måns stora förvandling. Stillsam och understruket blid gled han in och ut och afhöll sig omsorgsfullt från hvarje anmärkning, till och med vid måltiderna. Måns – på hvilken en god middag brukade verka befriande som ädel konst, och som påstod att en mager frukost kostade honom en half dags arbetsglädje! Och samme Måns, som ofta genom sitt bolmande drifvit Lydia ur rummet, sprang nu så fort minsta tobaksrök förekom, bort och öppnade fönstret och detta till trots af begynnande gikt och stor kärlek till stuguvärmen. Men motsägelser tjänade till intet. Han tycktes formligen frossa af att gå där och låta höstvinden tränga in till märg och ben.

Det var ofattligt.

En senhöstkväll befanns litteraturbladet innehålla ett synnerligen fördelaktigt omnämnande af ett bidrag, Måns lämnat till en tidskrift. Biten sades anslå strängar, dem han hittills lämnat orörda, en hoppressad smärta, hvilken osökt djupnat till symbolik. Som tidskriften ägde högt anseende och till och med en gång tillbakavisat Måns, innebar händelsen under nuvarande förhållanden en liten seger.

Måns läste tidningen i ljuset af fullmånen vid randen af skogsåsen, som hängde öfver gården. Men knappt hade han slutat, förrän han med fuktiga ögon och ett krampaktigt leende såg upp mot den skumma skyn. – Haf tack – hviskade han utom sig – nu ser jag. – Hvad menar du? frågade Lydia, som satt bredvid. Hon blef nästan rädd. – Det skall jag gärna säga dig, svarade Måns dämpadt, buren af samma hemlighetsfulla rörelse. – När den biten gått, då vet jag att det verkligen finns en makt som hämnar – och belönar. Stiliseringen påminner till och med om Örnfelt – kan det tänkas något mer storartadt? Lydia stirrade på honom. – Ja, jag vet naturligtvis, återtog han, att du inte tror på en högre makt – låt oss säga – Gud. – Nej inte på en, som skrifver kritiker. Måns smålog öfverseende, han hade just väntat detta svar. – Ja, det gäller litet framgång för mig förstås – men sådant är ju mitt kors. – Hu, undslapp det Lydia. Måns mödade sig att bibehålla den öfverseende tonen. – Min kära vän, hvad är smått och stort? Finns en försyn, så ger han akt på hvart steg jag tar, hvar min, hvart ord.

Han talade högre – med ytterlig retlighet.

– Rättar – leder – risar – lisar – jag kunde tala om hundra små tillfälligheter, om du vore tillräckligt utvecklad. Jag har ju vissa tider faktiskt, alldeles faktiskt inte kunnat sätta ihop tio rader med mening i.

In från huset skymtade nyfiket folk fram bakom dörrar och gardiner. Lydia kände det som en skam. Hon gick bort i den kalla skuggan vid stenmuren, som skilde gården från landsvägen. Tvärt öfver reste sig mörkt den skogsklädda bärgväggen, men långt nedom låg dalen i blekt ojordiskt ljus. Allt oändligt stilla. En vanmaktskänsla grep henne. – Drömmer jag, undrade hon, eller är detta verklighet och allt hitintills en dröm?

Måns, som följt henne i hälarna kom tätt intill. Hans sätt hade något brännande envist, som förödmjukade eller oroade det honom att blifva afspisad.

– Du förstår, han slog och slog tills jag begrep, att det gällde att förhålla mig helt stilla, ingenting önska, ingenting hoppas, ingenting tro. Vill Du, att det skall gå, Du däruppe, tänkte jag, så tackar jag ödmjukt, vill Du inte, nå så lofvar jag att inte knorra, ens med en tanke. Då kom det.

Plötsligt såg Lydia honom rakt i ansiktet.

– Låt bli, sade hon andlöst, rör inte så oskickligt hör du, jag vill inte! – vid det omedvetna – just ni som gör i aningen som i en handelsvara, kränker den som lifsfaktor, drifver den från lifvets fruktbara fält ut i torra öknar, ni är de allra sämsta till att förstå aningens väsen – den som är våra själars luft! – Ni bedrifva ett mycket krassare verk än den argaste materialist. Just ni, andeskådare där! är det som bäst hjälpa till att påskynda den platta verkligheten – där allt är uppenbaradt – hör du –

Häpen öfver det oväntade anfallet samlade Måns hela sin öfverlägsenhet.

– En alldeles för djup historia för lilla snusförnuftet, men det folk inte erfarit, finns förstås inte till – vanligt men inte vidare snillrikt. Hur vet du, om inte jag omgifves af andar – eller hvad du vill kalla dem, som byta vakt kring mig – bringa än förtret, än lycka. Jag bara frågar, hur du vet.

Han inbjöd tydligen till nya stötar. Men Lydia kände ingen lust – mer och mer ovilligt tog hon ut stegen vid hans sida.

Då började hans ögon irra styggt. Han ställde sig att stirra på den ofantliga himlakroppen, där den lyste ofvan fjället likt eldbrand på den sotblå himmelen. Och med ens tyckte han, att något i hans hjärna nådde sin gräns. Han såg sig själf, en gestalt af öfvermänsklig storhet, stå bland månbärg och afgrunder på ett öde klot, rullande kring i tomheten, och skåda ned på den lilla jorden – och var tvungen att skratta. Det hade en klang af oändligt högmod, något som gaf honom en kittlande tillfredsställelse.

– Ni små eländiga kryp som kräla därnere i dyn, ni inbilla er vara stora! Så skrek han:

– Nej, bara jag är stor. Jag som inser ömkligheten.

Men i kammaren inom riglad dörr stod Lydia och tuggade sin näsduk för att icke bryta ut.

Åh, icke ens värdt så mycket – hos Måns var allt gungfly. Bara helt försvinna nu, denna gång icke ut i ett ovisst mörker, nej, in i en strålande värld.

XXIII.

Ur dimman sköt en flock fåglar, de flögo som vilsna andar, suset af deras vingslag hördes som ett tungt

höstregn. I sin flykt beskrefvo de en rundel, kretsade högre och högre och utplånades i töcknet.

På nytt delade sig skyn, och en af dem, en stor svart vråk dök lodrätt ned, som ett spöke med bud från en annan värld närmade han sig tornet på färd mot furornas toppar. Ett ögonblick blef han så väldig att han skymde himmelen, de runda ögonen mötte Lydias och en kall luftvåg slog mot hennes panna.

Och åter flöt den stora tomheten ihop med skogens stumhet och bergens vindlöshet.

Lydia svepte filten om sig och kröp ned på golfvet i sitt höga näste. Hon hade en förnimmelse, som sutte hon här i tidens morgon. Utan en enda förutsättning, ett enda klart begrepp, tom på kunskap, blott nödgad till att låta det hamra och hamra i hjärnan.

– Tillbed det som befriar dig helt från dig själf medan det ger dig, om ock blott för en sekund, den illusionen att du är, hvad du innerst vet dig ämnad att vara.

De sjukliga skuggorna kring hennes ögon tycktes djupna.

– Hvem bär ensamheten när modet den först föder, öfvergått till isande försagdhet – När man ser resa sig framför en stängande mur, där skuggan af ens eget väsen, ens egna syner och egendomligheter dansar blodlös – Då – när ensamheten först på allvar begynner och man står helt allena, ansikte mot ansikte med sin skugga? – Då själen gång på gång tar sats mot molnen för att åter gång på gång, skrämd af sina egna mäktiga vingslag i den höga ödsligheten, falla förlamad, skriande i högsta nöd: Säg, hvad är du till slut, du eviga kretsgång af fall och upprättelse? ... segrar lifvet eller förintelsen?

Hvem bär den ensamheten? Hvem om icke den starke, som eröfrat självfva lifvet? Finns något större?

Sannerligen, hon har ingen haft hon – Icke en varelse. I öknen har hon lefvat. Gisslat sig till blods med självkritikens hvassaste dagg, ropat och ingen utom ekot svarat. Och så, ännu blödande af tviflets sår, rest sig och sagt till sin själ: bida, tro. Det kommer åter, ögonblicket då du kan allt, hvad du vill. Stundens storhet, – som bara är urladdningen af erfarenheter, samlade under lidandets tryck – den kommer alltid på nytt. Själ, var glad äfven åt mörkret!

Hon slängde af filten, som om den brännt henne. I pupillens torra heta glans bodde något af den sjukes förtärande oro att ej hinna tids nog ut till sommarsolen – – Hur var det?

– Minns ni Tuffes utkast, fru Löfvén? Mannen som står med fötterna stadigt i mullen och pannan bland molnen? Vi svärmade för det där då, men när jag nu läst hvad ni sändt mig af ert arbete, tänker jag att det icke är nog. – Er skapelse synes mig sträcka sig mot stjärnornas oberördhet men skjuta upp ur underjordens eld. –

Hennes ansikte lyste. I luften kom harpolåt och basunklang, hennes egen dikts sköna ord och starka ord, och hon njöt dem i ett ögonblicks stor lycka. Boken skulle varda ett mästerverk – och de som smutsat henne se hvem hon var. Ju mer detta isade och brände medvetandet, dess våldsammare trängde längtan efter människorna på. Nu tillhörde hon åter världen, den skulle slå ring om henne och säga: Var glad, tillbed det sunda och kloka och icke galna utopier. Den skulle jaga bort den främmande tanken. Roffågelstanken, som nalkades hennes själ likt de svarta fåglarna det höga nästet.

Hvarför dröjer hon?

Lydia gick på vägen och läste:

För hvarje dag, som går tar jag tillvarons brutna löften med större ro och lefver mitt egentliga lif i dikten om denna tillvaro –

Hon såg upp från brefvet utåt de afmejade markerna, tröstlöst fattiga i den glåmiga dagern. Från åsarna välde ned hösttungt brus. En flock stormfåglar hveno hän öfver fälten.

Hennes egna gamla meningar – så besynnerligt de just nu togo sig ut.

Hon fortfor att läsa: ... Kom ihåg tankens lidande, hur den icke väl springer fram i solen, förrän paradoxen griper den om strupen till en strid i skuggan – och aningen som flyr mellan tider som gått och tider som komma, tröttkörd, evigt utan hemvist, jagad bort från hvarje teg, så fort odlaren sätter gräns och stängsel och sår sitt frö. Och vill ni ha barmhärtighet, misskund – ack finns på jorden något skyddslösare än den stackars dikten? Ingen människa är så obetydlig, att hon icke anser sig kunna tumma och platta till ett konstverk. Af ren självbevarelsedrift måste konsten – och konsten är konstnären! – draga sig tillbaka i ensamhetens förnämhet, till svåråtkomliga höjder, där hopens näsvishet mindre besvärar, dit skränen nå försvagade.

Vinden tog fatt i bladen och med ett såg Lydia för sig Örnfelt på en promenad de båda företagit i stark blåst. Den ömtåliga figuren hukad för pustarna från hafvet, den hvita handen omsorgsfullt sammanhållande rockens flikar – nej, i storm passade han ej. Voro hans höjder till sist bergomkransade kullar? –

Nu väntade förläggaren – och arbetet var så godt som färdigt. –

Jämn och skinande hvit låg den stora färdevägen, den som ledde till människorna.

Men alltjämt vandrade Lydia öfver stubbåkrar och torra gärden, sökande sig in öfver myrar och mossar.

————

XXIV.

Hon hade flugit öfver gårdsplanen, trott, väntat, Gud vet hvad – kanske att Örnfelt –

Och då främlingen befanns vara Tomas Asplund, författaren, visste hon ej om hon erfor lättnad eller missräkning.

Han var en sjuklig, något förfallen poet, känd för att icke trifvas under vännernas tak utan ett visst mått af sprit. Och när toddyglasen stodo och röko framför spiselns bål i kulna kvällen tycktes äfven Måns förgäta andarnas fordran på köttets späkning. I kapp med Lydia skrattade han åt Asplunds beska utgjutelser öfver Lasse Ulf, som numera målade himmelska jungfrur i gulgredelina färgklickar, hvilka sades föreställa skog, dyrkade linjen och bleknade vid blotta talet om kropp och var mycket berömd och närmast lik ett bodlejon i skinande cylinder och röda handskar, sidenfodrad säckrock och sylspetsiga skor.

Till sist mynnade samtalet naturligtvis ut i litteratur, hvarom Asplund i nyktert tillstånd yttrat sig mycket försiktigt, Men allt efter som Måns goda varor verkade, böjdes han som en sprättbåge öfver bordet och strök het i kindknotorna sitt tunna skägg, medan glimt på glimt spelade fram i de kvicka ögonen.

– Se snälle bror – han silade läspande ut orden mellan tänderna, något som rätt verkningsfullt framhäfde hans öfverlägsna syn på tingen – gäller det, tar man numera hellre smaken utan snille än snillet utan smak, men vi kände utmärkt väl till den blå blomman, vi med, vårt ideal var bara inte den japanska småsjälen – fidonc – och vi hade hufvud nog att veta, att för att få fast i den heliga enfalden behöfs två ting, som det är fan så ondt om; det är naivitet och geni eller åtminstone endera – går inte genom en viljeakt inte – ställa sig på sin egen talangs lilla sandkulle och tro att man står på sitt ämnes Tabor – exelsior! Öfver hufvud taget begrepo vi saker och ting alldeles för bra, men för extra fin diktning är godt hufvud ett hinder, ser bror, och har alldeles kommit ur modet. Jag kan tala om en hemlighet, men för Guds skull förråd den inte –

Asplund satte handen för munnen till en teaterhviskning.

– Di ä dumma däruppe – förbaska mig å di inte dumma, så man skäms. Jag näns inte säga dem det, men jag misstänker att det här och där suttit hårdt åt att ta studenten. Fast man bedömer konst i de stora bladena, det gör man visst, dricker té – med en liten tillsats af sprit i allt fall; går omkring och skyltar åt sin skräddare och skrifver krior om dödslängtan och paradisfröjder.

Måns skratt började låta tvunget. När allt kom omkring var det äckligt det här gamla lifvet med konjak, bondånger och mordförsök på medtäflare, som lefde och frodades lika bra för det.

Gästen gjorde ett litet uppehåll och förság sig på egen hand ur buteljen. Välbehagligt gledo fingrarna genom skäggets glesa strån, blicken glimmade af alkohol och elakt nöje.

– Herre Gud, det är mycket snygga böcker, både ut- och invändigt, man ligger på soffan och läser dem och är riktigt angenämt berörd af deras snygghet, det enda är, att det inte precis står något i dem för vuxet folk, det är det egna med de nya böckerna: det står just ingenting i dem, men di ä rena och snygga. Bror vet, allt bör vara hvitt nu, hvita gardiner och hvita möbler och hvita tankar – tu tu tu, man stultar omkring på sina gubb-ben med minen af små söta ömtåliga oskuldar, kikar snålt efter det nyklippta lammet med skär nos och blått band om halsen, som står och ser fromt upp i himlen. Ögonen jäkeln så obetydliga, det är den hvita glansen och det näpna bräket – – Naturligtvis veta vi allting, och så veta vi också att det finns flere färger till i naturen, vi till och med buga oss disträtt för dem. Du kan skrifva ungefär hvad du vill nu, bara du inte menar allvar, för all del akta dig för den lilla bitonen, då gäspar folk, men det lamungshvita kniper applåderna – tja.

Fast konsten för resten inte är så stor, som man tror, för på bokhyllorna kan du ta helgonstämningarna till reds – och sedan är det bara att orma sin lilla hjärna som en spiral upp till »religiösa visioner» – under det du i praktiken med fördel håller dig till civilisationens välsignelser, från skepcisen till boggievagnarna.

Lydia log – herr Asplund var tydligen blifven mer och mer omtöcknad. Något i hans prat fängslade henne dock – något målmedvetet. Och plötsligt, som om deras tankar mötts, rätade gästen på sig.

– Men våra svarta och röda tankar gingo ut i lifvet och skapade om det. Den dag, som i dag är, den gjorde vi – det förbannade var bara, att vi inte lefde upp till våra dikter.

Måns hade känt sig allt obehagligare till mods. Nu afbröt han, icke klar med hvad han egentligen ville få det till: – Du talar som om vi två redan vore ur leken, men för min del har jag erfarit att behofvet af utveckling aldrig varit starkare, ingen kan då stå stilla.

Asplund satt och vaggade på kroppen och kikade mot taket.

– Ja visst, man håller starkt med Epikurus och hans mening, och så ändrar man sinne och tror halft på aningar och tecken – historien är inte alldeles ny.

Därpå med en obarmhärtig blick:

– Du Löfvén, hvarför lät du viga dig ? Det var fan så tarfligt gjordt.

Lydia gaf till ett rop och Måns stod redan på golfvet.

– Du får vara god och ge akt på, att min hustru är i rummet, sade han darrande på målet. Men antingen nu detta var bortkastadt på den druckne eller att han i verkligheten icke var så illa däran, som de trodde och blef stucken, allt nog han fortfor att betrakta Måns giftigt.

– Det tyckte alla människor, man hade inte trott dig om något så djäfla borneradt, dina aktier föllo under pari!

Makarnas blickar korsade hvarandra som klingor, törstande efter att se hjärtats sista bloddroppe förrinna.

– Ni har rätt, herr Asplund, sade Lydia hårdt – det var tarfligt af oss.

Ett ögonblick bländades Måns af den oförmodade vändning allt tagit. Det skar till i honom som i barnet, när det upptäcker att det genom ett felsteg gått miste om något värdefullt, men på samma gång lyste det rödt för hans ögon af hat till allt, mycket obestämdt och vidtgående, som bragt honom till denna ytterliga öfvergifvenhet. Och samlande hela sin självkänsla satte han ändtligen foten på fast mark.

Korset – hur ofta hade det icke hägrat för honom som det enda, hvilket –

Hvad det höjde sig mäktigt, redo att försvara ...

En ny varelse i korsets skugga – värdig och upprätt, tankarna vissa, orden betydelsefulla – en stark härskara bakom sig, hvar man slog – många som älskade, som förstodo. Ännu ej klart, hur allt komme att te sig, blott att något värmde i den grad, att han velat brista i gråt. Och att han var bestämd –

Icke en minut hade det tagit Måns att hvirfla in i detta sammansatta medvetande, och i samma andedrag kände han fantasin börja arbeta –

Det steg honom åt hjärnan som en glädje, han allvarligt önskade, men svårligen kunde undertrycka – där trodde de nog icke att de hade honom, fienderna!

– Nåja, min käre Asplund – i Måns ton och sätt en viss förnäm stillhet, han hade råd till det nu – efter du tycks bestämd på att röra i allt, vill jag uppriktigt säga dig att orsaken både till ett och annat – jag vet naturligtvis bäst själf, hur svag min produktion senaste tiden varit – är den, att jag fått en ny syn på lifvet och dikten. Jag har mycket att sona, något jag hoppas mitt nästa verk skall uppenbara.

I rummet blef dödstyst. Asplunds små ögon glittrade farligt.

– Det var en gång en ung man, het' Alkibiades. Denne unge man ägde en hund och hunden en svans –

Måns hand föll dundrande mot bordet. – Du är min gäst, Asplund, men drag inte för stora växlar på förhållandet, eljest vid Gud –

– För all del – den främmande, som då han druckit var mycket ömtålig, steg bullersamt upp. Icke en bokstaf ångrade han, kunde aldrig ha trott Löfvén om vattenklart humbugsmakeri.

Hela historien spelades ut på mindre än en kvart. Sven Bryntessons märr kom brådt i selen – det fanns verkligen intet att göra åt saken.

Med skedarna ännu kvarstående i de halftömda glasen och stolarna huller om buller stod den sprit- och tobaksdoftande stugan och gapade som i dum undran öfver det hela. Måns gnolade högt, sköt möblerna till rätta med den enda rediga tanken, att det nu gällde ej att tänka, bara att marschera. Ur djupet af hans upprörda jag fanns en hel del att bringa i dagen, för tillfället viktigast, det andra skulle komma, han förtröstade, fick i allt fall först lof att blifva klar med detta, hvilket sorlade i hans öron som en outtömlig ingifvelses källa. Hans styrka låg i att rifva ned – nåväl. Hvem kände också ämnet bättre än han? I ett oemotståndligt behof att dryfta saken, komma hvad det ville, bröt han skrankorna och ropade Lydias namn.

Hon drog sin panna tillbaka från fönsterrutans kalla glas. Hon såg på honom som från en annan värld. –

Gråter du – begynte Måns – är du tokig? För en full litteratörs skull? Asplund är ju otillräknelig, han är gallsprängd, för att ingen människa mer läser hans saker.

Och då Måns fann att ord lättade den kokande hjärnan, fortfor han med en viss flott språksamhet och dref rastlöst om:

– Det gör mig för resten ondt om karlen, han har förstört alla möjligheter till förnyelse, nej människor döfva för andlighet var det just vi danade med vår okritiska omstörtningslusta – för egen del har jag genomgått en förfärlig historia – har därför också en bok, som nog slår igenom, fick idén just genom Asplunds oförskämdhet, så går det, titeln redan klar: Till Canossa.

Lydias våta ögon drömde oförstående. – Till Canossa, upprepade hon – hvad är det?

Måns såg skarpt på henne.

– Hvad det är – ja ingenting för dig, är jag rädd. Så höll han upp litet. Hon stod orörlig, med ryggen mot fönsterposten. Han återtog hårdare, mer samladt:

– Jag hatar hela mitt fordna tankelif – jag hatar det med en helig vrede, som skall slå ut i flammor, jag skall skrifva om två, som andligen gå under genom den handling du och jagen gång begingo – förstår du det?

– Den boken blir en smutsig lögn.

Intet annat lifstecken förspordes hos henne, som slungade ut sitt oändliga förakt, än ett par skälfvande näsborrar.

Han kom emellan med ett skratt.

– Talar du om lögnkonst, du?!

Hon sträckte mot honom bägge sina händer, obetänkta, varma, bönfallande föllo orden: kasta bort din skrifning, Måns – kasta den innan den skiljer oss ohjälpligt, och jag lofvar att jag skall, jag kan –

Nej om icke detta var kronan på verket. Hans munterhet blef nära på äkta.

– Vill du kanske rädda husets förlorade ära? fru Löfvén som intager sin mans lediga plats – det är gudomligt, ja hvem vet, tror du inte jag anat? skynda dig får du kanske hämnd för all min orimlighet. – – Hör på Lydia. Sluta med det här obeslöjade öfversitteriet, så fort det basunades ut, att min stjärna var nere, hoppade min trofasta hustru främst på kroken, det där gör en man till djäfvul. – Men från denna stund är jag en förnyad man, och världen torde få se i hvem den stungit hafver.

I Måns ögon stego själfmedlidandets brännande tårar.

Men misskundslöst kom det:

– Måns, du är icke en förnyad man. Mindre och mindre har du blifvit. Inte din ungdoms tankar hatar du – dem säljer du för att bli utropad på torgen! – utan dig själf. Du törs inte se hvad hela världen ser: att det är genom sin fåfänga Måns Löfvén verkligen blifvit – dum.

Nu var det sagdt. Hennes stora fel bestod i, att hon icke sagt det förr.

Måns gick tätt intill – blicken alldeles omtöcknad.

– Den där natten du torde minnas – då ville jag gå. Men ditt skulle fram, Lydia Vik – du borde ändå sett, att

jag icke var vidare hågad. Men naturligtvis – en kort axelryckning, ett ondskefullt leende; hvad skall en karl göra när ett fruntimmer är så angelägen – att du inte lämnade mig i fred har helt enkelt varit dödsstöten för mitt litterära rykte.

Under några isande sekunder öfverfor Lydias blick hans förstörda figur. Därpå drog hon en djup suck. En suck af lättnad. Hon var fri.

– Eländige narr, sade hon eftertryckligt. Utan egentlig vrede, blott som om hon sagt: Det är synd om dig, och jag är mycket ledsen. Farväl nu går jag, hvad det känns godt.

Så gick hon.

I trappan hörde hon dörren ofvanför slås upp och Måns anmoda henne att återvända. Hon drog på munnen – litet vemodigt, kände sig så löst från allt, folk skulle säga att tålamodet räckt för länge bara, och hon njöt tanken som man njuter en stor rättvisa, den där ändtligen vederfars en. Hon var fylld af en sugande hunger efter friheten. I förstugan hängde sjalen och en gammal tennismössa, dem tog hon på och trädde ut i mörka kvällen.

Hur länge hon suttit på trälåren och sett upp mot de ljusa stjärnorna, visste hon ej. Hunnen utom gården hade hon betagits af utomordentlig ängslan för sitt verk. I skogen föllo löfven som agnarna för ett tröskverk, och tallkronorna brusade hotande svarta, det kom henne blott att se sitt lifs lif stråla i skärare glans. Sista tiden hade gömställets osäkerhet midt i natten fått henne på fötter, spanande i omornad förskräckelse efter medel att bringa rofvet obemärkt i skydd. Det var därför med en vällustig känsla af trygghet hon åter förnam det glatta papperet mellan sina fingrar.

Så hade hon väl flutit in i en drömvärld bortom tankarna, ty hon vaknade med händerna under sjalen tryckta hårdt mot sitt bröst, där skatten hvilade.

Då såg hon på en gång Måns. Han satt midt emot, dragen hängde slappa och rocken föll löst öfver de magrade skuldrorna. Hon såg honom lika tydligt som hon i första ungdomen brukat se sin dubbelbild. En gång hade hon händelsevis kommit tillstädes vid slaktandet af en tjur och hals öfver hufvud flytt för uttrycket i djurets ögon: den råa ilskan döende bön i smärtans ångest. Framför lyste nu samma blick, men den drog henne i stället till sig.

– Nu har jag väl förolämpat dig för mycket, för att du skall kunna återvända, sade Måns skyggt.

– Å, svarade hon trött – inte det – det är ju inte du, utan din onda demon, som handlar. Men du förstår, så här kan det ej hålla på, vi två gå tvenne vägar och bättre att göra det hvar för sig, är icke det solklart?

Måns nickade tungt.

– Jo, sade han, det är klart, att du icke kräfver lyckan för att lefva, du.

Hon afbröt skarpt: du förstår, hädanefter måste jag helt och odeladt ägna mig åt mitt kall – ostörd af allt och alla.

Måns sade nu rätt elakt:

– Du tycks vara ungefär lika anfäktad som jag.

– Men min diktning är god, det är den stora skillnaden, svarade hon oändligt högdraget och tillfogade lika stolt:

– Tviflade jag på mig själf, skulle jag utan att klaga draga mig undan. Sådan är jag.

Måns stirrade åter tungt.

– Ja, sade han – du är stark. Jag är inte tillskuren efter så stora mått, att jag kan lefva som nummer två. Jag måste tro mig vara den förste, eljes går jag under, detta är min naturs begränsning –

Hon afbröt ånyo häftigt:

– Just därför borde du riktigt till gagns få känna någon stå öfver dig, du, på det sättet vore du tvungen att öfvervinna din skötesynd. Då blefve du stor.

Måns fick en förfärligt spefull min.

– Otvifvelaktigt det förträffligaste sätt att ordna det hela till ömsesidig båtnad, sade han. Du har redeligen försökt, och som du vet har det lyckats utmärkt.

Hon svarade nu mycket motvilligt:

– Och om du finge det som du ville, skulle du då verkligen blifva en större människa?

– Jag vet inte, sade han gåtfullt.

– Ditt jämmerliga valspråk!

– Gläds åt din styrka, njut din frihet, ingen skall förebrå dig att du lämnar mig att gå dit jag vill och kan.

De tego båda.

– Ja men – brast hon ånyo ut – det är ju vansinnigt.

– Hvilket? frågade Måns och såg på henne med en orolig blick, där nu barnet skymtade.

– Det du tänker, ropade hon förbittrad, det du fordrar, jag har naturligtvis inte ens rätt.

Då började Måns skratta.

– När jag funderar på saken angår det mig inte, för mina böcker komma nu att talas om lika mycket som dina. Den som säljer sitt samvete blir vanligen väl betald.

– Hvad vill du egentligen? frågade Lydia svagt som nattens sus. Och han svarade ljudligt högt;

– Jag vill lefva fullt och fritt ut mitt eget jag, hindrad af ingen och intet. Jag kräfver allt.

Hon såg på honom förfärad – i detsamma försvann hela Måns och långt fjärran ifrån ljöd hennes namn – det var väl en villa. Hon gömde hufvudet i sjalen, satt där och darrade med hörseln spänd. Och åter hörde hon sitt namn närmare ändå. Ja det var ingen villa, man kallade på henne i skogen. Måns kallade. Hon tyckte sig vara en bild utan känslor likaväl som utan rörelser. Så blef hon sittande och lät honom kalla. Af sig själf skulle han aldrig finna hennes spår. Till sist hörde hon hans steg, där han utan att väja, utan att akta på något, lät det, satte foten på ömsom knastrande grenar, ömsom sanka mossar. Han gick tungt och långsamt. Och nu kom det igen, trött och slocknande som från en, den där uppgifvit allt hopp: Lydia.

Dröjande lade hon boken tillbaka. – Jag vill inte, skrek det i henne, jag vill inte. Men likväl steg hon ned för tornet och kom på stigen och stod framför Måns. Han for samman. – Jag trodde du gått i ån – det hördes rossligt – jag var säker, att du gått i ån. – Åhnej, jag har ingen lust att dö sade hon. Det lät torrt. Hon stod

och bara såg på honom, där han stödde sig mot ett träd och ryckvis skakade till. Det skrek i henne: hvad jag hatar din svaghet, som binder min styrka, hvad jag hatar din svaghet, som binder min styrka. Men hon böjde sig fram och rörde med kalla läppar vid hans våta panna.

XXV.

Först kom han tassande, helst om natten och stötte till aplarnas vissna löfverk, så att de yrvaket rasslade till, listade sig därpå mot rutan och tog fatt om husets murkna väggar. Lydia spratt ur slummern – där stod det färdigrustadt vid hufvudgärden, icke ens under sömnen hade det lämnat henne:

Älskade hon Måns?

Älska – där var så mycket sargadt och slitet, föreföll som kunde såren aldrig helas.

Nej, det var icke af kärlek till Måns.

Hvarför? hvarför?

Hvad var det som dref henne att stanna, då hon önskade gå, och att böja sig ditåt hon hatade att falla? –

Men nu smög han icke längre lik en tjuf om natten, ett stort verk låg framför och i dagbräckningen tog han väldigare tag, sprängde fram öfver vidder och åsar, att nå in i skogen var hårdast, men just dit ville han. Den stora höststormen.

Och skogen suckade och dess toppar vaggade och allt lefvande gömde sig i eget bo och lät faran stryka öfver sitt hufvud.

Blott en som fridlös jagas fram, lyssnande som man söker stilla sin egen oro genom att försänka sig i en annans. Nå skogen – om den föll eller stod berodde på något som kom utifrån, den hade intet val, bunden i jorden som den var. Men hon skulle väl vara fri hon, fri till att välja. –

Hvad är det: fri?

Hvem kan väl rycka ut den röda tråd, som tvinnas från botten af ens natur och lyser genom ens öden? Ända från det hon som barn medvetet tog sin rätt att lefva upp till hvad som ropade starkast i henne, hade hon rönt nederlag. Något fanns, som stod henne emot, en efter en förbrunno förhoppningarna – men ur askan svingade hon sig alltid på nytt med större krafter.

Det var hennes lifs kärna.

Åh när hon tänkte tillbaka – hon hade aldrig befattat sig mycket med det, mest sett framåt. Först i hemmet, att hon ej blef en viljesvag mes, en slö eftersägare. Man afskar hennes bana, stäckte hennes vackra dröm om att viga sitt lif åt att utforska böckerna – och höll på att göra henne till en ömklig hycklerska. Det var vissheten om, att hon vore en af lifvets utvalda, som en dag föll likt vårregn ned öfver allt det förtorkade och sköljde bort begäret att behaga människor. Hon började gå sin egen väg, och den bar mot glans och sol. Kort blef den gången, åter slungades hon i skuggan, med sin vilja bunden, förd mot mål, där hon alls ingenting varsnade utom svaghet och död. Men i skuggan sköt hon friska skott och en dag slogo bladen ut. Hon ville blifva det stora sanningsvittnet, inskrifva sitt namn i sagan om det kommande. Ingenting var henne för svårt att utstå. Måns och hennes samlif skulle lysa människorna till deras väsens rätta hem. Och när hon så vräktes omkull i förnedringens dy, förvandlades från en evangelist till en botfärdig slinka – världen hade rätt att hånle den gången – just då slog hennes lifs blomma ut.

Då blef hon diktare. Hade icke ödet rent af fostrat henne till ett andens hälgdagslif?

Och hon – hon skulle likt en af jordens minste försvinna utan att sätta märke?! En härskare, som frivilligt väljer tiggarstafven. En som förgriper sig på sitt eget lif – hur onaturligt!

Men alltjämt bröt och bände och bräckte det vid brynet, han kunde icke dröja, han stormen, ville in, innerst in, kullstörta och omvälta.

Och den starka skogen skakade intill roten och dess höga kronor kastade sig i dödsklagan handlöst öfver hvarandra.

– – – Onaturligt och ändå – Döden just vankade om här. Hon hörde honom långt borta ryta och mana i vinden. Så kom han in öfver mossan – en hög och bjudande skepnad. Han riste i de svarta gamla stammarna och suckade, det liknade kronornas jämrande tjut. Med långa, svajande armar skramlade han förgängelse. Hans skugga nådde till klyftor och snår ända in öfver det fördoldaste, den föll på stigen hon trampade. Närmare kom han och gick vid hennes sida, han var verklig – personlig som lifvet. Med förtrolig hand strök han öfver hennes hjärta – – –

Lydia sjönk ihop på marken – kläderna rifna, händerna stungna blodiga af ris och törnen, från pannan pärlade svett.

– – En gång skulle hon velat dö – – ja, ja, men då var hon ung. Hon var opröfvad då, hon visste icke, förstod icke hvad det var: förintelse. När man är ung kan man dö – hvad man då äger har man fått till skänks och tycker icke, att det vore så mycket att mista. Full af hälsa tror man djupast på förintelsen som en fortvaro i hälsa, där allt köpes utan penningar. Men nu – när hon står här med famnen full af lifvets skatter, dem hon dyrt betalt, nederlag eller segrar, vinning allt, vid båda klibba svett och hjärtblod. – Nu – när det att åldras skymtar som en möjlighet, det att en dag stå frysande på kärlekslöshetens vintervidd med intet annat att vänta än den fullkomliga glömskans natt, just nu klänger hon i ångest till lifvet, måste få ett djupare tag i det liksom – nu vill hon icke dö, nu kan hon icke dö.

Mellan svarta jagande moln tittar en lätt ljus sky – den flyter så skär och fin – lik en, som bådar gryningen.

Hon skyggade med handen.

– – – Hur väl hon mindes den tiden. – lifvets fullhet samlad som i en brännpunkt i själen. Jublande lätt – som att sätta foten på en blomhöljd äng, icke tal här om öfverord, hon visste om hon kunde en sak eller ej – likt ögonblicket då stjärnan blänker till, leende stort och fullt – och faller – hade hennes dröm kunnat bära henne öfver i – hvad? Någonting större, tyckte hon då. Hon hade längtat att gifva sin unga styrka i döden, emedan den icke fick rum längre i lifvet – då – då.

Åter sträfvade Lydia uppåt åsen. Högt i öppna gläntan tog vinden rasande i. Hennes bröst häfdes, musklerna knötos, det blef som om tankarna tappade andan, och det enda, som orkade följa vore hennes vilja –

Den steg –

– – – I hvinande storm måtte det varit sagans hjälte svor att utföra dådet, af ingen gjordt. Då tystnade för honom urskogens vilda brus, blef till ett aflägset mummel, ett svagt genljud blott af dånet från själfva mänsklighetens haf – – – där krafter välta sig mot krafter likt böljor, som gång på gång rulla i djupet blott för att åter slungas upp högre, mer majestätiska, tills de stolta kammarna krönas af glänsande skum, af lifvets segerkrona –

Seger – hvad är att segra? Att få den besegrade i sin makt.

Den som strider mot sitt eget lif – icke för det utan mot! och öfvervinner, han är det då som får lifvet i sin makt.

Mista – och därigenom vinna – uppgifva och därigenom behålla – dö och därigenom lefva.

Tanken griper dig icke, gåta – men viljan. Känner hon den icke stiga i gränslöshet likt vinden mot det osägliga?

Stiga – i nytt maktbegär –

Hvem dref henne ut att möta döden? Hvem gick hon här och kämpade mot i stormen? Hvem knöt hon handen mot i den sönderslitna himlens ökentomhet?

Förlösande tårar strömmade –

Hennes egen innersta vilja var det, som ropade öfver stormen, öfver henne själf – till gudarna.

Ropade om stegring af lif –

I tre dagar räckte stormen, ingen hade sett dess make. Allt otroligt skedde. En flod skar djupt ned i den vattensjuka ängen, som Sven Bryntesson en hel lifstid ämnat dika ut. Det eländiga staburet, som i hundra år hindrat framfärd af folk och fordon rök med mossa och murket stoff åt alla kanter. Gamla ordningar gällde icke längre. Folk slentrade omkring på natten och lade sig att sofva, när byklockan ringde in dagen. Det var ingen som riktigt visste, hvad han gjorde. Men midt på väggbänken bakom slagbordet satt gammelfar och läste tordönshögt ur psalmboken – hvem kunde veta om icke världen gick sin undergång till mötes?

Då gaf sig skogen. En natt bröt stormen in. Det blef ett brak utan like. Furorna föllo som kvistar och kvistarna som fjun. Slik storm ville det också till, ty skogen var stark.

Men upp för åskrönet ilade en smärt varelse och stod med några djärfva språng i utsiktstornet. Golfvet under henne sviktade och gungade. Hennes kläder fladdrade, ansiktet gnistrade hvitt under kapuschongen, omkring yrde det som bränningarna kring jullen, i luften hveno helvetespilar och bergtrollen röto.

Hon höll i handen en liten packe. Tornet var i fara nu, och hon unnade icke slumpen det stolta bytet.

Så var då höststormens verk fullbordadt. Nere på gården sof folk åter tryggt. Men här uppe reste sig stilla skogen. Den dallrade till af häpnad öfver alla fallna och skakade sina regntunga barr, så att det föll som tårar öfver all jorden. Den väntade på solen, solen som skulle få ny skog att spira i den förlorades ställe.

XXVI.

Lydia kom fram till skrifbordet. Det halfskrifna arket framför Måns var torrt – hon lade sin hand på det.

– Jag har en bekännelse att göra, sade hon litet skyggt.

Måns såg upp frågande, de granskade hvarandras härjade ansikten.

– Jag borde visst ha talat om det förr, men i början blygdes jag och sedan –

Hon flyttade handen till hans arm.

– Måns jag har haft en tid af bitter själfrannsakning – jag har funnit, att jag varit gränslöst otacksam mot dig.

Måns svarade ingenting.

Hon tillade: just hvad jag ville bekänna.

Det går tillbaka till Unnerupstiden – jag kippade efter luft och drömde vilda drömmar, ja, du känner till det där – men inte att jag i viss mån handlade, innan jag såg dig. Jag skref till direktören för ett tyskt varietésällskap i staden.

– Du är galen – Måns ville upp nu, men hon höll honom kvar.

– Jo, jag skref en gång i uppbrusande mod – tagen af tanken att ge societén en uppryckande stöt ... jag hade också en skadeglad förnimmelse af att straffa gudarna, som slagit min konstnärssjäl – jag inbillade mig ha en sådan, ser du – i bojor. Nå vederbörande svarade. Och så skulle jag bestämma mötesdag.

Den kvällen jag kom till doktorns villa, ämnade jag mig till posten. På natten läste jag din bok – den var det som räddade min själ –

– Du hade aldrig begått den dårskapen, sade Måns litet otydligt.

– Sådant är omöjligt att veta. Jag nästan tror – just då. I så fall skulle jag nog efteråt hållit mig rak.

– Bah – ett flickaktigt utbrott.

– Jag hade farligt blod-arf – det ha så många från den tiden, då allt stängdes inne. Du kan icke komma från ansvaret att ha skrifvit en god bok, Måns.

– Hvarför berättar du allt det där nu, sade han sväfvande.

Hon såg på honom spändt.

– Det vet du – för att du inte skall skrifva boken här.

– Och hvad skall jag så skrifva? sade han ödsligt.

Greppet om hans arm blef fastare.

– Du har lidit, Måns.

Han svarade icke.

Hon började trefva sig in till honom, talade först om dikt i allmänhet. Hvem visste om icke det hon vägrade erkänna för dikt i egentlig mening, till sist verkade lika starkt. På så sätt, att det kanske kom människorna att dikta bättre själfva, alldeles som man drömmer rikare på en mager ljunghed än i skönhetsmättad natur. – Stora drömmare fostrades ofta i sunda, hela verklighetsförhållanden. Ovisst om inte människorna blefvo starkare, när de fingo draga ut sitt eget drömlif ur stoffet, som gafs dem än af färdiga diktarsyner, hvilka förtrollade och bundo. Det s. k. tillfälliga kunde bli grundstenen i ett bestående, en bild af yttre påtaglig sanning framkalla syner i ens omedvetna – återstrålningar – hopfogningar – hur litet visste man ej om själarna!

Hon kände, att hon var vältalig och gick honom in på lifvet.

– Det var sant att han hade uti sig ämnet till en hatare efter stora mått, men med allt hvad han hittills ropat stod han själf utanför –

– En gång, Måns, ägde vi två i vårt skön att dikta vårt lif till en vacker saga, vi försummade det – tala om

hur små vi blefvo af vår försummelse. Under det du skrifver det, får du rum att växa – som människa.

– Och du – som diktare.

I den skämtsamma tonen stack udden fram.

– Kom, sade hon sakta – ifrigt.

Ute lågo markerna frosthårda. Solen sken och slagorna gingo taktfast i alla gårdar. På ängen bugnade rönnens grenar af tunga, röda klasar som böjde sig in mot den nakna apeln.

– Icke för jag vet hvad du går för underliga vägar, men jag följer, sade Måns. Min tid är gunås inte många styfrar värd.

Så nådde de genom skogen upp till en hög brädstumpar.

– Här kan du se hvad det blifvit af mina diktardrömmar. – I det gamla tornet satt jag hela sommaren och skref en tjock bok – och så dödade jag den.

Blodet forsade till Måns ansikte – hvad menade hon? Naturligtvis ett skämt?

Det blef tyst emellan dem.

– Sant således – – men detta kan ju innebära en ytterlig förolämpning för mig – förstår du inte ? Han stod och såg villrådigt än på henne, än på brädhögen. Så trädde han befallande inpå henne.

– Du måste säga mig uppriktigt, Lydia – var det något med den?

Och själfva den tempelstilla skogen höll andan – hvilken ton skulle väl nu genomskära den klockrena luften?

Lugn ljöd den, ironin förstås lätt att tyda.

– Du vet, till slut är jag bara ett fruntimmer – den boken var dömd att flyga för stormen på många, många små hvita vingar.

Måns hade fattat hennes händer – nästan tveksamt, ännu ville de oroliga, villsamma tankarna icke vika, på något sätt föreföll gåtan icke riktigt löst.

Så – långsamt – vändes hans blick inåt, och han såg ej mer det böjda hufvudet framför. Hållningen en lyssnares.

Och andaktsfullt, i undertryckt jubel – som vore det egentligen ett helgerån att bryta tystnaden, hvilken sade honom så mycket mer än han förmådde återgifva – talade han –

– Lydia, älskling, du vet icke hvad du gjort – Ser du, att det andra var oäkta har jag själf hemligen kännt, därför gick det trögt – Men detta –

Han spände ut sitt breda bröst, något tryggt kom öfver honom, nästan den gamle Måns med sin muntra blick och sitt tvärsäkra väsen.

– Nu har jag hela vår historia klappad och klar, det skall bli min bästa bok, en stor bok – den här gången kan du lita på mig –

– Tänk –

Han plirade lustigt, men försonade med en smeksam åtbörd –

– En hustru som räddar husets förlorade ära genom att – besegra sin lilla skötesynd, storartadt!

Som orden förklingat, hade hon fått svindel, rullat utför i hvinande fart, under det någon skrattat gällt och länge.

Sedan befann hon sig lugnt gående vid Måns sida nedåt gården. Men kring henne var slagen en ring som en låga, innerst isblå. Och vid hon, en ensam människa för sig, skred inuti denna ring öfverströmmades hon plötsligt af lycksalighet.

Detta förbjudna något på lif och död, skötesynden, nu förnam hon den som en makt, lössliten helt från ödet. I gudomlig medvetenhet brusade den genom själen. För hvarje steg Lydia gick nedåt, såg hon den som i en syn lyftas högre och högre – en kondor, hvars rätta hem är fjällets högsta tinne – tills den flöt in i och förtonade i allt det mäktigaste som danat lifvet, det som nederstigit till helvetet och uppfarit till himlarna.

Med en oändligt mild rörelse räckte hon Måns sin hand.